

Alia lre exemplum superioris virtutis, dicens, qd (postquam ergo) causa prima (causavit animam po-
ra habet sicut instrumentum) aliquid textus habent in se, sed melior littera est, que dicit fra-
causavit mentem, possit ergo eam sicut instrumentum (intelligentia) fructu eam operationi intelli-
gentia, (quo) supple sic fructu operationi intelligentiam est intellectus, & ideo opo-
rationem intelligibilem.) Deinde cum dicit.

Et quia suscipit impressionem intelligentiae facta est operatio inferioris
in intelligencia. Et quia ipsa non imprimunt vires nisi per motum, quia id quod
est sub ea non recipit operationem eius nisi ipsa moueat ipsum, propter hanc
ergo causam fit, qd anima mouet corpus. De proprietate enim animae est, vt
visuificet quando influit super ea, & dicitur esse producta ad operationem rectam.

Alia lra hęc hoc presfioe fige in id quod est sub ipsa.
¶ Probat tertium videlicet, qd anima competat operatio animalis, quia est exemplum super-
ioris virtutis dicens (& quia anima (suscipit impressionem intelligentiae facta est operatio
nis inferioris quam intelligentiā) & agit inferiori modo : quia agit per motum & mouendo
hęc hoc presfioe fige in id quod est sub ipsa. (quia id quod est sub ea non recipit operationem eius, nisi ipsa moueat
ipsum) corpus. (Propter hanc ergo causam) videlicet quia anima non agit, nisi mou-
endo (sic quod anima mouet corpus) & subdit qd de proprietate enim animae, est vt visuifi-
cet) : vt moueat corpora (quando influit super ea) : & super corpora virtutem suam (& di-
recte producta ea) : i. corpora (ad operationem rectam). ¶ Notandum has omnes tra-
ditiones videlicet qd anima habet operationem diuinam, intelligibilem, & animalem ex
hoc oriri videntur, eo qd anima est exemplum superioris virtutis. Nam supra aiā cum sit
intelligencia, & Deus (secundum mentem A authoris) in tantum est alia exemplata, vel extra-
da à superiori virtute, in quantum est producta à deo, mediante intelligentia, quod quō in-
telligendum sit exposimus modis illis loquendi non est recipiendus, quantumcuq; Au-
thor hic nō intelligat sicut verba sonant. ¶ Dicens ergo quia aiā est, sic exemplum super-
ioris virtutis, & est sic producta, ex hoc habet operationem diuinam, eo, s. modo quo com-
perit sibi videlicet non magis inferiori quam intelligentiā, vt probat nō prima. Rursus quia
anima est sic exemplata, & sic producta, & est sic fructa, & supposita operatiōem intelligen-
tia, ex hoc habet operationem intelligibilem, vt probat ratio scda. Tertio quia anima est sic
producta, & sic supposita, intelligentiā agit valde inferiori modo quam ipsa, & ideo nō agit,
nisi per motum, scdm mentem huius A authoris, & ex hoc habet operationem animalem, quae
est mouere, vt probauit hęc rō terra. Ergo & prima ratio probans aiā habere operatio-
nem diuinam, & scda ratio probans ipsam habere operationem intelligibilem, & haec ratio
tertia probans ipsam habere operationem animalem, ex hoc sumunt fundamentum, qd ideo aiā
habet oia illa, quia est exemplum superioris virtutis, & Dei, & intelligentiae, & quia est virtus,
quae influentiam recipit à deo, quantum ad substantiam ab intelligentia vero quantum ad
operationem. Ergo bene dictum est qd superius dicebatur videlicet quod anima nō est ali-
qua operatio, nisi in quantum est exemplum superioris virtutis, quod dictum quē rationes
sequentes declarant. ¶ Deinde cum dicit.

Supra. x. AA. MANIFESTVM igitur est nunc qd anima Tres habet Operatio-
nes, quia habet tres virtutes: virtutem, scilicet diuinam, & virtutem intelligentiā,
& virtutem essentiaē eius, secundum quod narrauimus, & ostendimus.

¶ Epilogat circa determinata dicens. (manifestum igitur est nunc qd anima tres habet ope-
rationes, quia habet tres virtutes, virtutem diuinam, & virtutem intelligentiaē) sive virtutē
intelligibilem (& virtutem essentiaē eius), i. virtutem animalem (secundū qd narrauimus & osten-
dimus.) ¶ Notandum autem qd anima coelestis habet virtutem diuinam, & virtutem intel-
ligentiā participatiuē in quantum participat operationem diuinam infundendo virtutem
in totam naturam, & in quantum intelligendo participat operationem intelligentiaē, sed hoc
est ei magis proprium (secundum hanc Auctorem, habere operationem animalem, quae est
visuificare corpus coeleste infundendo sibi motum, & quia haec operatio est propria animae ce-
lesti, sic qd est secundum essentiam eius, nisi est per se, & essentiaē animae, & videtur
¶ Dubitat forte aliquis virtutem mouere corpora sic operatio essentiaē animae, & videtur
q non, quia si intelligitur, qd sit eius operatio essentiaē, quia immediatē egreditur ab essen-
tia eius, talis intellectus habere non potest, quia ois operatio egreditur ab essentia median-
te virtute. Si autem intelligatur essentiaē, i. propria & inseparabilis. Sic secundum fidem
nostram et est falsa, quia aliquando cessat motus coeli. ¶ Dandum qd intentio physio-
phorum fuit caelum nunquā deficere à motu, & si aliquis physio-phorum generauit an-
tium (vt Plato) qui licet non generasset eum ex nihilo. Nam hoc exerruit oēs physio-pho-
tes, vt ex n. hlo aliquid fieret (vt dicitur primo de generatione, in generari mundum, vt dicitur
primo coeli) & mundi, quia non posuit ab aeterno mundū sic esse, sicut non esset factus. Nul-
lus enim physio-phorum antiquorum posuit mundum finiri: nec qd aliquando cessaret
motus coeli: & hoc est de ratione animae, vt semper adherat corpori, quā diu datur corpus
eius cum illa corpora sint perpetua, vt perpetuarerent caelorum motum dixerunt motores
illos esse animas. Nos autē in hunc laqueum incidimus multoties abhorremur hūc mo-
dum loquendi, vt motores caelorum vocemus eorum animas. Et si aliquando hoc modo
loquendi virtutem exponimus quāter intelligenda sit animatio illa, praeteritentes ergo
modum qui est de proprietate motus dabimus expositionem aliam, quae non erit contra
A authoris mentem. Dicens quidem proprium esse animatum caelorum mouere coelos, &
hoc competere eis secundum essentiam suam quia pro tanto substantiae illae mouent coelos,
quia in ordine coelestium spirituum sunt infimae, & quia sunt infimae in genere spirituum pro-
pter ordinem vniuersi quem Deus statuit infima, spirituum vniuersi supremis corporibus, &
mouere super coelestia corpora quia ergo proprium est illarum substantiarū habere sic esse
infimum & nullis alijs hoc sic competere, & tū quia scdm essentiam, & naturam cōpetit eis,
q sint hoc modo infimae, ideo dicitur hoc eis competere per essentiam suam, & non quia
haec operatio egrediarur immēdiatē ab essentia nec quia sit eis propria & inseparabilis, sed
(vt dicebatur) quia habet essentiam sic infimam, ideo cōpetit eis hoc officium, scdm natura-
re corpora.

PROPOSITIO QVARTA.

RI MA Rerum creatarum est esse, & non est ante ipsum
creatum aliud.

¶ Postquam Auctor determinauit de conuersione primarum causarū in par-
te ista determinat de eorum distinctione: Circa quod dno facta quia primo determinat de
distinctione intelligentiarum: secundo de distinctione animarum, ibi. (Intelligentia super-
iores) in propensione quanta. Ad euidentiam autē primae partis sciendū qd omnis multi-
tudo participat aliquāter vno vt dicit Proclus in prima propositione sui libri. Ex vnitare
ergo progredia est multitudo. Si ergo volumus determinare de multitudine, oportet nos
videre in quo illa multitudo vnitur, & quomodo aliquā vnum sit plurificatum, & facta sit
multitudo. Et quia in esse voluntur omnia entia, & ex eis plurificatio in cantur facta est

BB.

Intentio physio-
phorum.
T. cō. ij.
T. cō. iij.

CC.

A.

multitudo entium. Ideo Author volens determinare de multitudine entium, & specialiter de multitudine entium primorū cuiusmodi sunt intelligentę quę tenent primum gradum in genere entium causarum, incipit ab esse: & proponit propositionem quę est: *Si primū inter causas, tamen non videtur esse, sua intencio principalis hęc determinat de esse, sed esse quod in se est quid vnum vult descendere ad declarandum quomodo pluralitatem est in intelligentijs, & facta est diversitas intelligentiarum.* Tria ergo facit, quia primo proponit hanc propositionem de esse. Secundo probat eam. Tertio ex his quę dixerat deca dit ad declarandum quomodo sit facta diversitas in entibus, & ipseca iter in entibus primis, cuiusmodi sunt intelligentię. Secunda ibi. (Quid est quia est.) Tertia ibi (& creatum) in parte prima dicitur quod (prima rerum creatarum est esse: & non est ante ipsam creatam aliud.)

¶ Dubitaret forte aliquis quomodo esse sit prima rerum creatarum. Dicendum quod sicut omne generabile habet duos terminos scilicet materiam & formam, sic omne creditur e & omne creatum habet duos terminos potentia scilicet & actum, essentiam scilicet & esse. Nā omne quod est ab alio est in potentia ad esse, & si est in potentia ad esse, non est ipsum esse, sed intelligitur participare esse. Omne autem participans & participatum in essentia quidem quę terminat essentiam, scilicet, & esse, in quolibet creabili, principalis tamen ratio cuiuslibet productionis sumitur ex actu quam ex potentia: quia in actu aliquid producit & causatur inquantum accipit esse. Ergo esse, vel potest mihi dicitur ipsum ens quod habet esse, vel ipsum esse quod participatur in entibus: si dicitur ipsum ens, tunc prima rerum creatarum est esse, quia in eo quod vnum, vel in eo quod aliud quodcumque talis: quia omnia alia se habent per additionem ad esse. Sed si esse (ut verba sonant) dicitur mihi ipsum esse, quod participatur in entibus: Tunc prima rerum creatarum est esse, quia ex esse sumitur prima & principalis ratio creationis: ita quod res create per essentiam suam sunt in genere, sed per esse quod habent sunt effectus agentis primi, & sunt create ab agente primo a quo habent esse. Imaginabimur ergo quod primum sit per se ens, & per se verum, & omnia alia instantum sunt producta & creata ab ipso, inquantum participat illud esse. Vnde Commentator Metaphysicę ait quod omnia entia non acquirunt esse & veritatem nisi a causa prima. Vide idem ibidem subdit, quod vnum tantum est ens per se & verum per se, & omnia alia sunt entia, & vera per esse, & veritatem eius. Hoc ergo modo prima rerum creatarum est esse, sicut prima rerum vitarum est lux, quia lux est prima & principalis ratio quare aliquid videtur. Lux enim respectu in rebus facit ea esse visibilia. Sic ex esse sumitur prima & principalis ratio quare aliquid creatur, quia inquantum aliquid est creatum & productum inquantum participat esse.

¶ Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōitōis Quarte.

Vod est, quia est supra sensum, & supra animam & supra intelligentiam.

¶ Probatur quod dicitur, Circa quod tria facit scilicet quod tripliciter probatur instantum. Secunda ratio incipit ibi (& non est esse) Tertia ibi. (Sic non est factum) cōtinetur ergo sic: Benedictū est quod prima rerum creatarum est esse (quod est quia) esse (est supra sensum, & supra animam, & supra intelligentiam) formatur autem hæc ratio sic. Quidquid est supra sensum supra animam, & supra intelligentiam, est supra omnia creata, & est prima rerum creatarum, esse est huiusmodi: ergo, &c.

¶ D V B I T A R E T forte aliquis quō esse est supra omnia illa & per consequens supra omnia creata. Dicendum quod omnia creata vel sunt corporalia vel sunt communia corporibus, vel sunt a corporibus absoluta, corporalia possunt dici sensibilia, cōmunita corporibus possunt dici alia quia omnia anima est communia corpori, vel quia dat ei esse, ut alia nocte, vel quia dat ei motum, ut alia coelestis. Absoluta vero a corporibus sunt intelligentię. Si ergo esse est supra sensum scilicet supra corporalia & sensibilia, & supra animas & supra intelligentias, est supra omnia creata, & est prima rerum creatarum. Quod autem esse sit supra omnia illa, & prius sitis patet, quia quodlibet istorum addit supra ens & supra esse. Prius namque intelligit intelligentia quod sit ens, quod sit intelligentia, sic etiam anima, & corpus prius intelligitur esse entia quod esse entia talia. Ens ergo & esse est supra omnia illa, & est primum inter creata. ¶ Deinde cum dicit.

Er nō est esse post causam primā huius nec prius causatum ipso: Propter illud ergo factū est supra omnes rebus causalis & est veltēnētus vnum.

¶ Adducit secundam rationem dicens (& non est esse) scilicet non est ipso esse, (post eam primam iatus nec prius causatum ipso: pro illud ergo) esse quod, est, ita latum, & ita primum inter entia (factū est) supple ipsum esse (superius omnes rebus causalis, &) factum (est veltēnētus vnum) scilicet veltēnētus simpliciter omnes causalis. Posset autem sic formari hæc ratio. Quidquid est factus omnes rebus causalis est prima res creatarum. Esse est huius, ergo &c. ¶ Dubitaret forte aliquis unde sequitur hæc consequentia scilicet quod esse sit prima rerum creatarum, quia est sit us omnes alia rebus creatis. Dicendum quod hoc aliter sequitur scilicet primorū Platonicorum, & aliter scilicet veritatem, Platonia. scilicet voluerunt quod esse esset ordo Deorum scilicet Platonicorum, & aliter scilicet veritatem, Platonia. scilicet voluerunt quod esse esset ordo Deorum scilicet Platonicorum, & haberet quicquid est de ratione hominis super excellenter. Sed homo separatus nō comprehendit totum aial separati. Quanto ergo sunt magis cōmunita in entibus, tunc de Ideis abstractis sublimiora & priora existunt. Et quia scilicet Platonicos bonū est cōmunitas entis, ideo secundum eos supremus Deus est ipsa bonitas abstracta. Secundum hoc itaque Deus debet esse bonus & non debet dici ens, sed super ens, eo quod ens sit infra bonum. Nam non dicitur nisi de eo quod est actus, sicut non dicitur sanum, nisi quod habet sanitatem in actu, sed bonū dicitur non solum de eo quod est, sed etiam de eo quod potest esse. Nam bonū est nō solum esse sanū, sed etiam posse sanari: & bonum est non solum habere esse, sed etiam posse habere esse. & ideo (ut cōmunitate ponitur sequendo Platonicos doctrinam) si materia prima esset separata ab omni actu non esset, ens: quia non haberet actu esse, esset ita bonum quia posset habere esse. Si ergo bonitas & esse esset separata (ut ponit Plato) bonitas esset separata simpliciter, sed esse non esset simpliciter simpliciter, nec esset causa omnium, immo esset quidam factū, quia licet illud esse esset essentialiter, esset tamen bonum particulariter & reciperet in se ipsum ab illo separatum. Et quia bonū est iatus ante aliud esse prima rerum simpliciter dicit non debet, sed prima res creatarum. Ergo scilicet Platonicos ex ratione ipsius entis supra omnia creatū, arguitur quod esse sit prima res creatarum. Auctor tamen iste, & sequentes veritatem non penitent illas Ideas abstractas, Ponimus tamen quod Deus sit ipsum esse purum in quo referatur omnis ratio essendi, & omnis perfectio. Esse vero creatū & participatum est quod latissime quia se extendit ad omnia entia, & per hanc latitudinem quā videmus in ipso esse alię perfectiones se habere per additionem ad esse, sed quicquid addit super aliud presupponit illud, & est posterius eo in rebus creatis. Et quia nihil est latius & vniuersalius ente, nihil est prius eo, & cōsequenter prima rerum creatarum est esse. ¶ Deinde cum dicit.

Auctor.

Er non est factum ita: nisi per propinquitatem suam entī primo & vni
vero, in quo non est multatudo aliorum honorum.

Propositionis quartae Cōmentum.

¶ Ad ducit certam rationem dicens q. (&) esse (non est factum ita) simpliciter simpliciter & primum (nisi pp. propinquitatem suā entis primo, & vni vero) .i. pp. propinquitatem quā habet ad ens verum sive ad esse purum, & ad illud verum vni (in quo non est multitudo aliorum bonorum) formetur ergo sic ratio. Quicquid inter res creatas est propinquius enti primo & vero; illud est prima rerum creatarum; esse est huiusmodi, ergo &c.

¶ D V B I T A R E T forte aliquis, quō esse sit propinquius enti primo & vero. Dicendū q. esse est proprius effectus ipsius Dei, & eius res, vt est ens, & vt habet esse procedit ab ipso Deo. pp. quod Deus facit quamlibet rem immediate totam, quia quicquid est in re reductur ad ens, vel ad esse, non tamen Deus facit quamlibet rem immediate totam & totaliter, quia si faceret quamlibet rem immediate totam, & immediate totaliter tunc secundaria agentia non concurrerent ad aliquid effectus productionē: Sed vt non essent superuacua opera sapientie sue, & vt secunda causa non essent otiosa & superuacua. cōmunicauit eis virtutem agendi. Ita q. in qualibet re producta mediātibz alijs causis operatur Deus, & operatur aliter causis: Sed cū Deus sit vniuersalis causa sū illam mediū effectus productus a Deo mediātibz alijs causis dicitur a Deo procedere in quo cōmunicant oēs causę, & quia oīum creatorum est dare esse, Deus qui operatur in oībz causis dicitur potissime eā rerum, vt habent esse, & vt participant esse. Esse ergo illud reperit in rebus sū q. eā dicitur potissime effectus Dei, est ab ipso Deo. Et ideo esse dicitur esse proprius quous Deo, & at esse prima rerum creatarū. Immediātibz itaq; q. Deus (vt operatur mediātibz secundarijs causis) se hēt vniuersiter ad res, non tū sū idem semper pp. virtutem secundarę causarum, & quia causaria non differunt in accipiendo esse, sed in accipiendo hoc esse. Vñ effectus producti mediātibz alijs causis, potissime dicitur esse a Deo, vt sunt entia & vt hāt esse. Secundu hoc ergo est proprius quous Deo, & (vt dicebatur) est prima rerum creatarū. De hac autem materia in questionibus nostris de primo principio, & de esse & essentia diffusius diximus. ¶ Deinde cum dicitur.

COMMENTI SECVNDA PARS PRINCIPALIS.

T esse creatum quous sit vnum, tamen pluriatur, quia ipsum recipit multitudinem, & ipsum quidē non est factū multa nisi quia ipsum quous sit simplex, & non sit simplicius eo in rebus creatis, tamen est compositum ex finito, & infinito.

¶ Premissa propōne de esse, & ea probata. In parte ista (vt dicebatur) descendit ex his que dixerat ad eādem dicitur in entibus & hęc ita in entibus primis cuiusmodi sunt intelligentię prime. Circa quod duo facti quia primo ostendit quō intelligentia sunt pluriatur, secundo assignat plures differentias inter eas, ibi. (Q. vob est quis) continetur ergo sic, esse creatum licet sit ita vniū & simplex (vt dictū est) pluriatur tamen in entibus, & pluriatur in intelligentijs pp. varietatem recipientiū, ideo ait q. (& esse creatum quous sit vnum) simpliciter de se (vt pluriatur quia ipsum recipit multitudinem) simpliciter pp. illa in quibus recipitur. Et addit (& ipsum quidē) simpliciter esse creatum (non est factum multa nisi quia ipsum quous sit simplex, & non sit simplicius eo in rebus creatis, tamen) huiusmodi: esse (est compositum). i. recipitur in rebus compositis (ex finito & infinito) formetur autē sic ratio. Quicquid recipitur in rebus cōpositis trahitur ad modū compositorum, & quancunq; de se sit vniū pōt pluriatur pp. ea in quibus recipitur. Esse est huiusmodi ergo, &c. ¶ Notandum autē modum loquendi esse, q. quā aliquid est compositum ex aliquibus dicitur q. esse illius est cōpositum ex illis, vt dicitur q. homo hēt esse cōpositum ex aīa & corpore. Hoc ergo modo loquitur Auctōr cū dicit, q. esse intelligentiarum est compositum

Propōnis quartę Cōmentum.

15

est compositam ex finito & infinito, quia intelligentię sunt sic compositę. ¶ Notandum etiam q. multitudo entium procedit ab vno primo ente, sicut multitudo numerorum procedit ab vnitare. Sicut ergo nunq; fieret processus ab vnitare ad numeros valde distantes & valde compositos nisi esset possibilis processus ab vnitare ad numeros medios, qui sunt minus compositi; sic nisi esset possibilis pluriatur intelligentijs, non esset possibilis processus ad multitudinem animarum, & ad multitudinem corporū, que sunt magis composita, & que sunt remotiora a primo. Nō tamen se est hoc intelligendū q. in talibus actibus processus de necessitate præsupponat processum actiualem, vt q. Deus non potuisset facere aīas vel corpora nisi prius actū fecisset intelligentias: ac si Deus indigeret intelligentijs ad productionem corporum. Sed processus possibilis distantiū a primo arguit processum possibilem propinquorū primo, quia nisi esset processus possibilis propinquorū primo nunq; esset possibilis processus remotiorū. Et quia hic intendimus quāsi possunt multiplicari entia, oportet q. tota multiplicatio entium arguatur ex multiplicacione intelligentiarum vt loqui de multiplicacione totius entis. Immo vnam multiplicacionem vt reducere in aīam. Nam cū prius dixisset q. ipsum esse non est factū multum nisi pp. compositum finitū & infinitū. Q. vob est (vt patet) solū pertinet ad multiplicacionem intelligentiarū. Si enim esse non multiplicatur nisi per multiplicacionem finitū & infinitū, cum talis multiplicatio sit solū in intelligentijs vel in substantijs spūalibus. Ergo videtur esse de intentione Auctōris q. multiplicacio totius entis sit ex multiplicacione intelligentiarū, sive ex multiplicacione substantiarum spūalium. ¶ Notandum etiā q. multi phylosophorū in loquendo de processu, & multiplicacione entium a primo duppli desecunt. Primo quia creditur q. Deus non potest facere remota esse, neq; post facere corpora, que sunt valde cōposita nisi prius fecisset pp. in qua sibi, vel nisi prius fecisset intelligentias que sunt substantię simplices. Secundo errauerunt credentes q. mediātibz substantijs sibi propinquis productum modū loquendi videtur has sententias concludere, ideo loquitur de multiplicacione intelligentiarum, ac si loqueretur de multiplicacione totius entis: qualiter tamen veritatem habet, q. ex multiplicacione intelligentiarum potissimum arguere multiplicacionē totius entis, expulsumus & diximus: q. licet in talibus actibus arguere multiplicacionē totius arguere actiualem, possibilis tamen arguit possibilē.

¶ D V B I T A R E T forte aliquis quō non multiplicatur esse, nisi per compositum finitum infinitū. Dicendū q. intelligentię sunt cōpositę ex finito & infinito .i. sunt cōpositę ex forma & esse, sive ex natura & esse. Natura .n. in eis est infinita, esse vero finitū. Nō tunc aliquid dē infinitum tale, quā habet esse cōpletum quod pertinet ad rationem talis, vt albedo in materia non est, in finita albedo: quia nō habet omnē cōplementū, & omnem perfectionem albedinis: quia omne quod recipitur in aliquo recipitur sū modum rei recipientis. Tāta ergo perfectio albedinis est in materia, quātam perfectionem sū suam capaciatem, & secundū suam dispositionem potuit materiam recipere. Et quia semper albus recipitur in potentia, & nunq; potentia sū se acquirit albi secundū se accepto: ideo naturaliter loquendo impossibile est q. albus recipitur in materia recipiatur sū omnia sū cōplementū. Et impossibile est q. tanta perfectio sit forma in materia: quāsi esset si esset separata. Albedo ergo in materia non est: infinita albedo, quia nō habet omnē perfectionem albedinis: Sed si esset albedo separata (quia illa non cōtraheretur neq; participaretur per materiam recipientem) haberet omnē perfectionem albedinis. Efferet ergo infinita albedo. Sed non effectus in se ens: quia si cōtraheretur omnē perfectionem albedinis: non tū haberet omnē perfectionem entis. Immo eo ipso q. esset albedo esset determinata ad determinatā speciem coloris, & non reciperet esse in sua totalitate, sed tantū reciperet de esse quantū requireret talis coloris species. Illa itaq; albedo (sū hūc modum loquendi) esset infinita forma, sed haberet finitum esse, & per consequens, esset composita ex finito & infinito: Sed licet albedo non

k

l

n

m

Propōnis quartæ Cōmentum.

fit talis, intelligentiæ tamen sunt tales quia sunt formæ per se existentes non receptæ in materia. In eis ergo est forma infinita, sive natura infinita: quia natura in eis habet omne complementum, quod pertinet ad perfectionem suæ speciei. Hæc tamen eorum est finis: quia non recipitur in eis totū esse, sed tantum de esse recipiunt, quantum potest capere illius speciei natura, ex quo apparet quod esse infinitā formam, non est esse infinitum simpliciter. Sunt ergo intelligentiæ hoc modo compositæ ex finito & infinito: quia sunt compositæ ex natura & esse.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis quid ex tali cōpositione sequatur multiplicatio intelligentiarum, & per consequens multiplicatio totius entis. Dicendum quod, quia esse intelligentis est finitum, limitatū & particulatum. Et quia nulla intelligentia habet in se totū esse. Ex hoc ipsam esse quantum est de se est simplex & vnam, sive tamen particulares modos, non autem secundum totalem modum recipitur in intelligentijs. Ideo pluraliter in ipsis, quia sive hanc modum ut puta secundum modum perfectionem recipitur in hac intelligentia (superiori, sive modum minus perfectum in inferiori). Et adhuc secundum modum minus perfectum in magis inferiori. Et sic gradatim procedendo ab uno ente primo multiplicatur esse in intelligentijs, & sic facta est multitudo intelligentiarum. Et si est possibile multiplicatio intelligentiarum & si esse in eis potest multiplicari, quæ sunt ita simplices & ita perfectæ, multo magis multiplicari poterit huiusmodi esse in alijs entibus in ipsis. Ergo per multiplicationem ipsius esse quæ videmus in intelligentijs, & propter cōpositionem existentem in eis ex finito & infinito, arguimus multiplicationem totius entis.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, quia videtur ex hoc potest quod est in principio. Nam si esse pluraliter, quia recipitur in alia & alia natura intelligentiarum: cum intelligentiæ non sint plures, nisi quia habent aliud & aliud esse, ergo non pluraliter esse, nisi quia plura sunt determinata ad certū genus & ad certā speciem: neque sunt due species eque perfectæ in genere. Immo semper una habet rationem prioritatis respectu alterius, & est imperfectior ea, & ideo formæ sunt sicut numeri, Nam sicut unus sunt duo numeri formaliter differentes eque distantes ab unitate, vel habentes æquales veritates: sic non sunt due formæ determinate ad certum genus, & ad certam speciem, & ad eadem modum perfectionis nisi que de sui natura non determinentur vel recipiantur esse alio & alio modo. Et quia alius modus perfectionis est in una specie & alius in alia, ideo ex forma & esse facta est prima multiplicata entium, ex forma quidem requirunt eadem modū perfectionis, & ex esse recepto in forma secundū illam modū. Prima ergo causa habens apud se Ideas & formas omnium entium, quia in eo sunt actu omnes formæ quæ sunt in potentia in materia prima (ut dicit Cōmentator in duodecimo Metaphysicæ: Immo quia in ipso sunt Ideas omnium formarum) tam materialium quam immaterialium, communitur illis formis esse secundum exigentia suæ nature vel speciei, quia hæc forma, vel suppositum huius formæ esse secundum alium modū perficitur per esse quod alia forma vel quod aliud suppositum: Ideo factum est hoc esse aliud ab illo, & multiplicata est esse in entibus: Ex cōpositione igitur esse & nature (que cōpositio in intelligentijs est ex finito & infinito) facta est multiplicatio entium, vtrum autem præter multiplicationem ex esse & natura, secundum se sit multiplicatio ex forma & materia, vel sit multiplicatio ex esse & forma, non secundum se, sed ex esse & forma ut recipitur in materia. Et vtrum prima multiplicatio faciat solam diversitatem speciei, secundum vero distinctionem faciat numeralem: quid de his tenendum sit, præter speculatio non admittit: quia hoc esset vltimus procedere quam requirit philosophiam operum.

¶ Ad formam autem arguendi dicendum, quod non multiplicentur intelligentiæ, nisi in eis multiplicentur esse, Principalis tamen ratio multiplicationis eorum est ex natura, & non ex esse.

Propōnis quartæ Cōmentum. COMMENTI Tertia Pars Principals.

¶ Vnde est, quia causa quæ ex eo sequitur eam primam est intelligentia quæ est cōpleta in vltima potentia & reliquis bonitatibus.

¶ Postquam Author ostendit quod possunt pluraliter Intelligentiæ, in parte ista assignat differentias inter eas. Ad cuius evidentiam sciendum quod intelligentiæ non pluraliter nisi pro ut esse secundum alium & aliam perfectionem modi recipitur in ipsis. Oportet ergo intelligentias aliquas esse inferiores, ut illæ quæ perfectiores modo recipiunt esse: illæ vero quæ modo minus perfectæ sunt inferiores. Hoc ergo modo Author assignat distinctionem inferioribus. Est autem huiusmodi distinctio & differentia quantum ad perfectionem ab unitate, & quantum ad speciem intelligibiles quæ sunt in eis, & quantum ad instanti modum. Quod utrum ad perfectionem quæ est bonitatem, quia intelligentiæ superiores sunt cōpletiores perfectione & bonitate quod inferiores: quantum vero ad speciem intelligibiles differunt hæc & illæ, quia speciem intelligibiles in intelligibilibus superioribus sunt effectiores & vehementiores quod in inferioribus. Rursus quantum ad instanti modum differunt hæc ab illis, quia intelligentiæ superiores instant in inferioribus bonitates quæ recipiunt a causa superiores differunt ab inferioribus quantum ad perfectionem & bonitatem: Secundum quomodo differunt quantum ad speciem intelligibiles Tertio quo differunt quantum ad instanti modum. Secunda ibi (& formæ intelligibiles) Tertia ibi. (Et intelligentiæ primæ cōpositionem reperit in eis ex finito & infinito) Quod est .i. per quod est (quia causa quæ ex eo sequitur causam primam) .i. quæ immediatius se habet ad causam primam (est in intelligentia quæ est completa in vltima potentia & reliquis bonitatibus), quæ dicitur quod in habet completius universaliatē potentie & virtutum, & aliam bonitatem quod intelligens alie inferiores. Notandum autem modum loquendi huius Authoris esse: quod quantum ad posse precedentia subdit. Quod est quia &c. Aliquando hoc subdit tanquam explanationem & probatiū superioris: aliquando vero tanquam concludum & illatum a superioribus, ideo (ut dicebatur) sic debet hæc pars continuari ad precedentia, ut dicitur, dicitur esse illas intelligentias, quæ sunt propinquiores causæ primæ, & plus recipiunt de esse, & quæ sunt intelligentias alias. Notandum etiam quod quælibet intelligentia habet rationem causam, illa ergo quæ sic est causa, quod habet esse ex eo quod propinquius sequitur causam primam, est intelligentia completior in potentia & bonitate.

¶ Dubitaret forte aliquis quia non videtur quod vna intelligentia possit magis esse vltima in potentia aut in bonitate quæ alia. Nam cum quælibet illarum sit completa ex finito & infinito .i. ex natura & esse, natura vni intelligentiæ non erit aliorum aut perfectior quæ alia, quia quælibet habet naturam infinitam, & infinitum non est maius infinito. Rursus nulla natura habet perfectiorem esse quam alia, quia cum quælibet habeat esse secundum illum gradum perfectionis, quem requirit natura sua, ex quo vna natura in eis non est perfectior alia, quia quælibet est infinita, neque esse vnius erit perfectius esse alterius. Dicendum quod (ut dicebatur) esse infinita formam non est esse infiniti simpliciter, sed est habere illam formam sive omnem modum perfectionis eius. Vnde si colores essent comparati, quælibet eorum esset infinitus sive suam speciem, ut albedo separata esset albedo infinita quia haberet omne complementum albedinis, & rubedo separata esset infinita rubedo, quia

Propōnis quartæ Cōmentum.

X

haberet omne complementum fm illam speciem. Cum tali aut modo infinitatis bene fiat maior & minor gradus perfectionis, quia albedo separata perfectior est q̄ rubedo. Nā habere omne complementū albedinis est quid perfectius q̄ habere omne complementū rubedinis. Et sicut videmus q̄ coloris species gradatim se excedunt. Itaq; si colores essent separati, vnus esset perfectior alio: Sic fm intentionem phylogophorū intelligentiē gradatim se excedunt, sic q̄ vna est perfectior alia. Adhuc intentionem etiā videtur oīo remans Dionysij, tertio de Angelica hierarchia. Quælibet ergo intelligentia est infinita forma: quia quælibet habet omne complementū fm rationem suæ speciei. Verū tamen quia illæ forme sunt ordinatæ fm altiores & inferiores gradū, erit natura vnus intelligentiæ perfectior alia, non obstante tali infinitate, & quia natura vnus est perfectior q̄ natura altioris, erit & esse vnus perfectius q̄ esse altioris: & intelligentiæ habentes perfectiorem naturā & perfectius esse sunt propinquiores primo, & magis sunt completæ & vltimatæ in potentia, & bonitatis reliquis.

Y

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, Vnde veniat ille modus loquendi, & quō sit rōnabile, q̄ intelligentiæ dicantur infinitæ forme, & finita entia, vel q̄ dicatur habere infinitā naturam & finitam esse. Dicendum q̄ rei creatæ pōt competere duplex finitas, siue duplex limitatio. Vna ex parte forme, & si istilla res materialis pōt ei cōpetere alia limitatio, & alia contrarietate ex parte materiæ. Ex forma quidem habet res creatā q̄ sit finitum ens, sed si sit materialis habet etiā ex materiā q̄ habet finitam formā vt (sicut dicebatur) si colores essent abstracti, albedo ex sua specie haberet q̄ esset finitum ens, sed ex eo q̄ recipitur in materia habet albedo q̄ sit finita forma. Sed quātūcūq; albedo elicit abstractā, eo ipso tamen q̄ albedo est, & eo ipso q̄ est talis forma, habet q̄ sit indeterminatio p̄dicamentō, & q̄ sit indeterminatio generis entis. Quicquid aut determinatur ad certum genus entis & q̄ clauditur in illo genere entis, & vltra ipsum non extenditur, est determinatiū, & limitatum ens: & quia res per formā & quantitatem siue materiā suam collocantur in genere, benedicta est, q̄ res causata per suam formā habet q̄ sit determinatum ens. Vt albedo ex se ipsa limitari non pōt: Immo fm se albedo habet omnem modū albedinis, & competit ei oīs perfectio siue ratio albi. Si aut sic non est, hoc erit ratione materiæ in qua recipitur: quæ non pōt recipere albedinem in vno pelago neq; in sua plenitudine: sicut ergo est non limitatur de se ad aliquem modū essendi, neq; ad aliquod genus entis: Sed si videretur & limitatur hoc est ratione materiæ in qua recipitur ipsum esse. Est aut recipitur & participatum est determinatum ad certum modū entis. Sic albedo si esset separata esset infinita albedo, & quælibet forma separata (fm hunc ordinem quem videmus) de se non determinatur ad speciem modū illius forme: Sed si determinatur & contrahitur hoc est ratione materiæ in qua recipitur. Sic ergo Deus quia non est esse receptus in alio, ideo est infinitum esse: Sic & intelligentiæ quia sunt forme per se existentes, sunt quodammodo infinitæ forme: quia tñ determinantur ad certū genus entis, sunt finita entia, & hāc finitū esse. Vltimis forte dubitaret aliquis, quia videtur q̄ intelligentiæ etiam sunt finitæ forme, quia sicut determinantur ad certū genus entis: ita determinantur ad certā speciem: Sed ipsæ idem est q̄ forma. Quæ ergo sunt in determinata specie, sunt limitatæ forme. Dicendum q̄ Deus non dī infinitum esse; quia se extendit vltra esse, ita q̄ cōpetat ei nō esse: sed ideo dī infinitum esse: quia non cōtrahitur ad aliquod genus entis, sed cōpetat ei omne esse, & oīs perfectio: Sic albedo si esset separata non diceretur infinita albedo, eo q̄ se extendit extra albedinem & extra formam suā: sed diceretur infinitū tale, quia cōpeteret ei oīs ratio talis. Sic ergo loquendo de infinitate, bene fiat infinitas. cū determinata specie, vel eam determinatio generis. Non obstante ergo q̄ intelligentiæ sunt indeterminato genere, & in determinata specie, sunt infinite forme, vt hic de infinito loquimur. Deinde cum dicit.

Propōnis quartæ Cōmentum.

17

¶ Offendit quō intelligentiæ superiores distinguuntur ab inferioribus quātum ad formas intelligibiles. Circa quod tria faciūt, quia primo dicit quales formas intelligibiles hāc intelligentiæ superiores. Secundo offendit quales sunt istæ intelligentiæ inferiores quantum ad intellectuales declaratur per simile quod videmus in his sensibilibus, secunda thē & quod simile esse superioris, siue in ipsīs intelligentiis superioribus (sunt latiores, & vehementiores) simile q̄ sit in intelligentiis inferioribus.

¶ Dubitaret forte aliquis quō ipse intelligibiles in intelligentia superioris sunt vniuersitates q̄ inferiores, quia plus habent de actualitate, & minus de potentialitate, sicut videmus q̄ homo perspicax, & subtilis plus intelligit in vno verbo q̄ grossus vnu s in multis verbis, & q̄ in vno principio, & in vno conceptu, q̄ grossus in multis, intelligentiæ ergo perspicaces, & superiores non indigent tot speciebus quot indigent inferiores: & quia non pauciora, immo plura cognoscunt intelligentiæ superiores q̄ inferiores, oportet illas ipse esse vniuersaliores, & latiores, & plurius representantius, & oportet eas esse vehementiores, quia vehementiores, immo etiam clariores cognitionem faciunt. Vnde Dionysius hoc idem sensens in 15. cap. Angelicæ hierarchie loquens metaphoricè, & similitudinariè dicit, q̄ angeli habent dentes, habent virtutem diuinam, nam angeli superiores, quæ intelligunt possunt diuina ostendere tales conceptus, vocatur Deus angelicus.

¶ Vltimus autem dato q̄ ipse intelligibiles superiorum intelligentiarum sunt vniuersaliores, & species istæ sunt vehementiores, vel vehementius vniuersales. Dicendum intelligit in vno verbo, q̄ vnus grossus in multis, sed et illa plura intelligit clarus, & lucidus: ita ipse superiorum intelligentiarum non solum sunt vniuersaliores, quia sunt plurius representantius, sed et sunt vehementiores, i. efficaciores in representando, quia istæ intelligentiæ per ipse vniuersales, i. efficacius, & perspicacius cognoscunt q̄ inferiores per manus vniuersales. Sunt ergo illæ ipse vehementius vniuersales, i. efficacius, & perspicacius se hāc in representando plura quā inferiores in representando pauciora. Deinde cum dicit.

Et forme intelligibiles in ipso sunt latiores & vehementiores.

Offendit

ET quod est ex eo quod est inferior, est intelligentia. Veruntamen intelligentia est sub illo incomplemento, & virtute, & bonitatibus: Et in ea nō sunt forme intelligibiles, ita dilatata sicut est latitudo earū in intelligentia illa. ¶ Offendit quales sunt intelligentiæ inferiores dicens (& quod est ex eo), i. ex ordine intelligentiarum (quod est inferior est intelligentia) simile inferior (veritatem intelligentiæ inferior est sub illo), i. sub ordine intelligentiarū superiorū (in complemento, & virtute, & bonitatibus) in otibus, n. his est intelligentia inferior sub ordine superiorum, quia non hāc tñ de complemento nec de virtutibus neq; de bonitatibus quantum superiores, & subdit (& in ea), i. intelligentia inferiori (non sunt forme intelligibiles ita dilatata), i. ita vniuersales (sicut est latitudo), i. vniuersalitates earum), i. specierum intelligibilium (in intelligentia illa), i. superioris. Deinde cum dicit.

CC Alia ita habet (& quod est ex eo, i. imitari inferior.)

f

¶ Q. uedam quæ dixerat de distinctione circa substantias intellectuales declarat per distinctionem quam videmus circa substantias sensibiles. Circa quod duo facit, quia primo reperit quo substantiæ intellectuales hæc esse distinctum. Secundo ostendit simile esse quodā modo de distinctione quæ videmus in substantiis sensibilibus ibi (& sicut ex forma) Dicit ergo (& esse quidem creatum primum est in intelligentia totum. Veruntamen intelligentia in ipso) esse diuersa sicut modum quem diximus. Et quia in ipso esse (diuersificatur intelligentia sicut illius forma intelligibilis diuersa.) ¶ Notandum autem quod licet ipsam esse de se sit simplex, nō quia diuersificatur, diuiditur, & partitur in ipsa intelligentia. Et quia hæc intelligentia recipit esse sicut hunc modum, & alia sicut alium modum, ideo diuersificatur intelligentiæ, & sunt diuersæ formæ, & sunt diuersæ substantiæ intelligibiles.

¶ Notandum etiam quod intelligentiæ sunt diuersæ formæ, & diuersæ nature intellectuales adinueniuntur etiam hæc in se diuersas formas intelligibiles, diuersas species intellectuales. Hoc ergo quod dictum est de distinctione intelligentiarum veritatem hæc & de diuersitate substantiarum ipsarum, & de diuersitate speciei; intelligibilium earum. Si ergo volumus hoc referre ad diuersitatem substantiarum exponatur (ut expositum est) videlicet quod quis esse de se sit unum, nō quia diuerso modo recipitur in intelligentiis, ideo sunt diuersæ formæ, diuersæ nature, sicut diuersæ substantiæ intellectuales, vel diuersæ intelligentiæ, & secundum hoc erit illud dictum repetitio antecedentis, quia hoc etiam in partibus tangebatur. Sed si volumus hoc referre ad distinctionem intelligibilium specierum, tunc erit sensus. Quia esse diuersificatur in intelligentia, quia sunt diuersæ intelligentiæ, ideo sunt in eis diuersæ formæ, diuersæ species intelligibiles.

¶ Dubitaret forte aliquis quid est creatum primum est in intelligentia totum. Dicendum quod intelligentiæ, & aere, & corpora recipiant esse ab ipso primo, quod est ipsum esse. Et licet in omnibus recipiant esse creatum à primo ente. Veruntamen huius esse creatum, primum, in partibus intelligitur recipi in intelligentia tanquam in propria quoniam ipsi primo, & postea in alijs tanquam in remotioribus ab eo. Est etiam aduertendum, quod huius esse creatum influunt à primo, quantum est de se totum se offerit culibet enti. Nulla tamen res creata recipit totum esse creatum, sed quilibet recipit de illo esse sicut modum capacitatis nature suæ. Ergo huiusmodi esse creatum in intelligentia recipitur prius quam in alijs. Et etiam huiusmodi esse creatum est de se recipitur in intelligentia totum, at tamen intelligentia non potest totum illud esse capere, sed diuersificatur in eo, & capit ex eo partem secundum capacitatem suæ nature.

¶ Veritas autem quibus intelligentia non possit recipere totum esse increatum, quia Deus qui est huiusmodi esse est ubique totus, & nulla res ipsam Deum capit.

¶ Dubitaret forte aliquis quare esse totum creatum intelligentia non potest recipere. Dicendum quod in esse creatum inuenimus varios modos essendi, propter quos ipsa creata determinatur ad diuersa prædicamenta, & ad diuersa genera entis. Et quia quolibet creatum determinatur ad aliquod genus entis, culibet creatum competit specialis modus essendi, & nulli creatum potest concitari omnis modus essendi, etiam le quando de modis essendi per quos ea ipsa creata determinatur ad diuersa prædicamenta, & ad diuersa genera entis, quæ videmus in creaturis. Deus ergo quantum est ex se, offert se totum culibet rei, ita quod paratus est concitari culibet totum esse, & omnem modum essendi. Sed nihil potest totum esse creatum recipere, quia nihil creatum unum, & idem potest in se comprehendere omnem modum essendi, quæ videmus in creaturis. Propter quod producta à primo diuersificatur in tali esse. Et quilibet res producta à primo accipit speciale modum essendi ab eo, periturque natura sua. Deinde cum dicitur.

ET sicut ex forma vna propter ea quod diuersificatur in mundo inferiori, proueniunt infinita in diuisa multitudine: sic ex esse creatum primo, propterea quod diuersificatur apparent formæ intelligibiles infinitæ.

¶ Quod dicitur manifestat per simile in substantiis sensibilibus. Circa quod duo facit

quia primo dat similitudinem inter substantias intellectuales secundo ne credatur per omnem modum esse simile, dat differentiam inter eas ibi (Veruntamen quantum ad).

¶ Ad euidentiā primæ partis sciendum quod (ut dicebatur) ita procedens poterat referri, vel ad distinctionem substantiarum, & naturarum intelligentiarum, vel ad distinctionem specierum intelligibilium. Ideo hoc simile poterit ad utrumque adaptari. Continuatur ergo sic. Benedictum est quod quantum sit unum esse de se, ut quia diuersificatur in intelligentiis factæ sunt diuersæ formæ, diuersæ nature intellectuales, vel benedictum est quod quantum sit intellectibilis per quam intelligitur lapis vel quæcumque alia res, quantum est de se sit una, tamen quia intelligentiæ diuersificatur in eis, & sunt diuersæ intelligentiæ, ideo diuersificatur in eis formæ, diuersæ species intelligibiles. Ad quod concludendum adducit simile dicens, quod (& sicut ex forma vna) simpliciter sensibile (propterea quod diuersificatur in mundo inferiori) & in hac materia generabilem, & corruptibilem (proueniunt infinita in diuisa, multitudine, sic ex esse creatum primo) in primo, vel (ex esse creatum primo) in eis esse intelligentiæ in quibus primo creatur esse (propterea quod diuersificatur) tale esse (apparent formæ intelligibiles) diuersas species intelligibiles infinitas, innumerabiles à nobis. ¶ Notandum autem quod forma, & species forma speciosa de se est una, tamen quia materia non recipit huiusmodi formam secundum omnem suum modum essendi, ideo in diuersis partibus materie possunt recipi diuersæ formæ & fieri in diuisa multa, & quodammodo infinitas quia esse non sicut omnem modum essendi recipitur in natura intelligente, ideo diuersificatur in eis, & sunt diuersæ formæ, diuersæ substantiæ similes. Hoc idem simile potest adaptari ad intelligibiles species.

¶ Notandum etiam quod sicut quodammodo per dicta huius Auctoris potest solui ratio Cōmentatoris ponentis unitatem intellectus. Voluit enim. Commentator quod unus, & eiusdem rei non pluriferetur species, nisi propter materiam. Cum ergo plures hoies intelligant lapidem, vel leonem, aut hoc est per unam, & eandem speciem intelligibilem, aut per aliam, & aliam. Si per eandem ergo in pluribus hoibus est unus intellectus, cum sit in eis, una species intelligibilis, si per aliam, & aliam ergo species intelligibilis est materialis, & intellectus est virtus materialis, quod est contra philosophum secundum, & tertio de anima, At patet per Auctorem istum, quod potest pluriferari species intelligibiles propter diuersitatem receptionis, dato quod illa recipientia non sint materialia, ut in diuersis substantiis sunt diuersæ species intelligibiles, quibus substantiæ immateriales existant.

¶ Dubitaret forte aliquis quid est diuersitate ipsius esse quam videmus in intelligentiis similes formæ. Dicendum quod si per formas intelligibiles volumus intelligere species intelligibiles existentes in mentibus intelligentiarum, hæc sunt formæ infinitæ, innumerabiles apud nos, quia non solum in omnibus intelligentiis, sed et in una intelligentia quot sunt species intelligibiles, sicut non possumus. Sed si per formas intelligibiles intelligere volumus ipsas intellectuales naturas, & substantias, sicut ipsas intelligentias, tunc videtur dubium esse quid talia sunt infinita, Nam licet sicut veritatem intelligentiæ ipse sint nobis infinitæ, innumerabiles, quia certum numerum terre non possumus tamen secundum opinionem philosophorum videntur esse numerabiles à nobis, cum ipsi eas tot poluerint, quot sunt coeli. Propter quod sciendum quod dato, quod vera esset quantum ad hoc philosophorum opinio, adhuc intelligentiæ essent à nobis innumerabiles, quia nō perfecte comprehenduntur est quot sunt species celestes, & quot sunt motus Planetarum, sed sufficit mathematicis salutare apparentia: & forte illa apparentia possit aliter saluari, sed ipsi saluati. Vnde Alpharabius in libro de sphaera motus, vias est aliter salutare apparentia celestium motuum quam mathematici saluati. Et philosophus in 12. metaphysicis. Vbi inquit numerum sphaerarum non facit autus sicut opinionem propriam asserere certum, & determinatum numerum supercelestem motuum, quod assignauit opinione Odosij & Calippi. Et prout posuerunt ipsi numerum motuum asserunt ipse numerum sphaerarum, & intelligentiarum, cuius argumentum contra dato quod verum cōcederent, & dato quod vera esset opinio philosophi, Vnde quot sunt intelligentiæ, quot sunt celestes sphaeræ, adhuc dicemus, quod intelligentiæ sunt nobis infinitæ, innumerabiles, ut est per habita manifestum. Deinde cum dicitur.

¶ Deinde cum dicitur.

f ij

LL

suprad

HH

T. cō. 21.
T. cō. 4. 5.
& c.

II

KK

T. cō. 4. r.
46. & 47.

Propōnis quartæ Cōmentum.

Veruntamen quīs diuersificentur non seinguntur ab inuicem sicut esse in dīo indiuiduos: qđ est ipsa minuuntur absq; corruptione, & separantur absq; seunditōe: qm̄ sunt vniū hīs multitudinē, & multitudo in vnitare.

¶ Dat similitudinem inter multiplicationem formarum intelligibilium, & sensibilibus, quia non ita particulantur, neq; sunt ita hic, & nunc forme intelligibiles sicut sensibiles. Ideo aut (veritatē quāuis diuersificentur) supple intelligibiles forme (non seinguntur ab inuicem, sicut est seunditō indiuiduorum. Quod est quia ipsæ) supple intelligibiles forme (minuuntur absq; corruptione, & separantur absq; seunditione: quoniam sunt vnum habens multitudinem, &) sunt (multitudo in vnitare.)

MM

¶ Dubitaret forte aliquis quō forme intelligibiles non seinguntur sicut indiuidua, & quō minuuntur absq; corruptione, & separantur absq; seunditione, & quō sunt vniū in multitudine, & multitudine in vnitare. Dicendum q; per formas intelligibiles possimus intelligere spēs ipsas intelligibiles: spēs aut intelligibiles non seinguntur, sicut non diuiduntur sicut in diuidua, vel sicut forme sensibiles indiuiduare, quia quilibet species intelligibilis est vniuersalis quantum ad representationem. Et ideo est vnum hās multitudinem, quia vnaqueq; talis spēs est representantia vniuersalis, in quo comprehenditur multitudo: sic et quilibet talis species est multitudo in vnitare: quoniam in vna specie vniuersalis multitudo que dam representatur. Rursus tales species intelligibiles minuuntur absq; corruptione, quia hī in intelligentis in factoribus sunt immutata, quia non sunt ita vehemens, neq; ita vniuersales sicut in superioribus, attamen talis diminutio comparat ipsas speciebus intelligibilibus absq; corruptione. Rursus hōiō forme separantur: i. separantur, & diuisam hāc esse in hac intelligentia, & in illa sine seunditione. sine partitione: siue sine parthibitate: quia omnes tales species intelligibiles sunt quantum ad representationē vniuersales: nulla enim est intelligentia, quæ intelligit per spēs particulares, & indiuiduales sed quælibet intelligit per species vniuersales. Hī vna intelligit per vniuersales q̄ alia, sed forme sensibiles non sic tales. n. vt sunt in materia, & vt sunt sensibiles non sunt vnum habens multitudinem neq; multitudo in vnitare, quia sic accipit sunt penitus particulares: tales etiam non minuuntur absq; corruptione, nec separantur absq; seunditione. Tunc n. dicitur tales forme minui quā non constat ex tota materia sua, vel tunc dicitur tales forme seingui quā in diuersis partibus materię recipiuntur diuersę tales forme: sed de quod non constat ex tota materia sua (sicut philosophorum sententiam) est generabilis, & corruptibilis. Ergo tales forme quando minuuntur, i. qđ non constant ex tota materia sua, non fit hoc sine corruptione, & qđ separantur, i. quā in diuersis partibus materię recipiuntur diuersę tales forme, non fit sine seunditione. i. sine separatione, siue sine parthibitate, quia sic recipit habent omnino esse particularē, & hic, & nunc.

NN

¶ Vterius cum per formas intelligibiles (vt dictum est) possumus intelligere, non solū spēs intelligibiles, sed etiam ipsas substantias, & naturas intelligantur. Dubitaret forte aliquis quō hæc que dicta sunt de talibus naturis, vel de talibus substantiis verificari possunt. Dicendum q; ille forme, & ille nature cum sint per se existentes hāt omnem modū essendi de proprie specie. Veruntamen vna est perfectior altera, & plus participat de esse quā altera, sicut hī colores essent separati quilibet color haberet totū modum essendi competentem proprie specie. Attamen color albus plus participaret de esse, & de perfectione quā ceteri colores, sed si tales essent colores non seingerebantur neq; particulantur, quo modo nunc particulantur, & seundim modos essendi habent, nulli enim colorū competit totus modus essendi pertinens ad propriam speciem. Rursus posita colorum abstractione, vnus color esset diminutus ab alio, quia esset imperfectior alio, sed talis diminutio esset sine corruptione, quia quilibet color est incorruptibilis: sic etiam inter colores esset separatio absq; seunditione, quia esset vnus color separatus, & distinctus ab alio,

OO

¶ supra. v. x.
 ¶ Notandum q; illa forme, & illa nature cum sint per se existentes hāt omnem modū essendi de proprie specie. Veruntamen vna est perfectior altera, & plus participat de esse quā altera, sicut hī colores essent separati quilibet color haberet totū modum essendi competentem proprie specie. Attamen color albus plus participaret de esse, & de perfectione quā ceteri colores, sed si tales essent colores non seingerebantur neq; particulantur, quo modo nunc particulantur, & seundim modos essendi habent, nulli enim colorū competit totus modus essendi pertinens ad propriam speciem. Rursus posita colorum abstractione, vnus color esset diminutus ab alio, quia esset imperfectior alio, sed talis diminutio esset sine corruptione, quia quilibet color est incorruptibilis: sic etiam inter colores esset separatio absq; seunditione, quia esset vnus color separatus, & distinctus ab alio,
 secundum

Propositio quinta.

secundum speciem, sed non secundum numerum, quia in eadem specie non esset colorum seunditō. Sic ordinavit Deus, q; in rebus abstractis sit tantum vnum in vna specie: tamen si aliter voluisset aliter ordinauisset: sicut enim secundum nostrum intellectum voluit limitare diuinam potentiam.

¶ Vterius hoc posito quilibet color esset vnitas in multitudine, & multitudo in vnitare, quia illi modi essendi, qui recipiuntur in varijs coloribus eisdem speciei virtualiter, & per quandam excellentiam referuntur in vno colore separato: ita q; quilibet color separatus haberet perfectionem multorum colorum, immo omnium illorum secundum illam speciem, & multæ immo omnes tales perfectiones continerentur in vno colore separato. Et que dicta sunt de coloribus separatis, credo q; Deus ordinavit in ipsis intelligentijs, tamen si aliter voluisset aliter ordinasset. Patet ergo quomodo, que dicta sunt verificentur non solū de speciebus intelligibilibus, sed et de ipsis naturis intelligentiarū. ¶ Deinde cū dicitur

ET intelligentiæ primæ influunt super intelligentias secundas bonitates quas recipiunt a causa prima, & intendunt huiusmodi influxum in eis vsquequo consequitur vltimum earum.

¶ Dat differentiam inter intelligentias infimas, & superiores quantum ad modum influendi, quia istæ influunt in illas, & non e conuerso, ideo aut. (Et intelligentiæ primæ influunt super intelligentias secundas bonitates quas recipiunt a causa prima, & intendunt) & continent (huiusmodi influxum in eis) i. in intelligentijs secundis (vsquequo consequitur vltimum earum) i. vsquequo deveniunt ad vltimum intelligentiarum. Quasi dicat q; primæ intelligentiæ influunt in secundas, secundæ in tertias. Tertie in quartas, vel superiores influunt in inferiores, & illæ inferiores in alias inferiores, & illæ in alias: & sic intenditur, i. proceduntur, & continuatur talis influxus, donec deveniatur ad vltimam intelligentiam.

PROPOSITIO QVINTA.

INTELLIGENTIÆ superiores primæ, quæ sequuntur causam primam imprimunt secundas formas flantes, quæ non destruntur, ita vt non sit necesse iterare eas vice versa. Intelligentiæ autem secundæ imprimunt formas declives leparabiles, sicut est anima.

¶ Postquam Auditor determinavit de distinctione intelligentiarum. In parte ista (vt dicitur) determinat de distinctione animarum. Circa quod duo facit, quia primo præmittit quandam propositionem circa distinctionem animarum. Secundo declarat eam ibi (ipsa nāq; est.) Dicit ergo q; intelligentiæ superiores primæ, quæ sequuntur causam primam imprimunt secundas formas flantes, quæ non destruntur, ita vt non sit necesse iterare eas vice versa. Intelligentiæ autem secundæ imprimunt formas declives leparabiles sicut est anima.) Tertium hoc pertinet ad propositionem: licet pars huius propositionis in quibusvis huius propositionis duo esse gēna animarum, quia quedam sunt atæ celestes, quedā vero sunt atę hoīum. Nam loquendo de atibus intellectiuis, ita inuenimus hæc duo gēna animarum, animas celestes, & animas nāras: Et per intentionem huius Auditoris atæ colorū sunt ex impressione primarum intelligentiarum, animæ vero nostrę ex impressione animarum celestium. ¶ Notandū et q; atas colorum hic Auditor vocat intelligentias secundas, & ideo inducit propōem in hunc modum q; intelligentiæ primæ imprimunt formas secundas flantes, i. im-

In ppo s̄ tōc. 4. a.

A

FP

Prā nantq; est ex impressione animæ secundæ, quæ sequitur esse creatum inferius.

B Notandum etiam q; bene apparet hoc q; de intentione huius Auctoris non est, q; ex aia cœli & cœlo fiat unum s'm esse, cum tales animas appellet intelligentias secundas. Ergo secundum cum animæ cœlorum intelligentiæ sanctæ quia tenent infamam gradum in generatione nec intelligentiarum, ideo commissa est eis administratio corporum supremorum, quia (vt dicebatur) ad hoc q; sit vniuersum ordinare conueniam oportet inferiora intelligentiarum attingere superiora corporum. Ergo intelligentiæ secundæ (quia sunt inferiores intelligentiæ) tenent conexæ cœlis, & vocabuntur cœlorum animæ.

C Dubitaret forte aliquis vtrum animæ cœlorum sint impræ esse cœlis. Dicendum q; istæ est anima cœli, vbi operatur, operatur autem in cœlo. Nam cum motus sit per se in ipso corpore, neq; puncta, neque lineæ, neque superficies possunt per se moueri, sed motus per se est ipsius corporis, cum anima cœlestis secundum q; huiusmodi habeat pro operatione ipsam motum oportet in ipso corpore cœlesti esse animam mouentem cœlum. Et ideo dicta est impræ esse cœlo. Ex hoc autem apparet potest quare motores cœlorum, cœlorum animæ vocati sunt. Nam (vt patet) cum corpora mouentur ab extrinseco non dicuntur moueri ab anima, sed cum mouentur à motore intrinseco motus ille dicitur esse ab anima. Cum ergo motores cœlorum sint in ipsis cœlis. Ideo dicuntur cœlorum animæ. Substantia-n. intellectualis vbi immediate operatur ibi est, quia operatio est conexa vtrius, & vtrius est conexa substantiæ: quare si motores orbium in ipsis cœlis operantur in eis sancti, & quia sunt motores intrinseci vocati sunt animæ.

D Vltimus autem dubitaret aliquis Vtrum sit simile de anima nostra respectu corporis nostri, & de anima cœli respectu cœli. Dicendum q; non est sim. le quantum ad esse, quia non fit vniū secundum esse ex anima cœli, & cœlo: sicut ex anima nostra, & corpore nrō, remota est quodammodo similitudo quantum ad motum: quia sicut anima nostra existens intra corpus nostrum mouet ipsum: sic motor cœli appropriatus existens intra cœlum mouet illum. Rursus sicut in corpore nostro est quedam pars in qua magis viget motus: & in qua (quantum ad hunc effectum qui est mouere) magis dicitur esse anima. Cuiusmodi pars est cor. Et ab hac parte, i. à corde derivatur motus ad totum corpus: sic est aliqua pars in cœlo vnde incipit motus, & ab illa parte derivatur motus ad totum cœlum, & huiusmodi pars est orientis: vbi principaliter est intelligentia mouens, & quia sunt totæ similitudines inter motum factum ab anima nostra, & inter motum factum à motore appropriato. Ideo dicti sunt illi motores cœlorum animæ.

E Vltimus forte dubitaret aliquis dato q; anima cœli. possit fieri impræ esse cœlo prout est Motor eius: vtrum talis impressio dicat esse ab intelligentijs. Dicendum q; in anima cœli est duo considerate, substantiam, & operationem, quantum ad substantiam non dicitur impressa cœlo ab intelligentia, quia quantum ad substantiam illius aia intelligentiæ causalitatem non habet nec est (vt vbi) est hoc de intentione huius Auctoris. Et, n. substantiæ aia per creationem à Deo non per impressionem ab intelligentiâ quæ immittitur auctori s'ne est aliquid. Postq; Deus creauit aiam posuit eam sicut stramentum intelligens: sed si loquamur de aia cœli quantum ad operationem sic est de intentione Auctoris, q; oia operationem quam hinc in cœlo habet ea ex impressione intelligentiæ. Nam spēs intelligibilis in aia cœli, s'm hinc Auctorem) derivatur sunt ab intelligentijs. Cui ergo aia cœli p. intellm, & voluntatem moueat cœlum, & operationem intellectiuiam heat ab intelligentiâ à qua recipit spēs intelligibilis. Dicendum est in hunc Auctore, q; intelligentia cœli facta est anima cœli, vbi facta est motrix cœli ex impressione intelligēte primæ: quia hinc intelligat & q; per intellm moueat. Doctores vñ fidei nræ volunt q; in intelligentiâ facta, in intelligentiâ inferioris deriuant spēs intelligibilis ab intelligentijs primis, i. ab intelligentijs superioribus nō volūt q; intelligentiæ superiores illuminat inferiores, & iacet eas in operatione intelligibili. Deinde cū dicitur.

C

In pposi-
tione se-
cunda. l. m.

H

I

X

Declarat proposicionem proposicionem tinebat aut proposido illa partes duas quartā vna preceudebat ad multiplicationem animarum celestium: alia vero ad multiplicacionem animarum, que sunt hic inferius. Declarando ergo proposicionem illam tria facit: quia primo ostendit quō multiplicatur hinc aia, & ille secundum dat dicitur inter hmoi aias: & tertio epilogat circa determinata secunda ibi. (Animæ igitur quæ sequuntur) certia ibi (nam igitur fertur: sic eundem ostendit quō multiplicatur cœlorum aia: ibi. (Et non multiplicatur aia: cœli) quæ) aia cœli (sequitur esse creatum inferius.) (N. utandum aut q; accipiendo aiatenitatem (prout dicimus) q; deus est supra aternitatem, & est eā aternitatis, esse aternam est esse creatum. Cuius ergo aia cœli sequitur esse aternam ex parte inferiori, quia (vt dicebatur) creata est in Horizonte aternitatis inferius, quia vero non partitur aternitatis bene dicitur esse) secundum hunc modum loquendi) q; intelligentia secunda, sive aia cœli sequitur esse creatum, quia sequitur esse entis quod est esse creatum: & sequitur ipsam inferius: quia participat ipsam inferius modo, & non partitur ei.

Dubitaret forte aliquis vtrum aia nostra sit ex impressione intelligentiæ secundæ, sive ex impressione aie cœli. Dicendum q; in impressione aie nostræ est considerate ipsam aiam, intelligentiā secundā, sive ex anima cœli quo ad substantiam suam, quæ imprimitur: sed bene est hmoi impressio quantum ad corpus, cui imprimitur. Nam supra corpus nostrum, & super organizationem eius causalitatem hinc anima cœli, & quia non imprimitur anima nrā, nisi corpori disposito, & organizato: ideo dicitur impressio animæ nostræ esse ab aia cœli. Propter quod patet, q; aliter animæ cœlorum dicuntur imprimere suis corporibus ab intelligentijs: & aliter animæ nræ ab aia cœli. Nam impressio animarum celestium nō est ab intelligentijs: ita q; intelligentiæ hanc causalitatem super substantiā cœlestis si aliquo modo dicitur poteri, q; aia cœlorum sint impressæ cœlis ab intelligentijs (sequendo hunc Auctorem) hoc erit quantum ad operationem. Nam cū dicuntur impressæ cœlis prout existere in cœlis cœlis mouēt, cum moueant eos per intellm, dicit hoc hinc ab intelligentijs à quibus hinc q; intelligant. Et si dicatur q; mouent cœlos per voluntatem: p. q; velle presupponit intelligere: per intellm ergo (non prout est pure speculatiuus sed vt est practicus) aie cœlori mouet cœlos. Si ergo concederetur eius simpliciter q; aia cœlori hinc, q; intelligens ab intelligentijs, satis possemus causalitatem sup. substantiam, neq; sup. substantiam cœlori, q; intelligens non q; intelligens haberent sic earent in aibus illis opōnem intelligibile, q; quā mouet cœlos, & mouēdo eos dicitur intelligere eis. Verū q; nō hoc concedimus. q; opōnem intelligibile hanc aie cœlori ab intelligentijs) dōcedimus q; iuuant in tali operatione ab eis. Ideo facta nrā quantum ad impressionem animarum celestium non est simpliciter eadem cū facta huius Auctoris est exponēdo ipm, vt exponimus per quem modū exponendi ipm magis ad vtrāq; trahimus. Deinde cū dicitur.

Et non multiplicatur aia, nisi per modū intelligentiæ: quod est, q; aia esse aie hinc hinc, sed quod ex eo est inferius est infinitū. i. potens esse, & non esse.

Postq; ostendit quō multiplicatur aie nræ, quia multiplicatur ex impressione aie cœlorum eo modo quo exposuimus. In parte ista vult declarare quō multiplicatur cœlori aie, ideo ait.

Propōnis quinta Cōmentum.

(& non multiplicatur animæ) simplicæ cœlorum (nisi per modum) quo multiplicatur intelligentiæ , quod est, quia esse animæ habet finem, sed quod ex eo est interius est infinitum. i. potens esse & non esse. ¶ Notandum autē q. illud additum (potens esse & nō esse) non videtur de textu, sed magis vř glōsa alicuius, quæ forte pp̄ imperitam scripturam scripta fuit pro textu : quod quō verum sit in quæstionibus patrebit . ¶ Notandum etiam aliquos textus habere (esse animæ vñ) quod sātis bonā expōsitionem hēt : quia esse animæ cœli fm̄ se est vñum, sicut esse intelligentiarum & huiusmodi atē habent esse compositū ex finito & infinito, sicut intelligentiæ, ideo multiplicatur illę sicut illæ. ¶ Notandum etiā q. atē cœlorum (cū fm̄ hunc Auctorem sint ex impressione intelligentiæ) sunt valde propinquæ eis, immo huiusmodi atē intelligentiæ quedam sunt : sed quia tenent infimū gradum inter eas, & quia hāt administrare corpora, ideo vocare sunt animæ. si igitur atē cœlorum sunt quedam intelligentiæ, planū est q. non multiplicentur, nisi sicut multiplicentur intelligentiæ.

M

In hac pōne. ¶ Dubitaret forte aliquis, vřtū animæ cœloꝝ compositæ sint ex finito & infinito. Et videtur q. non : dictum est. n. q. atē illæ sunt imprællæ cœlis. Habent ergo naturā finitam, quia sunt receptę in corporibus, & hāt esse finitum, quia esse cœli est receptum in natura, non ergo sunt cōpositę ex finito & infinito. Dicendū q. (vt patet per iam dictā) atē illæ sunt imprællæ cœlis non quia fiat vñum fm̄ esse ex eis & cœlis : sed quia sunt motore intrinseci cœloꝝ. Non ergo natura eāꝝ limitatur & contrahitur pp̄ hoc q. recipiantur in corporibus cœlestibus. Natura. n. eāꝝ in sui plenitudine, & in oī perfectione suę speciei habet esse. Sunt nāq. in illis atibus duo, esse, videlicet & natura. Sed esse eāꝝ non habet omnem rōnem entis, neq. oēm perfectionem, neq. oēm modum essendi. Vñ illud esse nō manet in sua plenitudine, sed cōtrahitur & particulatur fm̄ capacitatem eius in qua recipitur. Sed natura illaꝝ atarum cum non sit perfectio materiæ (vt dictū est) manet in sua plenitudine & in oī perfectione suę speciei. Sunt ergo illę atē sicut & intelligentiæ cōpositę ex finito & infinito, & ex esse & natura. Et vt intelligitur hā sciendum, q. natura est infra esse. Imaginatur. n. q. semper influentia vadat a superiori ad inferius, vt si prima causa influat esse inf. nature, est ibi tria considerare, vř naturā recipientem esse, primam eāꝝ influentē esse, & esse influxum a primo in naturā. Natura ergo in tali ordine est quid infinitum, vel quid inferius, prima est quid supremum, esse quid medium, & quia de cōpositione illaꝝ intelligentiarum & atarum est natura & esse, cum natura sit quid inferius, & sit quid infinitum, esse vero sit quid superius ea, & sit quid finitū, tam intelligentię q. atę cœlorum sunt finitę ad superius, quia hāt esse finitum & sunt infra ad inferius, quia habent naturam infinitam loquendo de infinito vt hic loquimur.

N

¶ Vterius forte dubitaret aliquis vřtū atē nostræ sint cōpositę ex finito & infinito. Dicendū q. atē nostrę sunt perfectio materiæ, & per essentā vñuntur corporibus, ita q. ex tali atā, & corpore fit vñum fm̄ esse, propter quod natura atarum nō est infinita natura, eo modo quo est infinita natura intelligentiæ & animarum orbū, sed limitatur, & contrahitur & particulatur talis natura rōne corporis in quo recipitur : ita q. (loquendo de infinito prout vsq. nunc loquuti sumus) non sunt animæ nostrę cōpositę ex finito & infinito, imo habent esse finitū, quia illud esse est receptū in materia, & habent naturā finitam : quia natura illa est recepta in materia. Tamen si volumus atē loqui de infinito, Galubianus atas nostras esse compositas ex finito & infinito. Dicimus quidē atas nostras (quia non educuntur fm̄ substantiam de potentia materię) non esse sic immeritas materiæ (vt sunt atas corporales forme). Et id animę nostrę etiā separatę a corporibus perpetuā tur in suo esse, quod nullis alijs formis cōpōit. q. i. absq. sua materia posant persistere. Et ideo natura atarum nostrarum licet habeat esse finitum participat tamen illud esse perpetuū. Separatur. n. intellectus ab alijs partibus esse finitū corrigibilis (vt habetur in secundo de atā) Anima ergo humana participat esse, infinito modo, s. durabilitate. Sic ergo loquendo de infinito natura atarum nostrarū est infinita duracione. Ergo atē nostrę possunt dici aliquo

O

T. cō. 21.

Propōnis quintę Cōmentum.

2 I

dici aliquo modo compositę ex finito & infinito, quem modum infinitatis etiam in intelligentiis & in atibus cœlorum inuenimus, quia etiam illę habent naturam infinitā duracionis, & habent esse finitum secundum capacitatem nature : Ipsi autem nature magis attribuitur infinitum : quia perpetuatio ipsius esse est ex natura.

¶ Vterius autē dubitaret aliquis, vřtū omnia corpora sint cōpositę ex finito & infinito. Dicendū q. oī generabili & corruptibili, & etiā omni creato cōpōit q. sit cōpōsitū ex atē & potentia, quia vel cōpōsitū est ex esse & natura quōq. vñum se habet vt actus, reliquū vero vt potentia, & sic cōposita sunt que sunt intellectuales nature : sed corpora cōposita sunt ex atē & potentia, quia cōponuntur ex forma & materia. Loquendo ergo de infinito (vt de eo supra loquuti sumus) speciale corpora ista inferiora non sunt cōposita ex finito & infinito. Sed si volumus alienam accipere infinitum, vt dicamus infinitū quod idē N. O. est q. interminatam. Materia grām est de se est infinita, oīa ergo corpora sic cōposita sunt ex finito & infinito quia cōponuntur ex materia quę de se est infinita & ex forma finitente materiam. Tribus ergo modis pot. aliquid dici infinitum. Nā vno modo infinitū idem est q. non materiale, vel non in materia receptum, fm̄ quem modum natura intelligentiarū & atarum orbū est infinita, quia non est in materia recepta. Secundo modo dē infinitum duracione fm̄ quem modum atē humane sunt infinitę : quia nisi suo esse privari nō possunt & tertio modo dē infinitum quāsi de se interminatū, & (vt extendimus hoc nomen infiniti) dicimus q. oīs natura creata est in potentia : ad esse, & quātum est de se non hēt esse. Oīs ergo talis natura pot. esse & non esse, non esse quidē de se, esse aut per aliud. Neq. tamen pp̄ hoc oīs talis natura est generabilis, & corruptibilis : quia quod bona cōpōsitione cōpōsunt est indissolubile est. Secidum hoc ergo omne creatū compositū est ex finito & infinito : quia cōpōsitum est ex esse, quod est finitū, & ex natura, quę est infinita. i. indeterminata : quia pot. esse & non esse, fm̄ q. dictum est. Intelligentię itaq. & atę cœlorum tribus modis erunt cōpositę ex finito & infinito : sed atē nostrę duobus modis, ista vero corpora vno tantummodo. Natura quidem intelligentiarū & atarum orbū est infinita quia non est in materia recepta, est infinita duracione, est infinita interminatā, quia licet per primā eāꝝ concitacionem perpetuetur, iā quātum est de se pot. non esse, atā autem nra natura, est infinita duracione, est etiā infinita quia interminatā, vt dictū est, corpora autē habent formā in materia receptā & non perpetuantur in esse, natura tā corū est indeterminata & pot. esse & non esse. Et ex hoc patet. Intellectus itq. videlicet q. id quod est inferius in atibus cœloꝝ, i. natura carum (quę est inferius respectu esse) est infinita. i. est potens esse & non esse, quia (vt dictū est) vno modo accipiendo infinitum idem est quātum est de se non terminatum per esse, sed quātum est de se est in potentia ad non esse, quod subbet nature create convenit. ¶ Deinde cum dicit.

SECUNDA pars principalis Cōmentū.

ANIMÆ igitur quę sequuntur intelligentiam sunt completę & paucę declinationis.

A

¶ Dar differentiam inter atas cœlestes & atas nostras, & sunt huiusmodi tres differentię, quarum prima sumitur quātum ad perfectionem, quia atę cœlestes sunt perfectiores atibus nostris. Secūda vero sumitur quātum ad modum influendi, quia atę cœlestes influunt in atas nostras, non autē conuerso. Tertia autē differentia sumitur quātum ad rem influentē quia motus, quem influit atā cœlestis, est magis stabilis, & fixus q. sit motus factus ab atā nostra. Secūda differentia incipit ibi. (& atę superiores.) Tertia ibi. (Et oīs anima) Dicit ergo (atę igitur quę sequuntur intelligentiā) cuiusmodi sunt atę nostrę (Sunt cōpletę hēt itq. & paucę declinationis) sub atibus superioribus. q. d. q. animæ nřę habent incompletam factę &

2

In hac, p. p. c. M.

Q

R

Propōnis quintæ Cōmentum.

eploctæ declinationem, vel habent pauca declinationem. Sed habent eam, sub animabus superioribus : quia hâc eam inferiori modo q̄ illę, vel, ve habent aliqui textus (aia sunt in cōplectæ & declinatę sub aibus superioribus) sunt. n. sub illis completę & declinatę : quia rōs, & ic habent minus de complemento : & plus de declinatione. ¶ Notandum aut q̄ si volumus paratiōis possimus referre litterā sine verba textus ad aias colorum, vt dicamus, q̄ aie cōlectes separantur intelligentias, sed aie nostre sequuntur aias cōlectes que habent esse inferius referantur intelligentiam. ¶ Notandum etiā q̄ aie cōlectes sunt magis perfectę & cōplectę q̄ aie nostre, & sunt pauca declinatōis & separatiōis, quia nō separantur a ius cōplectę. Si aut habent declinationem hoc est quātum ad motum eaz, qui licet sim physiofophum sit per penus quum ad sui totalitatem, tū motus illę cōlectis quantū ad suas partes corrumpitur, separatur, & declinat. Sed animæ nre sunt maiores separatiōis, quia etiā quantum ad substantiam declinant, i. separantur a suis corporibus. ¶ Deinde cū dicitur

Et animæ superiores quia influunt bonitates suas quas recipiunt ab intelligentia super animas inferiores.

¶ A signat differentiam que sumitur quātum ad modum influendi dicens (& aie superiores) supple differentia ab inferioribus (quia influunt bonitates suas quas recipiunt ab intelligentia super animas inferiores) & non euanerit. ¶ Notandū q̄ animæ nre que dicuntur aie inferiores acquirunt perfectiones suas mediantibus corporibus suis. Et acquirunt sciam mediantē phanasmate, & quia super corpora nostra influunt animæ colorum mediantibus super cōlectibus corporibus. Ideo influxus animę cōlectium facit vt anima nostra acquirere possit perfectiones & bonitates. ¶ Deinde cum dicitur

Et omnis anima recipiens virtutem ab intelligentia plus est fortis super impulsionem, & quod impulsionem est ab ea ex fixū & flans : & motus eius est motus æqualis, & cōtinuus, & illa in qua est virtus intelligentiæ ex ea minus fortis est in impulsionem sub animabus primis. Et quod est impulsionem ab ea est debile, euaneicens, & destruable. Verū tamen quāuis sit ita, tamen permanet per generationem.

¶ A signat Tertiā differentia que sumitur ex influxu d. (& ois anima recipiens virtutem ab intelligentia) cuiusmodi : est aia cōlectis (plus est fortis super impulsionem : & quod impulsionem est ab ea est fixū, & flans : Et motus eius est motus equalis, & cōtinuus). q. d. q̄ aia superior est magis fortis in imprimēdo, & motus cōlectis impellens est flans seu fixus. i. per penus est æqualis & cōtinuus. Et subdit q̄ (& illa) .i. aia (in qua est virtus intelligentiæ ex ea) .i. ex aia cōlectis est aia nostra que (minus fortis est in impulsionem sub aibus primis & quod est impulsionem ab ea est debile, euaneicens & destruable. (virtutem quāuis sit ita) q̄ destruantur corpora (causa permanet) .i. perpetuatur sp̄s humana (per generationem).

¶ Notandum q̄ virtus intelligentiæ (sui illum a nobis) immediate attingit aiam cōlectem, sed aiam nostram non attingit immediate, sed mediantē aia cōlecte. Aia ergo cōlecte accipit virtutem ab intelligentia immediate. Sed virtus intelligentiæ in aia nostra recipit ex ea .i. inquantē ei, hoc est mediantē anima cōlecte. ¶ Notandum etiā q̄ data est virtus generatiua illis inferioribus secundum physiōsophum, quia non possunt perpetuari in se, vt perpetuantur per generationem in suo simili. ¶ Deinde cum dicitur

Iam igitur ostensum est quare factæ sunt formæ intelligibiles multæ, &

Propōnis quintæ Cōmentum.

non est nisi vnu esse simpliciter & quare factæ sunt multæ animæ. Et quare sunt quedam animæ fortiores alię, vel quibusdam & esse earū esse firmplex vnum in quo non est diuersitas.

¶ Epilogat quum ad vtrūq; propōnem v3 quum ad pcedentem & quum ad istā dicens. (Itā simplex igitur cōsum est quare factæ sunt formę intelligibiles multæ & nō est nisi vnu esse simplex) quod cōsum fuit in pcedenti propōne, & subdit (&) supple dicit est in hac propōe (quare factæ sunt multæ aias, & quare sunt quedam anime fortiores alię, vel) fortiores (quibusdam) quia aia cōlectes sunt fortiores in imprimēdo q̄ aie nostre (&) tū esse cap. 3. aiaque eam cōlectis q̄ oratum (est simplex vnu, in quo non est diuersitas). ¶ Notandū aut q̄ esse quorūcūq; (quantum est de se) est vnum simplex iter non habens diuersitatem : sed si diuersificatur hoc est ratione eorum in quibus recipitur.

PROPOSITIO SEXTA.

Aufa p̄ia superior est narratione, & nō deficiunt linguę a narratione ipsius nisi pp̄ narrationē esse ipsius, quā ipsa est super oēm cām, & nō narratur nisi per eas scēdas, que illuminantur a lumine causę primæ.

¶ Postq̄ Auctor determinavit de cōnexionē primę cām & de distinctione & multiplicatiōe eaz, ip̄ parte illa vt dicitur vult determinare de vna quazq; cā p̄tinentia sim & sunt aut vno cause primarie de quibus istę ad & determinate inter se, v3 prima cā interelligentię & aie cōlectę. Itē vna facit quia primo determinat de prima cā, scēdo de interelligenti, tertio de aibz .i. scēda dō. (Intelligentia est substantia) in principio 7. propōnis, tertio dō in omni aia in principio. 4. propōnis. Ad euidentiam aut primę paritē scēdam, q̄ prima ea potissime cognoscitur per ignorantia. Vn negationes de Deo sunt vtrę affirmatiōes aut sunt in cōpactę vt dicit scēdo de Angelica hierarchia) & ibidē scribitur. Ignoramus aut super esse dicitur ip̄us viuitibilibem & in effabile vnitatem. Illud ergo scimus de prima cā q̄ ignoramus eā. Vides ergo hic actor primę cām describere, per ignorantia nram describit ip̄am dicens q̄ est super narrationē nram : & est supra sciam, & superior narratione nra. Ideo hōi propōnem p̄p̄tētē triplē declarat, & probat. ibi q̄ dicit, quia prima cā) dicit ergo q̄ est prima superior, est, narratione, & nō deficiunt linguę a narratione ipsius nisi pp̄ narrationē esse ipsius). q. d. q̄ id eo deficiunt a narrādo, p̄ esse eius quod est innarrabile, q̄ aut prima cā fit innarrabilis patet, & quā ipsa est, supra oēm cām & non narratur, nisi per causas secundas que illuminantur a lumine causę primę.

¶ Dubitaret forte aliquis : vtrū verum sit q̄ prima cā sit innarrabilis. Dicendū q̄ s̄m Dionysius in p̄to cap. de diuinitatibus intelligibilia sensibus cōprehēdi nō valet. Quāto aliqd est magis materiale & sensibile, vtro est magis cōtractū, & minus his de p̄tē hōi, & q̄o aliquā est magis materiale & abstractū tanto magis de perfectione participat. Itē q̄ intelligētus noster & cū cuiuslibet creati est valde materialis respectu primę causę. Itē p̄tina cā naturalis a nullo alio intellectu potē cōprehēdi. pp̄ q̄ vtrū est q̄ a nullo tali intellectu q̄ ab aliquo cogit intelligat. Rurū q̄a verba sunt valde materialia respectu eo nre que sunt in intellectu : ideo illud quod intelligimus de prima cā nō possumus per verba sufficenter exprimere, desēto nō intellectu a cognitione eaz & primę & plure idē itingua a narratione, pp̄ quod (vt in quæstione sequenti videbimus) Deus verus intelligitur q̄ narratur. Effigetur prima cā non solū superior imo valde superior naturalis ratione. ¶ Vtrū forte dubitaret aliquis Vtrū vtrū sit hoc quod in effōne pcedenti supponitur, v3 q̄ Deus verus intelligatur q̄ narrē, & v3 q̄ non, quia de Deo multa dicimus vera que mente nō capimus. Dicendū q̄ verba expressa sunt cogit que sunt in mente nō cuiuslibet

Alia ista hē, & nō est cōsum nisi simplex.

A

In propōe 2. 3. A.

C

Propōnis sextæ Cōmentum.

Pronunciatis ea, sed eius qui huiusmodi assumit, vt illis exprimat quod mente capis, vt verba magistri, vel preceptoris per se referenda sunt ad intellectum preceptoris à quo sumpturatur originem, non ad intellectum discipuli, qui non fuit eorū verborum inductor neque ordinator. Cum ergo quaeritur verum contingat aliquid verus dici quāquam intelligi. Dicitur quod per accidens contingit. Nam discipulus verba magistri referens intellectu non fo manente, non capit verba illa, per se aut non contingit, quia cum quis secundum ea, que intelligit verba ordinat, si illa intellecta sunt, alia, & profunda, ita quod non possit totū per verba exprimere quod intellectu concepit. Tunc non cōtingit aliquid verus dici quāquam intelligi. Prima ergo causa nullo modo potest per verba sensibilia sufficienter exprimi. Et per se loquendo deficit ab ea intellectus, & lingua, sed magis lingua quā intellectu. Deinde et dicitur.

COMMENTVM PROPOSITIONIS SEXTÆ.

Quod est quia prima causa non cessat illuminare suum causatum: & ipsa non illuminatur lumine alio, quā ipsa est lumen purum supra quod non est lumen aliud. Ex illo ergo est pura prima sola causa cuius deficit narratio.

T. & cō. primi.

Declarat & probat propositionem propositam: Ad cuius evidentiam sciendum, quod aliqua sunt ita proportionata intellectui nostro, quod ita intellectus nostri fertur in illa. Et huiusmodi sunt principia non quidem prima principia incompleta, cuiusmodi sunt Deus, angelus, & anime colorum, ad quae se habet intellectus noster, sicut oculis ordinata ad lumen diei: sed ad principia, complexa cuiusmodi sunt communes animi conceptiones: vt omne totū manus est sua parte. De quolibet est affirmatio, aut negatio, & huiusmodi: quae (sunt philosophum, & commentatorem in secundo metaphysic.) ita se offerunt intellectui, quod sunt quasi locus lanug in domo, quem nullus ignorat. Itaque ergo ita sunt proportionata intellectui, quod in ea per se fertur intellectus, sed in alia fertur ratiocinando, & discutendo, & hoc duplici via vel à priori cum per causam procedit ad effectum, vel à posteriori, cum procedit per effectum ad causam. Omne ergo à nobis cognoscibile, est altera trium modorum, vel quia est valde proportionata intellectui, vel quia habet causam per quam potest cognosci, vel quia per effectus possumus in eius cognitionem procedere. Auctor ergo volens quod prima causa sit à nobis incognoscibilis, & per consequens inenarrabilis tria facit primo enim ostendit, quod non potest cognosci per causam, secundo, quod non potest per se ipsam cognoscificur cognoscuntur cōdes animi conceptiones, quae sunt pars se nota. Tertio declarat quod non potest cognosci per effectus. Ergo si nec per causam, nec per se, nec per effectus, nullo modo est cognoscibilis, neque per consequens enarrabilis. Secunda pars incipit ibi. (Quod est quia narratio.) Tertia ibi (& ipsa quidem.) Et vt melius intelligatur à ueteris intentio, sciendum, quod in propositione tanguntur tria. Nam ibi tangitur quod prima causa est inenarrabilis, propter eius esse, quod simple non est proportionata potentiae nostrae, & ideo non est cognoscibilis per se nec et per causam est cognoscibilis: quoniam ipsa est super omnia causam, neque tertio potest enarrari per effectus, quia hoc modo non nominatur, nisi per causas secundas, quae simple sufficienter non exprimentur eam. Causam, secundam comprehenduntur à causa prima, quia illuminantur ab ea, sed non comprehendunt ipsam. Auctor ergo primo probat secundam partem propositionis. Secundo primam, & tertio tertiam: Primo namque ostendit primam causam inenarrabilem esse, & incognoscibilem, quia non habet causam per quam enarratur & cognoscatur. Circa quod duo facit secundum quod dupliciter ostendit, quod prima causa non possit à nobis cognosci per causam. Nam quicquid cognoscitur à nobis per causam illuminatur à eā, per quam cognoscitur, & est infra causam per quam cognoscitur. Nihil autem

Propōnis sextæ Cōmentum.

autem horum competit primae causae. Quod nō n. non illuminatur ab alio: sed est lumen purum, ipsum non hēt superiorē causam, nec est causum. Secunda rō incipit ibi (& non est ita) Dicit ergo. (Quod est) V3 quod prima causa non possit enarrari (quia prima causa nō cessat illuminare suam causam, & ipsa non illuminatur, lumine alio: quā ipsa est lumen purum supra quod non est lumen aliud, ex illo ergo) V3 quod prima causa est lumen purum, & (est pura prima sola causa cuius deficit narratio.)

Dubitet forte aliquis, unde sequitur hec consequentia, V3 quod prima causa sola est lumen purum, ideo sola ipsa est inenarrabilis, & incognoscibilis. Dicitur quod prima causa quasi claritate & puritate. Sed color dicitur lumen vt opacatur, obumbratur, & contrahitur ad naturam operi. Et quia quod est lux in sensibilibus hoc est esse vlt in actibus. Nam nominē lumen est & notum, & quia ipse actus & ipsum esse facit ad manifestationem rerum. Deus ipse qui est ipsum esse purum, & est lux pura, egesta aut alia quia hēt esse recepti & partitur lux in sua puritate: sic etā per nullam spem intelligibilem existentem in quocumque intellectu creato. Pōt cognosci lux prima in sua puritate. Nam omne quod recipitur in aliquo intellectu creato est quid obumbratum & opacatum. Et ideo talis spēs comparatur ad Deū non sicut spēs lucis ad lumen, sed sicut spēs coloris ad lumen. Si n. receptum in oculo (eo ipso quod recipitur) idem esset quod spēs coloris & non lucis, hoc posito, si coloris se possent facere in oculum posse oculis videre omē colorem, sed non posse videre lumen in sua puritate, & quia tales sunt omēs spēs intelligibiles receptae in intellectu creato respectu causae primae. Ideo prima causa quia est sicut lumen purum est incognoscibilis & per consequens inenarrabilis. Deinde cum dicitur.

Et non est ita, nisi quia supra ipsam non est causa per quam cognoscatur, omnis quidem res non cognoscitur nisi ex ipsa sui causa. Cū igitur res est tantum causa & non est causatum, non scitur per causam primam, neque narratur: quā est superior narratio, neque consequitur eam loquela.

A ducit secundam rationem quod prima causa non possit enarrari per hoc quod non cognoscitur per superiores causam dicens. (Et non est ita) V3 quod prima causa sit inenarrabilis, & quod sit incognoscibilis (nisi quia supra ipsam). scilicet causam primam (non est causa aliqua alia per quam) simple causam aliam (cognoscatur) ipsa causa prima. Et subdit quod (omnis quidem res nō cognoscitur) neque narratur (nisi ex ipsa sui causa). Cum igitur res est tantum causa & non est causum, non scitur per causam primam, i. per causam aliam priorem (neque narratur: quā superior est narratio, neque consequitur eam loquela). q. d. quod eo ipso quod res non habet causam non potest cognosci neque intelligi ab alio. Notandum autem quod haec rationes probant causam primam non esse cognoscibilem per aliam causam, & per consequens probant eam non esse enarrabilem tanquam sit cognita, possit autem ex his duobus constari vna talis ratio. Illud quod non illuminat ab alio, sed est lumen purum (vt dicitur prima ratio) & illud quod est causa tantum, & non habet aliam rationem tanquam sit cognitum. Causa prima est huiusmodi, ergo. Notandum etiam quod nomen luminis à manifestando est impositum, quia omnia manifestantur in lumine. Cum ergo omnia illud ergo quod habet superiorem causam, & quod verificatur per aliud illuminat per aliud. Prima ergo causa per aliam causam cognoscibilis non est, nec habet causam aliam priorem se, tū quia non illuminatur per aliud (vt dicitur ratio prima) tum etiam quia non est causum (vt dicitur

Propōnis sextæ Cōmentum.

Propōnis sextæ Cōmentum.

k

bat ratio secundā) Probat ergo hæc duæ rationes q̄ prima causā sit quid inenarrabile, tan-

quam aliquid incognitum, per aliam causam.

¶ Dubitaret forte aliquis vnde loquitur hæc cōsequentiā, v̄ q̄ si res non habet eam, q̄ sit inenarrabilis & incognoscibilis. Planum est, n. q̄ si res non habet eam, q̄ non pot̄ cognoscī per eam. Sed si vltentis arguatur non pot̄ cognoscī per eam, ergo non pot̄ potest cognoscī, arguitur ab insufficienti, & cōmittitur fallacia consequentis. Dicendum q̄ res non habens eam non sequitur q̄ non sit cognoscibilis ab aliquo, quia saltem est cognoscibilis a seip̄a. Prima enim causā plane seip̄am noscīt, tamen bene sequitur q̄ res non hās causam non pot̄ sit cognoscī ab aliquo creatorum. Hic ergo intendimus declarare q̄ naturaliter loquendo nullus intellectus infra deum diuinam essentiam inueniri potest. Intellectu enim similitudinario (v̄ quia in omnibus creatis rebus similitudo cauē) potest Deus cognoscī ab alijs. Sed intellectū essentiali diuina essentia a nullo alio circa Deū naturaliter cognoscī potest, quod sic ostenditur. Imaginamur enim q̄ sola prima causā sit omnino inārita, & sic non determinata ad aliquod genus entium. Na ipsa prædicamenta diuersos modos essendi nominant. Cui ergo non competit specialis modus essendi: sed cōpetit ei esse quod est pelagus infinitum, in quo referatur omne esse & oīs perfectio ad nullum prædicamentum cōtrahitur, & ad nullū genus determinatur. Sed quia huiusmodi est primum principū: Ideo ipsum ad nullū prædicamentum cōtrahitur & ad nullum genus determinatur. Item facta cum descendimus a primo inuenimus cōpositionem: sicut factum est descendimus ab vltimate inus in numerum. Et quia omnis res quæ componitur participat esse, quia si effectus ipse esse non esset compositus, sed esset omnino simplex: omne autem participans esse determinatur ad specialem modum essendi, quia hoc dicit particula quæ partem capere. Illud ergo participat esse, quod non habet esse in suo pelago, sed habet esse contractum & determinatum, omne autem tale habet specialiter loquendo) in cognoscendo non potest se extendere vltra ea quæ sunt in genere. Quia cum agere præsupponat esse. sicut omne quod est extra primum est determinatū in genere. Sic omnis cognitio talis naturaliter nō se extendit ad id quod non determinatur ad genus. Dico autem omnis cognitio talis quia potissimè res cognoscitur v̄ est in cognoscendo, ex quo ergo cognoscens est determinatum ad genus intellectū essentiali non potest cognoscere nisi ea quæ sunt in genere, vel quæ determinantur ad genus. Nam loquendo de intellectu creato, apparet quod sit obiectum in tali intellectu. Cum enim in creatis inueniamus diuersa genera cognitionum, v̄ sensituum, & intellectuum. Intellectus est vniuersalior cognitio quæ reperitur in eis, non tamen sic est vniuersalis, quin aliquo modo sit determinata, omne autem determinatum (naturaliter loquendo) vltra primam determinationem non potest se extendere: prima autem determinatio in entibus est quod determinatur ad genus. Illud autem est obiectum intellectus per quod aliquid determinatur ad genus. Hoc autem est quod quid est: quia quilibet res est in genere per suam quidditatem. Vnde & in tertio de anima vult philosophus quod quod quid erat esse sit proprium obiectū intellectus. Sicut ergo quod excederet vniuersaliter sonus non potest percipi ab aliquo auditu, quia proprium obiectum auditus est sonus: Sic quod est supra omnem quidditatem, & est ipsum esse naturaliter intellectu essentiali non cognoscitur ab aliquo intellectu creato. Et dico naturaliter quia sicut omnis natura circa primum est determinata, & habet determinatum modum, sic omnis naturalis cognitio creatorum fertur solum in ea quæ sunt determinata in genere, & determinato modo fertur in illa. Vtrumq; enim oportet esse quid determinatum videlicet quod a tali intellectu naturaliter cognoscitur, & modus. Vtrum autem possit tantum eleuari intellectus creatorum supra naturam suam quod videat ipsam diuinam essentiam, & per consequens videat rem indeterminatam & infinitam, licet forte videat eam modo determinato & finito, prægens speculatio non ad-

SEC V N D A Pars Principalis Cōmenti.

Qvod est, quia narratio non fit nisi per loquelam, & loquela per intelligentiam, & intelligentia per cognitionē, & cognitio per meditationem, & meditatio per sensum. Causā autē prima est supra omnes: quoniam est eā ei. Propter id ergo sit quod ipsa nō cadit sub sensu, & meditative, & cognitione, & intelligentia, & loquela. non est ergo enarrabilis.

O

M

T. 66. 27.

N

¶ Deinde cum dicitur

L

P

Q

¶ Probat q̄ prima causā non fit a nobis cognoscibilis per seip̄am, quia non cadit sub ratione neq; sub cognitione. Circa quod duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo declarat intentionem ibi. (& dico) ad euidenciam autem primæ partus sciendum q̄ licet simpliciter in nobis sit solum duplex cognitio: Sensitiva, & intellectiva, tamen quælibet illarum dividitur. Nam sensitiva dividitur in imaginationem & in sensum exteriorum, & hât se iste duæ cognitionses sensitiuæ per ordinem: quia a cognitione sensitiua exteriori sit processus ad imaginationem interiorum. Nam res prius per se sunt in sensu exteriori, & postea, a sensu exteriori in imaginationem procedunt: sic & intellectiva cognitio dividitur in cognitionem rebus corruptibilibus, & in cognitionem rerum sempiternarum. Et habent se istæ cognitionses per ordinem, quia per se habilia, & corruptibilia dicuntur in cognitionem sempiternorum. Auditor ergo iste cognitionem intellectivam de sempiternis appellat cogitationem aut intelligentiam, & illam quæ est de istis corruptibilibus cognitionem dicit: ac sensitiuā imaginationem meditationem appellat, & cognitionem sensitiuam exteriorem appellat sensum. Ideo ait (quod est) v̄ q̄ prima causā sit inenarrabilis (quia narratio non fit nisi per loquelam, & loquela) nisi (per intelligentiam, & intelligentiam per cognitionem, & cognitio per meditationem, & meditatio per sensum. Causa, propter id ergo est ita (fit) si sequitur vel arguitur (q̄ ipsa non cadit sub sensu, & meditatione, & cognitione, & intelligentia, & loquela.) & quia non cadit sub istis non est sub ipse (non est ergo enarrabilis) a nobis prima causa: quia non est cognoscibilis per aliam causam (v̄ dicebant primæ duæ rationes.) sed nec est cognoscibilis per seip̄am, quia non est proportionata alicui cognitioni nostræ (v̄ probat ratio ista.) ¶ Notandū autem q̄ potest sic formari hæc ratio. Illud quod non cadit sub intelligentia nec sub cognitione, nec sub meditatione, nec sub sensu non est a nobis cognoscibile per seip̄am: sed est nobis incognitum et inenarrabile: prima causā est huiusmodi ergo &c. ¶ Notandum etiam hanc rationem tertiam esse vniuersaliter prædictis duabus rationibus. Nā primæ duæ rationes non probant primā eam esse a nobis quid ignotum & quid inenarrabile per omnem modum. Sed solum probant primam causam non esse quid cognitum per aliam causam. Sed hæc ratio tertia probat primam causam non esse cognitam per causam, nec aliter cum non cadat sub aliqua prædictarum cognitionum. probat etiam hæc ratio tertia quod intellectu essentiali prima causā est nobis simpliciter ignota & per consequens inenarrabilis.

¶ Dubitaret forte aliquis quia videtur falsum quod hic Auditor ait, videlicet q̄ loquela nō fiat nisi per intelligentiam. Nam dictum est quod intelligentia (secundum intentionem huius Authoris) est cognitio intellectiva quam habemus de rebus sempiternis. Et constat quod insula loquimur quæ non spectant ad res sempiternas, immo plura loquimur de istis corruptibilibus eo quod corruptibiles sumus, & eo quod cognitio nostra per quam loquimur de alijs incipit a sensu. fit igitur loquela per aliud q̄ per intelligentiam.

R

Propōnis sextæ Cōmentum.

Dicendum q̄ est sermo doctorum iuxta materiam de qua loquuntur. Et quia ip̄e Author intendit de narratione primæ causæ: constat q̄ si prima cā pot̄ narrari, hoc nō erit nisi per cognitionem quæ possunt h̄c de ipsa, cognitio aut̄ talis nō pertinet ad cognitionem intellectiuiam de rebus corruptibilibus. Sed cognitio primæ causæ (s̄ est possibilis) pertinet ad intelligentiam quæ dicebatur cognitio intellectiua de rebus sempiternis. Narratio ergo de prima cā non, s̄ nisi per loquelam, quia loquendo narrauimus, quicquid narrauimus. loquela aut̄ de prima cā non est possibilis (v̄ iam ostendimus) nisi per intelligendam. Intellectiua aut̄ non fit nisi per cognitionem hęc est cognitio de sempiternis, que d̄r intelligitur, que non fit in nobis, & non nascitur in nobis nisi ex cognitione eius, ex cognitione sensibiliū, que proprie d̄r cognitio. Nam nihil cognitioem de sempiternis per intellectiuiam reuera, nisi per ista corruptibilia. Cognitio aut̄ intellectiua de illis corruptibilibus, nō fit nisi per meditationem, i. per imaginationem: quia nihil intelligimus sine phantasmate. Ois autem imaginatio, siue ois meditatio sup̄ponit sensum. A sensu ergo incipit cognitio n̄ra. Quod ergo non cadit sub sensu & quod non h̄ phantasiam, non cadit secandum essentiam suā sub cognitione, neq̄ sub intelligentia, neq̄ sub aliqua alia cognitione nostra, & per consequens non cadit sub loquela, neq̄ sub narratione. Huiusmodi autem est prima causā. Et ideo non est narrabilis (v̄ d̄r in l̄ra.) ¶ Deinde cum dicit.

S

Et dico iterum q̄ res aut est sensibilis, & cadit sub sensu, aut est medietabilis & cadit sub meditatione, aut est fixa stans secundū dispositionem viam, & est intelligibilis, aut aut conuertibilis aut destructibilis cadens sub generatione, & corruptione. Et tunc est cadens sub cogitatione & causa prima est supra res intelligibiles sempiternas, & supra res destructibiles. Quare non cadit supra eā sensus, neq̄ meditatio, neq̄ cogitatio neq̄ intelligentia.

supra. D.

¶ Quod dicitur, et declarat. V̄ q̄ prima causa non sit cognoscibilis per seipsam. Dicebatur enim q̄ illa sunt per se nota & hinc cognoscibilia per seipsa, que iuxta rationem proportionatam non sunt potentis cognitibus q̄ factum aliqua n̄ra potentia cognoscitur in illa. Sed prima cā nihil potentis nostre cognitionis est sic proportionata, ergo nullo modo est sic cognita. Id aut̄ (& dico iterum q̄ res aut est sensibilis, & cadit sub sensu, aut est medietabilis) i. imaginabilis (& cadit sub meditatione) & sub imaginatione (aut est fixa) & stans s̄m dispositionem viam, & est intelligibilis) i. cadit sub intelligentia) i. sub cognitione intellectiua quā habemus de sempiternis (aut est conuertibilis aut destructibilis cadens sub generatione, & corruptione: & tunc est cadens sub cogitatione) i. sub cogitatione intellectiua quā habemus de sensibilibus. & subdit q̄ (& cā prima est supra res intelligibiles sempiternas, & supra res destructibiles. Quare non cadit supra eam sensus neq̄ meditatio) i. imaginatio (neq̄ cogitatio) i. cognitio intellectiua quā habemus de sempiternis: q̄ d̄r quia prima causa est super omnia talia cognoscibilia, non pot̄ (naturaliter loquendo) per seipsam cognosci a nobis.

V

¶ Dubitaret forte aliquis quō prima cā non est proportionata alicui n̄re potentie cognitivæ. Dicendum q̄ si cā prima est proportionata alicui n̄re potentie cognitivæ, est proportionata intellectui nostro. quia illa est potentia altior in nobis. ostendere aut̄ volumus q̄ non sit proportionata intellectui n̄ro. Imaginamur n. (s̄m veritatem & s̄m physiolophorum d̄ta) q̄ intellectus n̄ nascitur imperfectus, & in sui primordio est sicut tabula rasa in qua nihil est depictū (v̄ declarari habet in tertio de aīa) omne autem quod vadit de imperfecto ad perfectionem vadit de potentia ad actum: quia s̄m actus intelligitur esse quidam actus in ḡra eo idem sonat q̄ complementum, si ergo iste est medius intellectus nostri,

Propōnis sextæ Cōmentum.

25

nostri, cognitio confusa, & in potentia est sibi magis proportionata q̄ cognitio distincta, & in actu. Et quia cognitio in vniuersali est confusa, & in potentia. Ideo cōtes animi conceptiones conuenientes huius cognitionem sunt sic proportionate intellectui, q̄ tantum in illas sum esse & nihil est in ea eo modo quo est in alijis, non pot̄ haberi cognitio essentialis de illa, nisi illa cognitio esset valde distincta, & quia non est hic modus intellectus nostri, immo est omnino contrarius, sicut oīa alia magis conueniant inter se q̄ conueniant cū causa primæ de oībus alijs magis possunt formari tales cōtes animi conceptiones, que verificantur in malis, s̄ possunt formari de causā prima. Immo quia quecumq̄ verificantur de causa primæ, eo modo quo verificantur de ipsa, de nullo alio verificari possunt oīo quasi æquitate verificantur aliqua de prima causa, & de alijs: ideo oīa alia sunt magis proportionata intellectui nostro, cum per seipsa possint a nobis cognosci. Cum itaq̄ causa prima subterproporionatur intellectui nostro, nec per seipsam a nobis naturaliter cognosci non possit, non ḡuitur. ¶ Deinde cura dicit.

TERTIA pars principalis Cōmentum.

ET ipsa quidem non significatur nisi ex causa secunda, que est intelligetior, & non nominatur per nomen causati primi, nisi per modum altioris, & meliorem: quā est esse quod est causati. Veruntamen per modum nobilioris, & subtilioris, & firidioris sicut ostendimus.

¶ Postquam Author declarat, q̄ prima causa est innarrabilis, & incognoscibilis per eam, & etiam per se ipsam vult declarare q̄ non possit narrari nec cognosci per effectum. Ideo aut̄ ipsa quidem) i. cā prima (supple, si debet narrari, vel cognosci, aut significari per aliquid quem effectum (non significatur nisi ex) ipsa (causa secunda que est intelligetia) quod nisi per modum altioris, & meliorem quoniam) causa prima (est esse quod est causati) i. perfectiones esse in causa prima (per modum nobilioris, & subtilioris, & firidioris) i. earum ostendimus) i. sicut nunc diximus. Tunc ergo est sup̄tenda ratio, q̄ cum causa prima habeat ea, que sunt causatorum modo valde alto, quia excellētiori modo, ideo nec per suos effectus, nec per sua cantata potest cognosci. ¶ Notandum q̄ secundum Dionysium in sc̄do de diuinis nominibus. Ea que sunt causatorum abundantius, & substantiasse, & quantitas perfectionem suo causato, v̄tuntur habere eam modo nobiliori, & subtiliori. ¶ Notandum etiam q̄ si volumus nominare causam primam per ea, que videmus in causis secundis, nominabimus eam modo excellētiori, v̄tuntur habere eam modo nobiliori, & subtiliori. ¶ Notandum etiam q̄ si volumus nominare causam primam per ea, que videmus in causis secundis, nominabimus eam modo excellētiori, v̄tuntur habere eam modo nobiliori, & subtiliori. ¶ Notandum etiam q̄ si volumus nominare causam primam per ea, que videmus in causis secundis, nominabimus eam modo excellētiori, v̄tuntur habere eam modo nobiliori, & subtiliori.

PROPOSITIO SEPTIMA.

INTELLIGENTIA est substantia, que non diuiditur.

¶ Postquam Author determinauit de prima causa, hic (v̄ dicebatur) determinat de intelligentia. Intelligentiam autem per intelligentiam, s̄c̄m d̄c̄. 6. A

Propositio septima.

Intentione huius Auctoris, quādam universalem eam cuius propria operatio est intelligere, intelligitur aut ille Auctor, q̄ intelligencia imprimam eam celestem, & facit mediantem eam omnem effectum quem videmus hic inferius, quod qualiter intelligenda sit, & quantum veritatis habeat supra discussimus. Tria ergo declaranda sunt de intelligencia s̄m intentionem huius Auctoris, Nam primo videndum est, quid sit intelligencia, quia quæsto quid est, est prima quæstio in eandem. Licet non sit prima quæstio simpliciter, supposita n. entitate: rei primo querendum est de re, quod sit, & ideo primo agendum est de quidditate intelligencie, iam n. suppositum est eam esse. ¶ Secundo agendum est de universalitate eius, cum dicatur causa universalis. ¶ Et tertio agendum est de intelligencia ipsius cu propria operatio eius sit intelligere. ¶ Secundum hoc ergo tria facit Auctor, quia de his tribus agit. ¶ Secunda pars incipit ibi: (Omnia intelligencia sit) ¶ In principio octavae propositionis. ¶ Tertia pars incipit ibi: (omnis intelligencia est plena forma) in principio decimae propositionis. ¶ Prima pars in qua agitur de quidditate intelligencie dividitur in tres partes, quia in primis proponitur propositio in qua describitur quid sit intelligencia. ¶ Secundo illa propositio probatur, & declaratur. ¶ Tertio epilogat circa premissa. ¶ Secunda ibi (quod est quia si non est) Tertia ibi (Nam erga veritatem est) Describit ergo primo intelligenciam dicens, q̄ (intelligencia est substantia, que non dividitur.)

¶ Dubitaret forte aliquis quare Auctor distinguat sic intelligenciam. Dicendum q̄ (cum in distinctione duo sint, genus, & differentia. Prima causa deservenda est quasi totaliter per negationem, quia neq̄ determinatur ad genus, neq̄ contrahitur per diāam superadditam. Et ideo Auctor in describendo eam primam solum negativè describit eam, dicens q̄ (ipsa erat, cuius non est narratio, neq̄ loquela, neq̄ cogitatio, neq̄ intellectus, neq̄ meditatio, neq̄ sensus. Quod satis concordat cum verbis Dionysii in de divinis nominibus capite primo dicens, q̄ prima causa est incomprehensibilis, & q̄ eius non est neq̄ sensus, neq̄ phantasia, neq̄ opinio, neq̄ nomen, neq̄ sermo, neq̄ scia: Necessaria sic intelligenda sunt q̄ nihil modo affirmativè possimus aliquid scire de prima eā, quia Genus eam esse, & non solum Genus eam esse, sed et Genus eam hęc excellenter perfectiones omnem entium. Et sicut ipsam esse, quia melius est esse, q̄ non esse, Verumtā quia q̄ intelligimus de ea aliquid affirmativè, semper in nō modo intelligendi est aliqua incoꝑtatio, vel aliqua imperpetua (ut dicit Dionysius secundo de angelica hierarchia) & quia sic est, ut idem Dionysius ibidem ait, hoc est potentius in ipsa, cum significatur de ea quod non est q̄ quid est. Voluit ergo Dionysius negationes de Deo dictas (propter debilitatem cognitionis quam habemus de eo) esse potentiores, efficaciores, & magis proprias q̄ affirmationes. Ideo forte Auctor primam eam quasi solum negativè describit. Sed de intelligencia non sic dicendum est. Nam cum intelligencia recedat à simpliciter primi, & non habet esse in sua infinitate: sed hęc specialem modum essendi, de necessitate contrahitur ad prædicamentum determinatum. Distinguendo ergo Ens solum in decem prædicamenta, ita q̄ substantia non sit nisi unum genus, & unum prædicamentum, & quia intelligencia s̄m unam quidditatem contrahitur ad determinatum genus ad quod contrahitur. Et cum intelligencia ipsa sit quædam res per se existens s̄m possumus, q̄ contrahitur ad prædicamentum substantiæ. Ad determinatum d̄ q̄ sicut intelligencia contrahitur ad certum genus, sic contrahitur ad certam speciem, & per describendo intelligenciam describit ipsam affirmativè quantum est nobis nota, Ideo Auctor intelligencia est substantia) & negativè quantum ad differentiam cum subdit. (Quæ nō dividit) hoc ergo quod non dividitur se h̄ ibi tanq̄ diāa. Vnde non est proprie distinctio, sed magis est descriptio ipsius intelligencie, cum dicitur q̄ intelligencia est substantia &c.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, utrum hæc descriptio data de intelligencia sit vera: Et videtur q̄ non, quia quodlibet compositum dividitur, & resolvitur in sua componentia de intelligencia est res composita ex finito, & infinito, ut supra dicebatur, ergo non est substantia, que non dividitur, sed magis e contrario est substantia divisibilis cum dividatur in suas

componentia. Dicendum q̄ intelligencia non est ita simplex sicut Deus, & ideo hęc perfectiones super additas sicut substantiæ. Deus n. per se unam substantiam est, super excellenter determinatam ad certum genus. Ita q̄ in substantia illa non possunt relictari: omnes perfectiones competentes cuilibet enti. Sub est n. intelligencia sicut perfectioni sicut substantiam subest aut proprietati. Recedit ergo intelligencia à simplicitate primi, sed non sic recedit q̄ facta composita sicut corpus. Nam corpus est hoc q̄ h̄ perfectiones super additas substantiæ, q̄ substantiam compositam ex duobus naturis, Est n. corpus compositum ex sua essentia, & suo esse, vel ex sua substantia, & suis proprietatibus, & et substantia corpus est composita ex materia, & forma, sed intelligencia non sic. Nam h̄ intelligencia sit coposita ex substantia, & esse. Ipsa tñ substantia intelligencie est quædam forma simplex, & est quædam substantia per se existens, indivisibilis, non composita ex duobus naturis realiter differentibus. Non obstante ergo q̄ in intelligencia est aliqua compositio, ipsa tñ substantia eius est res, que non dividitur. ¶ Dicinde cum dicit.

¶ Dubitaret forte aliquis quid appellat hic Auctor esse cum magnitudine, vel quia quod dividitur, vel quia est magnitudo, vel quia est cum magnitudine, est ita notum, q̄ non indiget probatione, sed q̄ non dividitur hoc indiget probatione, ideo circa hoc Auctor insistit. ¶ Dubitaret forte aliquis quid appellat hic Auctor esse cum magnitudine. Dicendum q̄ s̄m quoddam aliquid dividitur dupliciter, vel per se, ut magnitudo, vel per accidens, ut for- matione superficiei in qua h̄ esse, Volens ergo Auctor ostendere q̄ intelligencia non dividitur, nec per se, nec per accidens, dicit q̄ non est corpus, vel magnitudo (ut dividat per se) neq̄ est cum magnitudine (ut possit dividi per accidens) sed h̄ hoc sit quoddam veritas non ita ad intentionem Auctoris vadit. Nam ipse ponit statim aliam distinctionem de modo dividendi per quod declarat distinctionem istam: & ideo oportet sic exponere qd̄ hic d̄, q̄ concordat cum distinctione sequenti. Sciendum est ergo q̄ causa quare reperitur multitudine aliorum s̄m candē formam est, quia forma illa est recepta in materia, & quia est cū magnitudine, & ideo in diversis partibus materie p̄t recipi diversæ tales forme. Qd̄ ergo est corpus, est divisibile magnitudine. Sed quod est cū magnitudine est indivisibile multitudine. Distinctio aut ista concordat cum distinctione sequenti. Vbi d̄ q̄ oē divisibile, vel est divisibile magnitudine, vel multitudine, vel motu. ¶ Dicinde cum dicit.

¶ Iterum omne divisibile non dividitur, nisi aut in multitudine, aut in magnitudine, aut in motu.

¶ Iterum omne divisibile non dividitur, nisi aut in multitudine, aut in magnitudine, aut in motu.

Propositiō septimæ Cōmentum.

¶ Declarat & probat descriptionem de intelligencia datam, & duo facit. Quia primo prænuntiat quādam, distinctiones de ipsius modis dividendi. Secundo declarat q̄ nullo illorum modorum dividitur intelligencia ibi. (Cum ergo res est) Circa primū duo facit, s̄m q̄ duas ponit distinctiones de ipsius modis dividendi. Secunda ibi (& iterum oē) Cōtinuetur ergo sic interea. Bene dico q̄ intelligencia non dividitur, (quod est quia si) intelligencia (non est cum magnitudine neq̄ est corpus neq̄ movetur. Tunc proculdubio non dividitur.) ¶ Notandum aut Auctorem hęc de d̄ d̄ triplicem modum distinctionis, videlicet q̄ quinquid dividitur, vel dividitur, quia est magnitudo, vel quia est cum magnitudine, vel quia movetur, quorum modorum (s̄m cum) nullus competit intelligencie. ¶ Notandum t̄ q̄ intelligencia esse substantiam, est ita notum, q̄ non indiget probatione, sed q̄ non dividitur hoc indiget probatione, ideo circa hoc Auctor insistit. ¶ Dubitaret forte aliquis quid appellat hic Auctor esse cum magnitudine. Dicendum q̄ s̄m quoddam aliquid dividitur dupliciter, vel per se, ut magnitudo, vel per accidens, ut formatione superficiei in qua h̄ esse, Volens ergo Auctor ostendere q̄ intelligencia non dividitur, nec per se, nec per accidens, dicit q̄ non est corpus, vel magnitudo (ut dividat per se) neq̄ est cum magnitudine (ut possit dividi per accidens) sed h̄ hoc sit quoddam veritas non ita ad intentionem Auctoris vadit. Nam ipse ponit statim aliam distinctionem de modo dividendi per quod declarat distinctionem istam: & ideo oportet sic exponere qd̄ hic d̄, q̄ concordat cum distinctione sequenti. Sciendum est ergo q̄ causa quare reperitur multitudine aliorum s̄m candē formam est, quia forma illa est recepta in materia, & quia est cū magnitudine, & ideo in diversis partibus materie p̄t recipi diversæ tales forme. Qd̄ ergo est corpus, est divisibile magnitudine. Sed quod est cū magnitudine est indivisibile multitudine. Distinctio aut ista concordat cum distinctione sequenti. Vbi d̄ q̄ oē divisibile, vel est divisibile magnitudine, vel multitudine, vel motu. ¶ Dicinde cum dicit.

COMMENTUM VII PROPOSITIONIS SEPTIMÆ.

¶ Quod est quia si non est cum magnitudine, neq̄ est corpus, neq̄ movetur. Tunc proculdubio non dividitur.

¶ Iterum omne divisibile non dividitur, nisi aut in multitudine, aut in magnitudine, aut in motu.

¶ Dat aliam dīstinctionem de modis diuidendi per quā declaratur dīstinctio hic supra posita dicens. quōd (Et iterum omne diuisibile non diuiditur nisi aut in multitudinē, aut in magnitudinē, aut in motum) Quid aut concordet hæc dīstinctio cum præcedenti patet quia corpus diuiditur magnitudine, forma aut quæ est in materia, vel quæ est cum magnitudine diuiditur multitudine, quod autem mouetur diuiditur motu.

¶ Dubitaret forte aliquis vtrum illa sit satisfaciens diuisio, videlicet quæ omne diuisibile diuidatur magnitudine, vel multitudine, vel motu. Et videtur quæ non quia omnes quantitates est per se diuisibilis. Iuxta ergo duplex genus quantitatū. scilicet continuum, & discretum sunt duo modi diuisionum. Rursus quia duplex est quantitas continua videlicet permans, vt corpus, & successiua, vt motus sic etiam erit duplex quantitas discreta, permans, & successiua. Quam forte duplicem quantitates discretam voluit significare philosophus in prædicamentis, cum dixit quæ discreta quantitas erat numerus, & oratio, intelligens per numerum quantitates discretam permanentem, per orationem vero successiuam. Nam in oratione, quæ sunt ibi litteræ tot sunt ibi percusiones ad vocalem artem, & quilibet falsæ percusio est quædam unitas successiuam. Oratio ergo est multitudo cōposita ex varijs percusionibus siue ex diuersis unitatibus successiuis. Debit ergo Author dare quatuor mēbra diuisionis, ad hoc quæ comprehendat omē modum diuisibilitatis, tam continuū quā discretum, tam successiuum quā permanentem. Dicendum quæ in motu comprehenditur tempus. Vnde diuidere motum est diuidere tempus, vt patet per sequeantia. Et motus est quantitas continua ergo, & per multitudinē potest intelligi continuum, & discretum in permanentibus, sed per motum, & tempus potest intelligi continuum, & discretum in successiuis, vel postquam. Nam si intelligitur diuidetur, vel hoc est per se, vel ratione materiae in qua recipitur, vel ratione operis quod ab ipsa progreditur. Si diuidetur secundum se, tunc est corpus, & diuidetur magnitudine. Si autem diuidetur ratione materiae in qua recipitur, tunc est forma in materia, vel est forma in magnitudine, & tunc diuidetur multitudine, tertio si diuidetur ratione operis quod ab ea progreditur tunc moueretur, & diuidetur motu, vel tempore: quæ omnia neganda sunt secundum intentionem huius Authoris. ¶ Ad argumentum in contrarium de quantitate discreta successiua, patet quæ hoc membrum includitur in diuisione posita ab Authore. Vnde non est insufficiens: vt arguas dicebat. ¶ Deinde cum dicitur

SECUNDA pars principalis Cōmentum.

¶ V M ergo res est sub hac dispositione est sub tempore. quoniam non recipit diuisiōnem nisi in tempore. Et intelligentia quidem non est cum tempore, immo est cum æternitate. Quapropter facta est superior, & aliorum omni tempore corpore, & omni multitudine: quod si inueniatur in ea multitudo, non inuenitur nisi sit quasi vna res. Cum ergo intelligentia sit penitus secundum hunc modum, diuisiōnem non recipit.

¶ Premissis varijs modis diuisiōnum dicit, quod nullo illorum modorum sit intelligentia diuisibilis. Circa quod duo facit. Quia primo probat hoc generaliter in omnibus modis illis. Secundo probat hoc specialiter de vno quoque illorum modorum per se, ibi. (Et significatio quidem illius) dicit itaq; (cum ergo res est sub hac dispositione) supple quod diuidatur secundum aliquam dīstinctionem modorum: tunc res illa (est sub tempore: quoniam non recipit) res (diuisiōnem) aliquam (nisi in tempore) & intelligentia quidem non est cum tempore, Immo est cum æternitate

(quapropter

(qua propter facta est superior, & aliorum omni tempore) propter quod non diuiditur motu, & supple facta est superior (corpore) propter quod non diuiditur magnitudine: (&) supple facta est aliorum (omni multitudine) nisi omni re: materiali. Non ergo diuiditur multitudine, & subditur. (Quod si inueniatur in ea) in intelligentia (multitudine non inuenitur nisi sit quasi vna res) Et quia sic est (cum ergo intelligentia sit penitus secundum hunc modum) penitus intelligentiā omnem modum diuisiōnem subterfugit. Quia secundum hunc modum, & intelligentia omnem modum diuisiōnem non recipit. Est ergo via ratiois huius quæ intelligentiā omnem modum diuisiōnem non recipit. ¶ Dubitaret forte aliquis vtrum intelligentia secundum aliquod sui mensuratur tempore, & in adhibendis intelligentiarum (de se) intentionem huius Authoris oportet quæ cadat aliqua successiua: Nam & si omnis intelligentia sit plena formis intelligibilibus (vt dicit in prædicamentis) in oportet quæ non intelligat omnia simul, quæ potest intelligere. Quia non potest actu informari omnibus illis formis. Intelligit ergo, hoc potest hoc, & quia omnis successio repugnat æternitati, non est concedendum simpliciter, quæ intelligentia patitur æternitati, et loquendo de æternitate participata, quam (secundum eodem modum loquendi) vocamus ætatem, quæ quithoc dictum eum tpe nostro, (vt in prosequendo patet) nam si volumus accipere tempus proprie intelligentia est simpliciter supra tempus: & ideo dicitur diuisiōnem non recipere.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, vtrum intelligentia mouetur, ita quæ diuidatur motu. Dicendum quæ secundum intentionem huius Authoris intelligentia nequæ mouetur, nequæ mouetur, anima aut cæli mouetur, sed non mouetur, quia motores cælorum mouentur immobiliter (sicut nou mouetur, non est intelligendum, quæ non mouetur, quia motus est cælorum mouentur immobiliter (sicut virtus inferior potest esse superior ita non est decens quæ moueat. Et (vt aliquo modo conuertitur) veritati fidei philosophorum dicta) Sciendum quæ (secundum sanctorum dicta) intelligentia (quæ communis nomine vocamus angelos) & mouetur, & mouetur. Mittuntur autem ad nos in obsequium nostrum, quod esse non possent, nisi mouerentur, & mouerentur ista corporalia, & quæ mittuntur ad nos (vt plane vult Dionysius in libro de angelica hierarchia) sed superiores intelligentiæ, nec administrant hæc corporalia, nec mittuntur ad nos (vt propter hoc moueri dicuntur. Et quia iste Author per intelligentias intelligit superiores substantias, & per alias celestes inferiores, istis potest concedi, quæ superiores intelligentiæ non mouentur, nec mouentur, non quia hoc sit eis impossibile, sed quia decens est, vt administrantur. Author ergo Xp̄s, & alij philosophi in loquendo de intelligentiis multum à veritate diuisiōnem, nisi qualiter verificanti possit, quæ intelligentiæ non diuidantur motu, & quæ non mouentur, nec mouentur ostenduntur.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, daret quæ illud quod est supra tempus, secundum quæ hinc, non diuidatur motu. Vtrum quod tale est non diuidatur magnitudine, nec multitudine, & videtur quæ non, quia cælium est supra tempus, cum sit incorruptibile, & ita diuiditur magnitudine, videtur et quæ diuidatur multitudine, quia hæc formam in materia. Dicendum quæ cælium non est simpliciter supra tempus, quia mouetur, & motus eius mensuratur tempore, sicut quantum ad suas partes. Nam postquam vera esset philosophorum possessio, scilicet motus cæli esset æternus, ista (hoc postquam) totus motus non mensuratur tempore, non esset ita figuræ aliquam partem motus, quæ non contineretur à tempore, & quæ non mensuratur tempore. Illa ergo (secundum intentionem huius Authoris) sunt supra tempus quæ sunt incorporea, talia autem non possunt diuidi magnitudine, quia non sunt corpora, nec etiam diuiduntur multitudine quia non sunt forma in materia. Dicimus et quæ nullum est corpus (loquendo de corporibus quæ possunt ex sensibus comprehendi) quod non sit mobile, & quod non habeat mensuratur tempore proprie sumpto. Ergo ista ratio, scilicet intelligentiæ sunt superiores ita

M

N

O

Dionysius

P

Q

prosecundum intentionem huius Auctoris) communis est ad excludendum omnem modum distinctionis ab intelligentibus.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis quō si in intelligentibus est multitudo, multitudo illa est sibi quasi sit res vera. Dicendum quod in intelligentibus est multitudo, quia in qualibet illarū est natura & esse. Rursum in qualibet earum sunt multe potentie, quia in qualibet earum est intellectus, & voluntas, & in qualibet earum est potentia intellectiva, & appetitiva.

Rursus in qualibet earum sunt multe species intelligibiles, quia qualibet earum est plena intelligibilibus formis: Omnia tū ista sunt ibi modo vno, id est modo indivisibili, vel inseparabili, siue inamensibili. Nam intelligentia non potest aliquam amittere de suis speciebus intelligibilibus per obliuionem neque potest perdere per alterationem aliquam de suis potentibus, neque potest per corruptionem separari à suo esse, Omnia ergo ista sunt ibi vno modo, quia hec omnia ibi, sibi inuicem inseparabiliter conueniunt. ¶ Deinde cum dicitur

R

ET significatio quidem illius est reditio super essentiam suam, & quia non extenditur cum re extensa, ita vult sit vna suarum extremitatum secundā ab alia: quod est quia quando vult scientiam rei corporalis non extenditur cum ea, sed ipsa stat fixa secundum suam dispositionem, quoniam est forma a qua non pertransit aliquid: & quidem corpora non sunt ita.

¶ Probat specialiter de vno quod; istorum modorum distinctionum. Circa quod tria facit. Quia primo ostendit, quod intelligentia non diuiditur metu. Secundo quod non diuiditur magnitudine: tertio quod non diuiditur multitudo. ¶ Secunda ibi (& significatio quod intelligētia) ¶ Tertia ibi (& intelligentia quidem est multa.) ¶ Dicit ergo (& significatio quidem illius) videlicet quod intelligentia non diuidatur motu (est reditio ipe per essentiam suam) & conuenit super se ipsam (& quia non extenditur) cum re extensa, ita, vt sit vna suarū extremitatum secundā ab alia) quasi dicitur quod intelligētia est supra se conuersa, & cum intelligit istas res corporales non extenditur cum eis, & ideo subdit, (quod est) videlicet quod intelligentia non sic extendatur (quia quando) intelligentia vult scientiam rei corporalis non extenditur cum ea: sed ipsa stat fixa secundum suam dispositionem: quoniam est forma à qua non pertransit aliquid) .i. non deperit aliquid. Et quidem corpora non sunt ita) videlicet quod non extendantur quod & ab eis non depercat aliquid. Est ergo intentio huius Auctoris, quod ad intelligere ipsius intelligentie non est motus. Ergo intelligentia quantum ad propriam operationem non diuiditur motu.

S

¶ Notandum autem quod propria operatio intelligentie est intelligere, & nihil mensuratur proprie tempore nisi motus. Cum ergo intelligere ipsius intelligentie non sit motus propria operatio ipsius intelligentie est supra se. Et ex hoc dicta est participari amentitati, quia neque substantia ipsius neque propria operatio eius, proprie accipiendo ipsi, tempore mensuratur. Sed de alia oculi sibi intentionem eius non est sic quia propria operatio animae oculi secundum ipsam est motus. Propter quod licet licet anima sibi suam substantiam, non mensuretur tempore, motus tamen qui est, ab ipsa tempore mensuratur.

¶ Notandum etiam quod aliqui ibi hnt negatiam litteram, videlicet quod intelligentia quādo vult sciam rei corporalis non extenditur cum ea, Aliqui vero hnt eam affirmatiuā: & vtrūque potest saluari. Nam intelligentia intelligendo rem corporealem non extenditur cum ea sic quod intelligat partem post partem, sicut corpus extenditur cum spacio, transiendo partem post partem, vel intelligentia intelligendo rem corporealem extenditur cum ea, cōplectatur eam, & comprehendit ipsam, & simul eam totam intelligit. Intelligere igitur ipsius intelligentie (prout ipsa intelligit corporalia) non mensuratur motu.

¶ Dubitaret forte aliquis, quō Auctor probet per verba, quae hntur in littera quod intelligens-

T

ia non diuidatur motu. Dicendum quod fixa cum illud proprie diuiditur motu cuius propria operatio est motus. Propria autem operatio ipsius intelligentie est intelligere quod non debet dici motus, & ideo quantum ad propriam operationem eius, intelligentia non dicitur diuidi motu. Tangit autem Auctor tria, quorum quolibet sufficienter probat, quod intelligere ipsius intelligentie non debeat dici motus. Quod primum est, quod intelligentia redit supra se ipsam. Secundo quod intelligentia in intelligentia corporalia non se extendit sibi illa. Tertium est, quod intelligentia non est forma a qua aliquid depercat. Primum sic patet. Nam probatur in septimo physicorum, quod omne quod mouetur ab alio mouetur. Operatio autem quae terminatur ad se ipsam non potest esse motus. Quia si res posset habere operationem, quae terminaretur ad se ipsam, & ista operatio esset motus: Tunc res moueret se ipsam, & cum intelligere intelligentie posset terminari ad se ipsam, & ad essentiam suam, quia intelligentia per se ipsam intelligere intelligit se ipsam, & essentiam suam, impossibile est quod illud intelligere sit motus.

¶ Arguit etiam hec ratio, quod intelligentia non sit corpus, quia corpus non est supra se conuersum, vt vult Proclus in propositione sua de prima quatuor & ideo dicitur in littera, quod intelligentia non est res extensa, nec habet esse in re extensa, quia neque extenditur per se, neque per accidens, ita quod vna suarum partium sit secundā, & sic diuersa ab alia. Secunda autem sic patet, quia res mota per motum suum conuenitur se ipso per quod mouet, & postea conuenit ad se ipso extendit se successiue secundum partes illius spacijs, donec totum spaciū pertranseat. Sic si intelligeret ipsius intelligentie esset motus intelligens cum intelligeret rem corporealem extendere se, & conueniret se illi rei corporali. Cum ergo hoc sit falsum, quia immateriale non potest conuenire materiae, intelligere ipsius intelligentie non debet dici motus. Tertium autem sic declaratur. Nam non mouetur aliquid, nisi aliquid dimittat, & aliquid acquirat, vel in omni motu aliquid depercat, & aliquid acquiritur. Si ergo intelligeret ipsius intelligentie, loquendo de intelligentie sibi quod intelligentia corporalis, esset motus, cum intelligenda non intelligeret totum lapidem, vel totam aliam rem corporealem simul, sed pertranseundo intelligeret ipsam, & intelligeret partem post partem, & cum intelligeret secundam partem desereret intelligere primam. Sed intelligentia intelligit totam rem corporealem simul, Nam & nos qui valde ab intelligentibus in intelligendo dehis non intelligimus sic pertranseundo, neque est nostrum intelligere talis transitus. Intelligentia ergo non est forma quae aliquid per intellectum sic pertranseat, siue non est forma cuius intelligere sit talis pertransitus, & per consequens suum intelligere non est motus. Verum autem posset moueri, & vtrum posset moueri. Patet quid sit dicendum de hoc. Sed de missionibus, & de motibus Angelorum pertradere per alios speculatio non admittit, tertium, itaque de Leui patet. Nam loquendo de motu, propter quem aliquid deperit, & aliquid acquiritur, eo ipso, quod intelligens est forma a qua nihil deperit, ipsa non diuiditur motu. Immo si aliquid ibi deperit, vel acquiritur hoc (vt patet) est sine motu.

¶ Vltimus autem quia intellectus hominis non quiescit. Dubitaret forte aliquis, vtrum intelligere ipsius Angeli sit motus. Et videtur quod sic, Quia omnis successio redactur ad naturam motus. Cum ergo intelligentia non intelligat omnia simul, videtur quod si non intelligere sit motus. Dicendum quod plus dicitur motus quam non agere omnia simul, vt patet si aliquid esset in aliquo spacio, & posset transire illud spaciū ad finitram, & ad dexteram, & antorsum, & retrorsum, & non posset simul pergere in eam partem. Anterior si vellet transire in dexteram, totum illud spaciū simul sine successione transiret, sic etiam si vellet ad antorsum, vel ad aliam differentiam positionis pergere, totum simul transiret. Haec autem hypothese si stante, transitus talis non esset motus, quia non mensuraretur tempore, sic licet intelligentia non possit simul intelligere omnia. Tamen quia quamlibet rem potest intelligere totam simul, ideo eius intelligere non est motus. ¶ Deinde eam dicitur.

X

Y

Q potest secundam intentionem huius A uhoris) communis est ad excludendam omnem modum distinctionis ab intelligentis.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis quō si in intelligentis est multitudo, multitudine illa est sibi quāsi se res vera. Dicendum q in intelligentis est multitudo, quia in qualibet illanti est natura et esse. Rursus in qualibet eorum sunt multe potentie, quia in qualibet eorum est intellectus, & voluntas, & in qualibet eorum est potentia intellectiua, & appetitiua. Rursus in qualibet eorum sunt multe species intelligibiles, quia quilibet eorum est plena intelligibilis forma: Omnia ut ista sunt ibi modo vno, quod modo indiuisibili, vel inseparabili, siue inamansibili. Nam intelligentia non potest aliquam amittere de suis speciebus intelligibilibus per obliuionem neq; potest perdere per alterationem aliquam de suis potentis, neq; potest per corruptionem separari à suo esse. Omnia ergo ista sunt ibi vno modo, quia hæc omnia ibi, sibi inuicem inseparabiliter conueniunt. ¶ Deinde cum dicitur

R ET significatio quidem illius est reditio super essentiam suam, & quia non extenditur cum re extrema, ita vltima suarum extremitatum, secunda ab alia: quod est quia quando vult scientiam rei corporalis non extenditur cum ea, sed ipsa fiat hæc secundum suam dispositionem, quoniam est forma a qua non pertransit aliquid: & quidem corpora non sunt ita.

¶ Probat specialiter de vno quoq; istorum modorum distinctionum. Circa quod tria facit: Quia primo ostendit, q intelligitur non diuiditur metu. Secundo q non diuiditur uiginti diuise: tertio q non diuiditur multitudine. ¶ Secunda ibi (& significatio q intelligitur) ¶ Tertia ibi (& intelligentia quidem est multa.) ¶ Dicit ergo (& significatio quidem illius) videlicet q intelligentia non diuidatur motu (est reditio super essentiam suam) & conuenitio super seipsam (& quia non extenditur cum re extrema ita, vt sit vna suarum extremitatum secunda diuisa (ab alia) quasi dicit q intelligitur est supra se conuenitua, & cum intelligitur istas res corporales non extenditur cum eis, & ideo subdit (quod est) videlicet q intelligitur non sic extendatur (quia quando intelligitur, vult scientiam rei corporalis non extenditur cum ea: sed ipsa fiat hæc secundum suam dispositionem: quoniam est forma à qua non pertransit aliquid.) i non deperit aliquid. Et quidem corpora non sunt ita) videlicet q non extendantur q & ab eis non deperit aliquid. Est ergo intentio huius A uhoris, quod ad intelligere ipsius intelligentie non est motus. Ergo intelligentia quantum ad propriam operationem non diuiditur motu.

¶ Notandum autem q propria operatio intelligentie est intelligere, & nihil mensuratur proprie tempore nisi motus. Cum ergo intelligere ipsius intelligentie non sit motus propria operatio ipsius intelligentie est supra ipsos. Et ex hoc dicta est pariter aternitatis, quia neq; substantia ipsius neq; propria operatio eius, proprie accipiendo ips, tempore mensuratur. Sed de alia celi p m intentionem eius non est sic quia propria operatio animæ celi (scilicet dum ipsam est motus. Propter quod licet anima s m suam substantiam, non mensuretur tempore, motus tamen qui est, ab ipsa tempore mensuratur.

¶ Notandum etiam q aliqui ibi hnt negatiuam litteram, videlicet q intelligentia quōdo vult sciam rei corporalis non extenditur cum ea. Aliqui vero hæc eam affirmatiua: & vtrūq; potest saluari. Nam intelligentia intelligendo rem corporalem non extenditur cum ea sic q intelligit partem post partem, sicut corpus extenditur cum spacio, transiendo partem post partem, vel intelligentia intelligendo rem corporalem extenditur cum ea: cōplectitur eam, & comprehendit ipsam, & simul eam totam intelligit. Intelligere igitur ipsius intelligentię pro ut ipsa intelligit corporalis non mensuratur motu.

T Dubitaret forte aliquis, quō A uhor probet per verba, quæ hntur in littera q intelligens-

siā non diuidatur motu. Dicendum q s m cum illud proprie diuiditur motu cuius propria operatio est motus. Propria autem operatio ipsius intelligentie est intelligere quod non debet dici motus, & ideo quantum ad propriam operationem eius intelligentia non dicitur diuisa motu. Tangit autem A uhor tria, quorum quodlibet sufficere probat, q intelligere ipsius intelligentie non debet dici motus. Quorum primum est, q intelligentia redit supra se ipsam. Secundum q intelligentia in intelligendo corporalia non se credit s m illa. Tertium est q intelligentia non est forma a qua aliquid deperit. Primum sic patet. Nam probatur in septimo philosophorum, q omne quod mouetur ab alio mouetur. Operatio autem quæ terminatur ad seipsam non potest esse motus. Quia si res possit habere operationem, quæ terminatur ad seipsam, & ista operatio esset motus: Tunc res moueret seipsam, & cum intelligere intelligentie possit terminari ad seipsam, & ad essentiam suam, quia intelligentia per seam intelligere intelligit seipsam, & essentiam suam, impossibile est q illud intelligere sit motus.

¶ Arguit etiam hæc ratio, q intelligentia non sit corpus: quia corpus non est supra se cōuersiuum (vt vult Proclus in propositione sua de quinquagesima) & ideo dicitur in littera, q intelligentia non est res extrema, nec habet esse in re extrema, quia neq; extenditur per se, neq; per accidens, ita quod vna suarum partium sit secunda, & sic ducta ab alia. Secunda autem sic patet, quia res mota per motum suum commentatur se spacio per quod mouet, & postea commentando se illi spacio extendit se i successiue secundum partes illius spaci, donec totum spaciū pertranseat. Sic si intelligere ipsius intelligentie esset motus intelligentia cum intelligeret rem corporalem extenderet se, & commentaretur se illi rei corporali. Cum ergo hoc sit falsum, quia immateriale non pot se commentatur materia, licet intelligere ipsius intelligentie non debet dici motus. Tertium autem sic declaratur. Nam non mouetur aliquid, nisi aliquid dimittat, & aliquid acquirat, vel in omni motu aliquid deperit, & aliquid acquiritur. Si ergo intelligeret ipsius intelligentia, loquendo de intelligere s m quod intelligitur corporalia, esset motus, tunc intelligentia non intelligeret totum lapidem, vel totam aliam rem corporalem simul, sed pertranseundo intelligeret ipsam, & intelligeret partem post partem, & cum intelligeret secundam partem defineret intelligere s m quod intelligitur corporalia, esset motus, tunc intelligeret totam partem defineret intelligere primam. Sed intelligentia intelligit totam rem corporalem simul, Nam & nos qui valde ab intelligentis in intelligendo de hinc non intelligimus sic pertranseundo, neq; est motus intelligere talis transitus. Intelligentia ergo non est forma quæ aliquid per intellectum sic pertranseat, siue non est forma cuius intelligere sit talis transitus, & per consequens suam intelligere non est motus. Vtrum autem possit moueri, & vtrum possit moueri. Patet quid sit dicendum de hoc. Sed de misisonibus, & de moribus Angelorum pertractare prærens speculatione non admittit, retinam, itaq; de Leui patet. Nam loquendo de motu, propter quem aliquid deperit, & aliquid acquiritur, eo ipso quod intelligitur est forma a qua nihil deperit; ipsa non diuiditur motu. Immo si aliquid ibi deperit, vel acquiritur, hoc (vt patet) est sine motu.

¶ Vltimus autem quia intellectus hominis non quietit. Dubitaret forte aliquis, vtrum intelligere ipsius Angelis sit motus. Et videtur quod sic. Quia omnis successio redueitur ad naturam motus. Cum ergo intelligentia non intelligat omnia simul, videtur quod suam intelligere sit motus. Dicendum quod plus dicitur motus quā non agere omnia simul, vt patet si aliquid esset in aliquo spacio, & possit transire illud spaciū ad similitudinem, vt patet si aliquid esset in dexteram, & retro, & non possit simul pergere in eam partem, Arctorem si vellet transire in dexteram, solum illud spaciū simul sine accessione transiret, sic etiam si vellet ad similitudinem, vel ad aliam differentiam positionis pergere, totum simul transiret. Hæc autem hypothesis siante, transitus talis non esset motus, quia non mensuraretur tempore, sic licet intelligentia non possit simul intelligere omnia. Tamen quia quamlibet rem potest intelligere totam simul, ideo eius intelligere non est motus. ¶ Deinde eam dicit.

Et significatio q̄ intelligentia non est corpus neq; dividitur eius substantia : & eius operatio , est , q̄ veraq; sunt res vna.

¶ Ostendit q̄ intelligentia non dividitur magnitudine , quæ ratio etiam concludit q̄ non dividatur motu , & operatione dicens . (Et significato q̄ intelligentia non est corpus neque dividitur eius substantia & eius operatio est, q̄ veraq; sunt res vna.) & ideo nec substantia dividitur magnitudine, nec operatio motu.

¶ Dubitaret forte aliquis quō substantia, & quod accidens quod fundatur in re diuisibili est diuisibile, & motus existens in corpore dividitur diuisione corporis, vt p̄bat̄ lexto physicoorum ibi, demonstrat q̄ motus dividitur diuisione mobilis. Operatio ergo & substantia sunt res vna : quia gr̄um ad diuisionem & indiuisionē vno modo loquendū est de substantia & operatione, ex quo ergo operatio est indiuisibilis motu, & substantia est indiuisibilis magnitudine. Ista ergo ratio, q̄ intelligentia non dividatur magnitudine, fundatur in per hoc, q̄ eius operatio non dividitur motu.

¶ Vterius forte dubitaret aliquis. Q. uia v̄ q̄ illa ratio præsupponat falsam, v̄ q̄ loquendum sit de substantia sicut loquimur de operatione. Nam multa sunt, quosq; operatio, non dividitur motu, & non mensiatur tempore & nō substantia cog; dividitur magnitudine, vt sol illuminat aeternam in instanti, & illuminatio illa non mensiatur tpe, & tamen Sol est corpus, & dividitur magnitudine. Dicendū q̄ hoc intelligendum est, de operatione conuersiua, quā operationem oportet esse indiuisibilem, & etiā substantiam habens talem operationem oportet esse indiuisibilem. De tali ergo operatione, & substantia gr̄um ad diuisionem & indiuisionem loquendum est vno modo : Et quia intelligere ipsius intelligentiæ, est operatio motu, & impossibile est q̄ substantia habens talem operationem sit corpus, vel dividatur magnitudine. ¶ Deinde cum dicit.

Et intelligentia quidem est multa propter bonitates quæ adueniunt ei a causa prima, & ipsa quis multiplicetur per hunc modum, tamen quia appropinquat vni fr̄ indiuisibilis. Intelligentia quidē non recipit diuisionem : quoniā est primum causatū, quod est causatū a causa prima, & vnitates est dignior q̄ diuisio .

¶ Declarat q̄ intelligentia non dividitur multitudine, dicens (& intelligentia quidem est multa p̄ bonitates, quæ adueniunt ei a causa prima) tū (simple) quis intelligentia sit multa, est tamen multa modo indiuisibili : & quia nō habet multitudine modo diuisibili, ideo dicitur non dividit multitudine, Hoc est ergo quod subdit, q̄ (& ipsa) intelligentia (quis multiplicetur per hunc modū, tamen quia appropinquat vni, s. simplicissimo & indiuisibili. (sic) res (indiuisibilis) Intelligentia ergo est indiuisibilis p̄ propriam talem quā habet ad indiuisibilia. Hoc est ergo quod subdit, q̄ (intelligentia quidē non recipit diuisionem, quoniā est primum causatū, quod est causatū a cā prima) ergo est digniōr̄ inter creaturas (& vnitates) constat q̄ (est dignior q̄ diuisio) ergo intelligentia est vna & indiuisibilis.

¶ Notandum aut̄ v̄m rōnā huius in hoc consistere, q̄ prima cā est quid vnum, & modo vno, aīa vero & corpora sunt multa & modo multo, seu modo diuisibili, quia ibi est substantia & operatio, & substantia aīe licet sit indiuisibilis, operatio tū eius, quæ est motus diuisibilis est. Ergo aīa habet in se multa, & non habet oīa illa modo indiuisibili. Corpora vero sunt in se adhuc maiorem diuisibilitatē quam aīa. Intelligentia ergo quæ est mediā inter cām primam, & aīam participat plus de indiuisionē, q̄ anima. Et ideo licet sit multa, quia non

quia non potest esse ita simplex sicut causa prima : habet tamen illa multa nō indiuisibilia, quia neq; substantia dividitur neq; eius operatio propria. Rursus habet multa modo indiuisibili, quia neq; substantia separatur ab esse, neq; conuictio, & potentia ipsius intelligentiæ v̄ intellectus & voluntas neq; separantur ab intellectu, neq; a substantia, & species intelligentes neq; separantur ab intellectu, neq; ab intellectu in quo existunt. Sed dices hoc oīa habet aīa cœli. Propter quod sciendū q̄ propria operatio aīe est mouere, sed propria operatio intelligentiæ est intelligere. Loquendum ergo (s̄m q̄ ille Auctor loquit̄) in aīa cœli licet substantia non sit separata a virtute. Virtus tū & substantia sunt separata ab aīa, quem aīa ipsa operatur in corpore cœli. Nam est motus ille non sit totus simul, & ei quod non est nihil possit esse coniunctum, neq; sit cōiuncta toti motui simul. Cū tamen intelligentia rem corporalē intelligit p̄t̄ eam intelligere totam simul quod sciendo est toti illi intelligere coniuncta simul. Etiam intelligentia est suo intelligere cōiuncta, quia intelligere est in ea, sed anima non est sic coniuncta suo motui, quia huiusmodi motus non est in anima. ¶ Deinde cum dicit.

Iam ergo verificatū est, q̄ intelligentia est substantia, quæ nō est cū magnitudine corporali, neq; corpus, neq; mouetur per aliquē modorū motus corporum, Quapp̄ facta est supra sp̄s cū æternitate, sicut ostendimus.

¶ Epilogat circa determinata dicens (Iam ergo verificatum est q̄ intelligentia est substantia quæ non est cum magnitudine corporali, neq; corpus, neq; mouetur per aliquem modorum motus corporum. Quia supra facta est supra tempus cum æternitate, sicut ostendimus.)

PROPOSITIO OCTAVA.

MNIS Intelligentia scit quod est supra se, & quod est sub se. Verū tamen scit quod est sub se, quoniā est causa ei, & scit quod est supra se, qm̄ acquirit ab eo bonitates.

¶ Postquam Auctor determinauit de quidditate intelligentiæ describitur In p̄posito quidditate eius, in parte ista (vt dicebatur) determinat de eius vnitatem. Secundo determinat de virtute siue influentia, & sui regimini ibi (Oīs intelligentiæ fr̄io) in principio non est propōnis. Circa primum tria facit, quia primo præmittit propōnem proponens q̄ intelligentia cognoscit oīa, tam q̄ sunt supra se, q̄ quæ sunt sub se. Secundo qd̄ dixerat declaratur, & probatur. Tertio epilogat circa determinata. Secunda ibi: (& intelligentia quidē, Tertia ibi (Iam ergo manifestū est.) Dicit ergo primo q̄ (oīs intelligentia scit quod est supra se, & qd̄ est sub se, verū tamen scit quod est sub se, qm̄ est cā ei, & scit qd̄ est supra se, qm̄ acquirit ab eo bonitates). i. quoniam est causatū eius.

¶ Dubitaret forte aliquis, vtrum verum sit, q̄ intelligentia sciat quod est supra se, quoniā est causatū eius, & quod est sub se, qm̄ est cā ei. Dicendū q̄ si iustus ad intentionem causæ & causati (vt cōmunit̄ ponitur) neq; intelligentia scit superiora quia causatū, neq; inferiora quia cā, intelligentiam non causat̄ per suam cōiam, immo cōitur per scitā causā. Scia ergo sua non facit eam esse cātam, neq; etiā scit inferiora quia est cā ei, vt quia causat, iō sciat, immo magis, quia scit iō causā, & sic insolare (vt cōiter insatur) nō est sic ad intentionē A uhoris. Propter hoc sciendum q̄ intentio causæ & causati v̄ fundari in

- B** aliqua assimilatione. Nam hoc nomen causa importat intentionem finitā prout agens assimilat sibi passivam (loquēdo de eā efficiente, de qua hic loquimur, intentio vero huius nominis causam sumit in eo q̄ causā assimilatur causā. Cum ergo ois cognitio fiat per assimilationem, intelligentia cognoscit superiora, vt cognoscit primā causam, prout causata ab ea assimilatur ei. Nam ipsa intelligentia (prout est causānti causē primē) est quaedam magis, & quoddam representatū eius. Et quia omne representatū & ois imago est aperta nata ducere in illud cuius est imago; intelligentia cognoscendo se, cognoscit se causam superiorū, quorum similitudinem gerit. Intelligentia n. cognoscendo scripturam potest cognoscere q̄ ipsa non est illud esse, sed q̄ est in potentia ad esse, & quia ab alio habet esse, & sciens q̄ ab alio habet esse, potest scire q̄ est similitudo & imago eius a quo habet esse. Hoc ergo modo cognoscit superiora vt causatū ab eis, quia vt causatū est quoddam exemplatum, & quaedā similitudo causē, per quā similitudinem potest habere cognitionē suę causę. Rursus sicut cognoscit quod est supra se in quantū causatam est assimilatū ei sic cognoscit quod est sub se (secundum intentionem huius Authoris) in quantum est causā. in quantum est exemplar ei. A superioribus ergo bonitatem recipit, & est exemplar eorum, inferioribus autem bonitates infundit, & (sicut hunc Authorem) est exemplar eorū. Assimilatio ergo ad superiora, est influentiā recipiendo, quod pertinet ad rem causatā: quia causari est recipere. Sed assimilatio ad inferiora est influentiā dando, quod pertinet ad causam, quia causę est in alia influere. Si ergo cognitio est per assimilationem superiora cognoscet, vt causam, quia sic assimilatur eis: Inferiora vero, vt causā, quia sic assimilatur sibi illa. Non est ergo intentio Authoris, q̄ quia causatam, ideo cognoscet, nec intentio eius est q̄ causā sit ratio, quare intelligentia sit sciens, cum magis sit contrarium: quia, vt est sciens est causā, sed hoc ideo dicitur est q̄ cognoscit inferiora vt causā quia in ratione exemplari in qua fundatur ratio causę quod est infra se, sicut in ratione exemplari in qua fundatur ratio causari est supra se.
- D** Vicerius forte dubitaret aliquis, Vtū sit hoc verum q̄ intelligentia sit exemplar oīum inferiorum, ita q̄ sciat oīa ista in eo q̄ causā, quia scit in ratione exemplari, in qua fundatur ratio causę: Dicendū q̄ (sicut intentionem huius Authoris) nulla est intelligentia quę nō sit cā impressionis alicuius aīę celestis, & per consequens quę non sit cā omnium quę hic inferius aguntur, A deo q̄ oīa hic inferius acta reducuntur ad A rem intelligentiā; (scilicet q̄ oīa artificialia reducuntur in arcem archis, & sicut quodam) quantū ad motores orbium, habet huiusmodi sententia aliquā veritatem, vt sciat terra non inducit formam artis, nisi in virtute artis: ita q̄ species in mente artificis est illud in cuius virtute scitur artificiatum producit simile arti: sic corpora celestia sunt quasi organa intelligentiā mouentium, & nihil hic inferius efficiunt cuius exemplar non sit in mente artificis, sicut nullam formam inducit organū Artificis cuius exemplar non sit in mente artificis. Sed hic modus dicendi non est necessarius. Possunt n. intelligentię intelligere hoc inferiora abiq̄ hoc q̄ sunt eorū causę. Nā licet omnis cognitio sit per assimilationem, & assimilatio fiat duo modi assimilationū, videlicet prout cā assimilatur sibi causatam, & prout causatam assimilatur causę, possunt & tertium modum assimilationis assignare, vt dicamus aliquod simile alteri & habere in se similitudinem alterius, non quia produxerit illud, vel q̄ productum sit ab illo, sed quia ambo sunt producta à tertio. Nam sicut concentricam omnes formę quę sunt potentia in materia prima sunt actū in motore primo. Ab Ideis ergo in mente diuina, & a formis, quę sunt in cā prima denūtiatur omnes formę quę sunt hic inferius generatę, & ab istis eidem Ideis, vel ab illis eidem formis denūtiatur species intelligibiles in ipsas intelligentias quę sunt representatiue oīum istorum inferiorum. Sūt ergo in ipsis intelligentiis species representantes hęc inferiora: & sunt similitudines in eis, istorum inferiorum. Sed hęc assimilatio non oportet q̄ sit ex eo q̄ vnum causatū est ab altero, sed quia ambo sunt causata a tertio. Dicitur ergo huius Authoris de vniuersaliā, vt ipsius intelligentiā, non est facticiens, vt patet per habitā. ¶ Dicēde cum dicitur

ET intelligentia quidem est substantia intelligibilis ergo secundum modum substantiæ suę scilicet res quas acquirit desuper. Ipsa ergo discernit quod est supra eam, & quod est sub ea. Et scit q̄ illud quod est supra eā est cā ei, & quod est sub ea, est causatum ab ea, & cognoscit eam suam, & causatum suum per modum quo est causā eius.

COMMENTVM Proposio Octavae.

¶ Declarat & probat quod dixerat. Circa quod quatuor sciat sicut per quatuor resonet adducit ad proposiūm. Secunda sibi (& similiter omnis) Tertia sibi (& in hoc est ita) Quarta sibi (& significatio illius) Dicit ergo q̄ (& intelligentia quidē est substantia intelligibilis. Ergo sicut modum substantiæ suę scit res quas acquirit, sicut q̄ acquirit (desuper) simple bonitates (ipsa ergo discernit quod est supra eam, & quod est sub ea, & scit q̄ illud quod est supra eam est causā ei, & quod est sub ea est causatum ab ea) quasi dicat q̄ scit inferiora tanquā causā, & scit superiora tanquā causatum, & subdit q̄ (&) intelligentia (cognoscit eam suam) simple vt est causatum ab ea (& causatum suū) simple cognoscit (per modum quo est causā eius) potest autem sic formati hęc ratio. Quodlibet agens agit secundum modum substantiæ suę, & ideo ut intelligentia ergo quę est substantia intelligibilis intelligit per modū substantiæ suę, & per modum sui esse, sed suum esse (secundū intentionem huius Authoris) respectu superiorum est causatū, & respectu omnīū inferiorum est cā. Ergo intelligit quod est supra se, tanquā causatum, & quod est sub se, intelligit tanquā causā.

¶ Dubitet forte aliquis, vnde est q̄ intelligentia intelligit secundū modū substantiæ suę. Dicendum q̄ sicut experimur in nobis, in intelligendo est motus rerum ad animam: sed in volendo est motus animę ad res: Intelligimus enim balneum per formam balnei se multiplicatam vbiq̄ ad intellectum Ita q̄ balneum intelligitur a nobis prout est in intellectu nostro. Sed tamen volitum est a nobis balneū prout est in se ipso. Nam species intelligibilis in intellectu sufficit ad intelligendum, non tamen sufficit ad fatiendum intellectum vel appetitum. Ad intelligendum enim balneū sufficit nobis habere speciem balnei: sed si volumus balneum nō sumus contenti de eius specie intelligibili: nisi rem ipsam quę est balneum habeamus. Nam licet verum & falsum sint in anima, bonū tamen & malum sunt in rebus (vt dicitur in 6. Metaphysice) Quicquid ergo sit de velle, quia forte res est volita, vt est in ipsa: Planum est tamen de intelligere, q̄ res est intellecta vt est in intellectu. Bene ergo dictum est q̄ intelligentia intelligit, secundū modū substantiæ suę, & sicut modum sui esse, quia vt res sunt in eas sic intelliguntur ab ipsa. ¶ Dicēde cū dicitur

Et similiter omnis res non scit maiorem rem & rem maiorem, & inferiorem, & deteriorem: nisi secundum modum suę substantiæ & sui esse, non secundum modum secundum quem sunt res.

¶ Ponit secundam rationem dicens q̄ (& similiter omnis res non scit maiorem rem, & rem maiorem, & inferiorem: & deteriorem: nisi secundum modum suę substantiæ, & sui esse: nō secundum modum secundum quem sunt res) Postea ergo sic formati ratio. Res non sciuntur vt sunt in se ipsi: sed vt sunt in intelligente, sed illud quod est in intelligentia, vt comparatur ad superiora est vt causatum, vt comparatur ad inferiora (secundū hunc Authorem) est vt causā. Ergo (secundum eum) intelligentia scit quod est supra se, tanquam causata ab eo, & inferiora tanquam causā eorum.

Propōnis octauæ Cōmentum.

Tres viæ quæ præsentantur sunt tria consideranda videlicet cognoscens, cognita, & motus cognoscendi. Et secundum hoc tria sunt viæ quæ intelliguntur cognoscere, scilicet superiora, tanquam causas, & inferiora tanquam causas. Nam prima via innotuitur modo cognoscendi. Dicitur enim quod motus cognoscendi est per assimilationem, & intelligentia ei quod est supra se, assimilatur tanquam exemplari suo, inferioribus autem (sequendo hunc Authorem Nos, non ponimus quod intelligentiæ sint sicut causæ horum inferiorum (ut iste Author ponit) assimilatur tanquam suis exemplariis, secundum ergo hunc modum loquendum intelligentiæ cognoscit quod est supra se tanquam exemplar, & per consequens tanquam causa, quod vero est sub se cognoscit tanquam exemplarum, & per consequens tanquam effectum. Et hæc via tangebatur in ipsa propositione, & adducebatur exponendo propositionem propositam. Secunda via ad hoc idem potest sumi ex ipso cognoscente, nam agere præsupponit esse, & maxime intelligere. Unde intellectus intelligit secundum modum substantiæ, & secundum modum sui esse. Ergo sicut esse ipsius intelligentiæ respicit quod est supra se tanquam causam, & sequendo hunc Authorem respicit quod est sub se tanquam effectum (secundum hanc viam) dicemus quod intelligentiæ cognoscit illud quod est supra se tanquam causam, & quod est infra se tanquam effectum. Et ut magis pateat hæc ratio, sciendum quod ipsa substantia intelligentiæ est radicale principium ipsius intelligentis, quod competit ei. Nam intelligentia intelligit per spēs intelligibiles. Illæ autem spēs intelligibiles in aliquibus sunt magis vniuersales, & in aliquibus minus; Et in aliquibus illæ spēs hæt plus de luce, & plus de actualitate, in aliquibus vero minus; quod totum contingit ex diuersitate naturarum, & substantiarum. Nam illa substantia, & illa natura intelligentiæ, que est propinquior primo recipit spēs magis vniuersales, & recipit spēs magis claras, & habentes plus de actualitate, & luce. Modus ergo intelligendi in intelligentibus (qui in aliquibus est vniuersalior, & in aliquibus minus vniuersalis, in aliquibus est clarior, & in aliquibus minus clarus) sumit mensuram ex ipso modo substantiæ, & ex ipso modo essendi: Et quia modus essendi substantiæ, & modus substantiæ est, quod superiora respiciat tanquam causam, inferiora vero (secundum hunc Authorem) tanquam causam, ideo &c. Et hæc via de modo essendi, & de modo substantiæ imitatur prima ratio facta ab Authore ad declarandum propositionem propositam. Verum quia propositio sic expolita hæt calumniam distam sit, quod intelligentiæ non est causa inferiorum inferiorum eo modo quo dicitur Authorem. Non oportet quod assimilatio inferiorum inferiorum ad intelligentiam sit ex eo, quod hæc sit causata ab illa, ut dicemus, quod ideo ista inferiora assimilantur speciebus existentibus in intelligentibus: quia sunt exemplata, & producta ab illis. Sed huiusmodi assimilatio non quia vnum sit productum ab alio. Sed quia ambo sunt producta à tertio: quia ab illis eisdem ideis, à quibus fluunt spēs intelligibiles in intelligentibus causantur materialiter formæ, ideo istæ spēs sunt representatiuæ istorum, & per huiusmodi representationem, & assimilationem dici potest intelligentiæ cognoscere hæc inferiora. Ideo si volumus exponere sine calumnia quo intelligentiæ intelligat superiora per modum causati inferiora vero per modum causæ. Dicemus quod omnes actualitates rei potest dici quædam lux eius. Nam (ut dicitur) nomen lucis à manifestatione est impositum, & res manifestatur per actualitatem: quæ est in ipsa. Unde ipsa actualitas quædam lux dici poterit. Causa ergo quare aliquod plus hæt de actualitate, est, quia plus habet de luce, loquendo de causis efficientialibus, vel efficientialiter ordinatis cognoscere ergo per modum causæ est cognoscere modo clariori, cognoscere autem per modum causati, hoc est cognoscere modo obsecratori. Et tunc sine dubio verum est, quod intelligentiæ cognoscit superiora per modum causati inferiora per modum obsecratori quædam sunt in seipsis. Inferiora autem cognoscit per modum causæ, quædam vero sunt in seipsis. Et ad hoc factis possunt trahi verba reclusi, cum dicitur, quod intelligentiæ cognoscit,

& intelligit

Secunda Via.

K

L

Dubitet forte aliquis quod est illa ratio sequitur quod intelligentiæ intelligat quod est supra se, tanquam causam, & quod est sub se, tanquam causam. Dicendum quod in cognitione (quantum ad præsentem spectat) est tria consideranda videlicet cognoscens, cognita, & motus cognoscendi. Et secundum hoc tria sunt viæ quæ intelliguntur cognoscere, scilicet superiora, tanquam causas, & inferiora tanquam causas. Nam prima via innotuitur modo cognoscendi. Dicitur enim quod motus cognoscendi est per assimilationem, & intelligentia ei quod est supra se, assimilatur tanquam exemplari suo, inferioribus autem (sequendo hunc Authorem Nos, non ponimus quod intelligentiæ sint sicut causæ horum inferiorum (ut iste Author ponit) assimilatur tanquam suis exemplariis, secundum ergo hunc modum loquendum intelligentiæ cognoscit quod est supra se tanquam exemplar, & per consequens tanquam causa, quod vero est sub se cognoscit tanquam exemplarum, & per consequens tanquam effectum. Et hæc via tangebatur in ipsa propositione, & adducebatur exponendo propositionem propositam. Secunda via ad hoc idem potest sumi ex ipso cognoscente, nam agere præsupponit esse, & maxime intelligere. Unde intellectus intelligit secundum modum substantiæ, & secundum modum sui esse. Ergo sicut esse ipsius intelligentiæ respicit quod est supra se tanquam causam, & sequendo hunc Authorem respicit quod est sub se tanquam effectum (secundum hanc viam) dicemus quod intelligentiæ cognoscit illud quod est supra se tanquam causam, & quod est infra se tanquam effectum. Et ut magis pateat hæc ratio, sciendum quod ipsa substantia intelligentiæ est radicale principium ipsius intelligentis, quod competit ei. Nam intelligentia intelligit per spēs intelligibiles. Illæ autem spēs intelligibiles in aliquibus sunt magis vniuersales, & in aliquibus minus; Et in aliquibus illæ spēs hæt plus de luce, & plus de actualitate, in aliquibus vero minus; quod totum contingit ex diuersitate naturarum, & substantiarum. Nam illa substantia, & illa natura intelligentiæ, que est propinquior primo recipit spēs magis vniuersales, & recipit spēs magis claras, & habentes plus de actualitate, & luce. Modus ergo intelligendi in intelligentibus (qui in aliquibus est vniuersalior, & in aliquibus minus vniuersalis, in aliquibus est clarior, & in aliquibus minus clarus) sumit mensuram ex ipso modo substantiæ, & ex ipso modo essendi: Et quia modus essendi substantiæ, & modus substantiæ est, quod superiora respiciat tanquam causam, inferiora vero (secundum hunc Authorem) tanquam causam, ideo &c. Et hæc via de modo essendi, & de modo substantiæ imitatur prima ratio facta ab Authore ad declarandum propositionem propositam. Verum quia propositio sic expolita hæt calumniam distam sit, quod intelligentiæ non est causa inferiorum inferiorum eo modo quo dicitur Authorem. Non oportet quod assimilatio inferiorum inferiorum ad intelligentiam sit ex eo, quod hæc sit causata ab illa, ut dicemus, quod ideo ista inferiora assimilantur speciebus existentibus in intelligentibus: quia sunt exemplata, & producta ab illis. Sed huiusmodi assimilatio non quia vnum sit productum ab alio. Sed quia ambo sunt producta à tertio: quia ab illis eisdem ideis, à quibus fluunt spēs intelligibiles in intelligentibus causantur materialiter formæ, ideo istæ spēs sunt representatiuæ istorum, & per huiusmodi representationem, & assimilationem dici potest intelligentiæ cognoscere hæc inferiora. Ideo si volumus exponere sine calumnia quo intelligentiæ intelligat superiora per modum causati inferiora vero per modum causæ. Dicemus quod omnes actualitates rei potest dici quædam lux eius. Nam (ut dicitur) nomen lucis à manifestatione est impositum, & res manifestatur per actualitatem: quæ est in ipsa. Unde ipsa actualitas quædam lux dici poterit. Causa ergo quare aliquod plus hæt de actualitate, est, quia plus habet de luce, loquendo de causis efficientialibus, vel efficientialiter ordinatis cognoscere ergo per modum causæ est cognoscere modo clariori, cognoscere autem per modum causati, hoc est cognoscere modo obsecratori. Et tunc sine dubio verum est, quod intelligentiæ cognoscit superiora per modum causati inferiora per modum obsecratori quædam sunt in seipsis. Inferiora autem cognoscit per modum causæ, quædam vero sunt in seipsis. Et ad hoc factis possunt trahi verba reclusi, cum dicitur, quod intelligentiæ cognoscit,

Propōnis octauæ Cōmentum.

M

Intelligit per modum sui substantiæ, & per modum sui esse. Et quia substantia intelligentiarum respicit superiorum plus habet de tenebra, seu de potentialitate, respectu autem inferiorum plus habet de luce & actualitate. ideo illa cognoscit modo obsecratori, qui est modus causati, hæc autem modo clariori, qui est modus cærum. Tertia via sumitur ex parte ipsarum rerum cognitarum, quia intelligentia quæ comparatur ad superiora est deterior, quæ vero comparatur ad inferiora est melior, & ipsam non cognoscit modo deteriori, sed modo meliori nisi prout sunt in ea. Nā cognoscens cognoscit cognita ut sunt in seipso cognoscente. Ergo intelligentia cognoscit superiora modo deteriori, quia hoc modo superiora sunt in ea, inferiora vero cognoscit superiora modo deteriori, quia hoc modo modus causati: modus vero melior est modus causæ. Ideo intelligentia cognoscit superiora, & inferiora, modo quo distat est. Et hæc via innotuit hæc ratio secunda facta. Assimilatio autem Authorem duas rationes ad ostendendum & declarandum propositam, quæ duas rationes sic distinguuntur, ut dicatur quod prima ratio arguit quod intelligentia intelligit quod est supra se per modum causati: modo obsecratori, & quod est sub se per modum causæ: modo clariori. Hæc autem arguit quod intelligit ea sic, quia superiora intelligit modo deteriori, inferiora vero modo excellentiori. Deinde cum dicitur.

Et si hoc est ita, proculdubio bonitates quæ descendunt a cā prima intelligentiam sunt in ea intelligibiles. Et similiter res corporeæ sensibiles, sunt intelligibiles in intelligentia. Quod est, quoniam res quæ sunt in intelligentia non sunt impressiones ipsarum, immo sunt causæ impressionum.

Adducit Tertiam rationem dicens (& si hoc est ita) videlicet quod intelligentia sit infra superiora, & supra inferiora, tunc (Proculdubio bonitates quæ descendunt à cā prima in intelligentiam, sunt in ea intelligibiles.) Nam spēs intelligibiles in intelligentia quæ sunt quædam bonitates, & quædam perfectiones eius, sunt derivatæ & causatæ ab ipsa cā prima. Et subdit quod (& similiter res corporeæ sensibiles sunt intelligibiles in intelligentia), i. in intelligentia sunt modo intelligibiles. (Quod est) i. qui modus intelligibilis est (quæ res que sunt in intelligentia non sunt impressiones ipsarum) supple factæ à rebus sensibilibus. (Immo) ipse res intelligibiles, siue ipse spēs intelligibiles existentes in intelligentia (sunt causæ impressionum) supple factæ, in rebus sensibilibus. Notandum quod iste Author, cum dixisset quod res intelligibiles erant in intelligentia modo intelligibili, quia ibi erant per spēs intelligibiles volunt declarare quod illæ spēs intelligibiles sunt in intelligentia respectu istorum sensibilibus. Et dixit quod non fuerit ea tanquam impressæ & causatæ ab illis sensibilibus, sed sunt in ea tanquam causæ, & tanquam facientes impressiones in hæc sensibilia.

Dubitet forte aliquis quod hæc ratio sit accipienda. Dicendum quod ista ratio magis videtur declarare mentem Authorem quod intelligentia intelligat superiora, per modum causati: & inferiora per modum causæ. Nā non cōstat quod intelligentia intelligat, per modum causati cognitione naturalis, alia à se nisi per spēs intelligibiles quæ habet apud eam. Iste autem spēs sunt causatæ à prima cā, siue (secundum hunc Authorem) à superioribus causis, & (secundum hunc eundem Authorem) sunt causantes hæc inferiora: ita quod respectu superiorum (que sunt supra intelligentiā) illæ spēs sunt impressæ: sed respectu istorum inferiorum sunt impressionum eā. Et idem voluit hic Author quod superiora cognoscit intelligentia per modum causati: quia cognoscit ea per spēs intelligibiles, quæ respectu eorum habent rationem effectus, inferiora vero per modum causæ, quia istæ eadem spēs quæ respectu superiorum sunt causatæ, respectu inferiorum (sunt hæc Authorem) sunt causantes. Deinde cum dicitur.

Et significatio illius est, quod intelligentia est causa rerum quæ sunt sub ipsa, per hoc quod est intelligentia: Si ergo est intelligentia cā res per hoc quod

Propositio octava Cōmmentum.

est intelligentia, tunc pculdubio causer rerū intelligibilū sunt intelligibiles.

¶ Adde quarā rōnem dicens (& significatio illius) v3 q̄ intelligētia intelligit in ferora per modum causer. & superiora per modum causer (est q̄ intelligentia) ipsa est rerum quæ sunt sub ipsa) .i. rerum sensibilem (per hoc q̄ est intelligentia) .i. est cā rerum rationum modo intelligibili, & subdit q̄ (si ergo est intelligentia est rerum, per hoc q̄ est intelligētia) .i. modo intelligibili. (Tūc procedūdo ab causer rerū intelligibilium sunt intelligibiles) .i. sunt ibi modo intelligibili, & sic est causer a superioribus modo intelligibilis, & quia sic est, ideo intelligit superiora per modū causer: inferiora vero per modū causer. ¶ Dubitaret forte aliquis, quō accipiēda sit hęc ratio. Dicendum q̄ hic Author immagnatur q̄ prima est sic super intelligibilis: quia est supra intelligentiam, supra cogitationē, & supra meditationem, & sensum: intelligentia vero sunt intelligibiles: hęc autē corporalia sunt res sensibiles. Erīt ergo hic ordo (secundum hunc Authorē) q̄ super intelligentia est est intelligibilem. Intelligentia vero cā sensibilem. Intelligentia ergo quod est supra se: quod est super intelligibile, & quod est sub se: sensibile intelligit modo suo: imōdo intelligibili: sed intelligibile respectu sensibilibus habet rationem causer respectu vero super intelligibilis habet rationem causer: Ergo intelligit illud quod supra se per modum causer: & quod est sub se per modum causer. ¶ Deinde cum dicit.

Iam ergo manifestum est q̄ res super intelligentiam, & sub ea per virtutem intelligibilem. Et similiter res corporee in intelligentia cum intelligentia sunt intelligibiles. Qm̄ ipsa est cā eorum: qm̄ ipsa non apprehendit res nisi per modum substantiæ suæ, & ipsa quia est intelligentia apprehendit res modo intelligibili, siue intelligibiles sunt, siue corporee.

¶ Epilogat circa determinata dicere. (Iam ergo manifestum est, q̄ res super intelligentiam, & res (sub ea) .i. res quæ sunt sub ea supple sunt in intelligentia (per virtutē intelligibilem, & similiter res corporee in intelligentia cum intelligibiles) quod q̄ superiora, inferiora, & infima, vt ipse res corporee, & etiam ipse intelligētia vna est in alia modo intelligibili, & subdit (quoniam ipsa) intelligentia (est causer eorum) supple quantum ad inferiora, & supple est, quid causer quantum ad superiora. & sequitur (quoniam ipsa) intelligentia (non apprehendit res nisi per modū substantiæ suæ: & ipsa quia est intelligentia apprehendit res modo intelligibili, siue intelligibiles sunt siue corporee) quasi dicit q̄ intelligentia omnia apprehendit modo intelligibili: & omnia sunt in ea per modum substantiæ suæ, id est modo intelligibili, & quia intelligibile est causer eorum, id est inferiorum, & est causer superiorum, ideo intelligentia intelligit quod est supra se per modum causer, & quod est sub se per modum causer.

PROPOSITIO NONA.

MINIS Intelligentiæ fixio, & omnis stabilitas, & etiam essentia eius est per purā bonitatem, quæ est causer prima.

¶ Postquam A uñor determinauit de vniuersalitate intelligentiæ quantum ad cognitionem: In parte ista determinat de eius vniuersalitate quantum ad operationem, vt quatuor ad eius regimen, & quantum ad eius insubstantiam. Nam intelligentia non solum habet vniuersalitatem

Propositio nona.

(In cognoscendo, sed etiam in agendo, & in cauendo siue in insuendo: quia intelligentia se cundum hunc Authorē) mediantē anima: ceteri in omnia ista inferiora insunt, & omnia hæc inferiora gubernant, & regit (& vt intelligimus quomodo secundū hunc Authorē, hæc vniuersalia intelligentiæ competat) sciendum quod semper p̄notus incipit ab fixum & magis simpliciter in maiore multitudine potest eius insubstantia determinari. Vbi ergo Author determinare de vniuersalitate intelligentiæ quantum ad insubstantiam & propositionem de fixationē, & stabilitate intelligentiæ, & exponit eam. Sciēdo ex his quæ dixerat delectat ad determinandum de vniuersalitate regimini: & insubstantiæ ipsius intelligentiæ ibi. (Quia significatio eius) circa primū duo facti, quæ primo p̄mittit huiusmodi propositionem. Secundo eam declarata & probata ibi. (& virtus quidem intelligētia est per puram bonitatem quæ est causer prima.)

¶ Dubitaret forte aliquis, quō intelligētia fixio, & stabilitas est per bonitatem puram, siue per causam primā. Dicendum q̄ secundu phylosophū siue secundu de generatione. Velle enim naturā temperare quod melius est, vbi dicitur dicitur. Et quia illa nō potest perperari in suo esse eadem numero. Ideo reliquo modo cōpleuit Deus continentiam si cadē numero, seruetur alio modo, vt eadem specie: Generatio itaq; & corruptio contingit in eorū p̄ distare a primo. Et quia conseruatiō corrumpit sunt causer. Stabilitas propinquior primo p̄re ceteris alijs eorū causis, fixationem & stabilitatem, quam habet essentiam, fixationem & stabilitatem.

¶ Vnde forte dubitaret aliquis. Quid sit magis appropinquare primo, & magis distare ab ipso. Dicendum q̄ nos debemus imaginari duos terminos, vtra quos non est processio: Deus ipsa bonitas pura: Vtra autem istū terminum nō est processus quātm ad perfectiōnem, vel quantum ad actualitatem, quia nihil est dare perfectiōnem eo, vel nihil est dare eam actualitatem habens, Vtra autem istū terminum nō est processus quantum ad imperfectionem, quia sicut nihil est perfectiōnis causer prima, ita nihil est imperfectionis causer prima. Materia enim prima ita est imperfecta, & ita est prope nihil quod non potest fieri descendit ab ea verus nihil, quin eatur in ipsam nihil. Appropinquare ergo primo, nihil est aliud quā habere plus de imperfectione & potentialitate, & distare a primo, nihil est aliud hunc modum loquendi maxime distare a primo, & substantia intelligentiæ est primo magis propinqua. Vnde & Augustinus loquens Deo duodecimo confessionum ait. Augustinus fecit dominæ vnam prope, id est substantiam intelligentiæ, & aliud prope nihil, id est materiam primam. Quia ergo materia prima sic est prope nihil, illa facit distare a primo, & per illam res possunt esse & non esse. Propter quod dicitur Methaphysice scribitur q̄ materia in quolibet est id per quod res potest esse, & non esse. Distare ergo a primo, est non habere esse fixum, sed potius posse esse, & non esse, hoc est habere materiam partem sui quæ sit priuationi admixta. Appropinquare autem primo, est habere esse fixum, & perpetuum, id est habere plus de actualitate, & eare materia, per cuius carentiam dicuntur intelligentiæ appropinquare primo. Nam hoc facit ipsas intelligentias esse fixas, vt naturaliter perpetuantur in suo esse.

¶ Deinde cum dicit.

PROPOSITIONIS NONÆ Cōmentum.

ET virtus quidem intelligentiæ vehementioris virtutis est, q̄ res secundæ quæ sunt post eam, quoniã non accipiunt cognitionem eius. Et non est facta ta, nisi quia est causa ei, quod est sub ea.

¶ Dicitur quod dixerat dicam. (Et virtus quidã intelligentiæ vehementioris virtutis est) i. maioris simpliciter, & aduicatis, & id est magis exacta simpliciter (sicut secundum quæ sunt post eam) & q̄ sit maior virtutis, & maioris abstractionis, & simpliciter intelligentiæ superioris q̄ res secundæ, q̄ intelligentiæ inferioris (non accipiunt). Non appropinquatur (cognitione eius) i. inferiori intelligentiæ superioris, & subdit (De non est facta ta) i. intelligentiæ superioris non est facta via excellens, & ita simplex magis q̄ sit res secundæ quæ sunt sub ea, (nisi quæ) ipsa intelligentiæ superioris est causa ei quod est sub ea.) **¶** Notandum aut q̄ (sicut hanc Authorem) intelligentiæ superioris habet aliquam causalitatem super eis inferiora. Et quia causis essentiali ordinatis, semper est illi simplicior effectus, & aduicior eo, & ipsam respectu suo, id intelligit (sicut sententiã huius Authorem) quia est eã omnium inferioris, & aliam respectu eã ab ipsa, est vehementioris virtutis & maioris simpliciter q̄ sunt oēs huius res secundæ. **¶** Dubitatur forte aliquis, quia, vñ Author non probat intentionem, quia, eã debet perbare, q̄ intelligentiæ maioris est fixioris q̄ alie res, & q̄ huius fixationem habet à prima est, probat q̄ est vehementioris virtutis, & simpliciter q̄ alia. Dicendum q̄ ex cōpōsitione cōtingit in eibus potentialitas & fluxibilis inessentialibus. Nam si esset aliquid ois simplex in illo non esset aliqua potentialitas, & illud esset stabile, & per consequens quid fixum. Et quia huius est solum vñ, vñ eã prima, ideo soluta, est, ois immobilis, per se per accidens, & abstrahit, vñ declinari habet in. 8. phisicor. Ergo, si simplex & magis fixus, & stabile se se consequuntur. Satis itaq̄ probatur, q̄ intelligentiæ sit maioris fixioris quàm alia, quia ipsa est maioris virtutis, & simpliciter q̄ cetera. q̄, eã hoc habet a cã prima, sicut dicitur intelligi per ea quæ dicuntur in ista. Nam si intelligentiæ ipse hoc facta est maioris virtutis quàm alia, quia est eã, prima eã de qua nulli est dubium q̄ sit eã intelligentiæ eã varians eius, est eã eã eius fixioris, & eius esse; ita q̄ essentia & fixio est in intelligentiæ eã prima. Est ad ista ea huius fixio ex ipse quietate quæ hãt ad eã primã q̄ est bonitas pura.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, quia vñ esse fallum q̄ res secundæ non accipiunt, non comprehendit cognitionem eius i. factam ipsius intelligentiæ superioris. Nã (vñ declaratur inferioris) intelligentiæ superioris intelligunt per se magis vniuersales, inferiores vero per se minus vñ. Sed magis vñ acta constituitur in minus vñ; quia oia imperio, adu referantur in inferioribus, tota. rō alia acta referantur in rōne hois, non aut eonuenio, quia ipse abundat a genere, & contra et aliqua perfectiōnem q̄ est extra naturã generis. Intelligentiæ ergo inferiores, quia intelligent per se minus vñ cōprehendunt generis. Intelligentiæ superioris, non aut eonuenio, cuius oppositum vñ Author in ista dicit sciam intelligentiæ superioris, non aut eonuenio, eonuenio est in perfectiōibus in materia receptis, re. Dicitur q̄ (vñ supra tetigimus) eonuenio est in perfectiōibus in materia receptis, si habent esse abstractum (vñ Plato posuit.) Nam esse in materia receptum est imperfectius quàm viuere. Ita q̄ viuere (vñ habet esse in materia, vel vñ habet esse in quocunq̄ natura participante) cōtinet quicquid continet esse, & adhuc amplius. Sed si esset esse separatum, & esset res differens a viuere (vñ Plato posuit) esse esset perfectius quàm viuere, Nam illud esse haberet in se ois modis essendi. Cum ergo viuere sit quidã modus essendi, tota vita clauderetur in illo esse, non in totum esse clauderetur in illo viuere, quia illud viuere non haberet ois rōnem eã, licet haberet ois rōnem vñ. Ex hoc ergo pot haberi

¶ In p̄p̄a si habent esse abstractum (vñ Plato posuit.) Nam esse in materia receptum est imperfectius quàm viuere. Ita q̄ viuere (vñ habet esse in materia, vel vñ habet esse in quocunq̄ natura participante) cōtinet quicquid continet esse, & adhuc amplius. Sed si esset esse separatum, & esset res differens a viuere (vñ Plato posuit) esse esset perfectius quàm viuere, Nam illud esse haberet in se ois modis essendi. Cum ergo viuere sit quidã modus essendi, tota vita clauderetur in illo esse, non in totum esse clauderetur in illo viuere, quia illud viuere non haberet ois rōnem eã, licet haberet ois rōnem vñ. Ex hoc ergo pot haberi

Propōnis nonæ Cōmentum.

¶ differentiã inter ipse intelligibiles existentes in intelligentiis, & in intellectu nostro. Nam ipse in intellectu nostro hãt ortum à sensu, & ideo sequuntur modum formationem in materia existentium, sicut modum quem hãt forme in istis sensibilibus, & quia hęc magis vniuersalia in materia sunt imperfecta, ideo cognoscere res per ipse vniuersales, est cognoscere magis imperfecte quàm ad intellectum nostrum. Sed ipse in intelligentiis non orientur à sensu, sed fluunt ab ipsis in mente diuina existentibus. Ideo sequuntur modum formationem abstractam, non formationem in materia existentium. Propter quod ibi quãto ipse sunt magis vniuersales tanto sunt perfectiores, & maioris comprehensionis, quãto vero huius vniuersales tanto imperfectiores, & minoris comprehensionis. Propter quod ipse quæ sunt in intelligentiis superioris sunt magis vniuersales. Vnde intelligentiæ inferioris non accipit, i. non comprehendit cognitionem eius i. scientiam intelligentiæ superioris. Quia facta intelligentiæ superioris est per species quæ sunt vehementioris vniuersalitati quàm sicut species intelligentiæ inferioris. **¶** Deinde eam dicit.

SECVNDA pars principalis Cōmentum.

¶ VIA significatio eius est id cuius est rememorandum, q̄ intelligentiã est regens omnes res quæ sunt sub ea per virtutem d unã, quæ eã in ea, & per eam continet res, quoniam per eam est causa rerũ, & ipsa retinet omnes res, quæ sunt sub ea, & comprehendit eas.

¶ Et hinc quæ daretur procedit ad determinandum de vniuersalitate intelligentiæ quantũ ad causalitatem, & in huiusmodi, ostendens q̄ huius vniuersalitatem sortitur intelligentiã ex eã prima. Circa quod duo faciũ, quia primo facit quod dictum est. Scd quia mentonem faceret de causa prima, dat istam inter eam, & res alias. Secunda ibi (& eã quidem prima) hãt prima ergo parte intendit probare, q̄ intelligentiã per eam primã, & per virtutẽ diuinã hãt vniuersale regimẽ, & vniuersaliam influentiam in hęc inferiora. Circa quod duo faciũ, quia primo probat hoc ratione eã, eã inducitur ibi. (Vnde intelligentiã quidã apprehendit) Intelligentiã aut ad hęc inferiora (sicut mentem huius Authorem) Triplicem hãt comparationem. Nam primo est eis superior. Secundo est eorum eã. Et tertio iuuat ea ad agendum. Circa primum ergo tria faciũ, sicut q̄ hoc triplici modo probat intentionem. Secunda ibi (quod est quoniam) Tertia ibi. (Et intelligentiam quidã non est) Cõtinetur aut sic prima ratio. Bene dictum est q̄ intelligentiã eã est eã quod est sub ea (quia significatio eius est, q̄, sicut sit id cuius est rememorandum). i. cuius debemus rememari, & quod debemus probare, videlicet (q̄ intelligentiã est regens omnes res, quæ sunt sub ea per virtutem diuinã, quæ est in ea, & per eam) .i. per virtutem illam (continet res, quoniam per eam est eã rerum, & ipsa retinet omnes res, quæ sunt sub ea, & comprehendit eas). Ergo vis ratiois huius q̄ quia intelligentiã est, super omnes has res, ideo continet eas, & comprehendit ipsas, & hãt vniuersale regimẽ super eas. Et quia quod hãt, habet per virtutem diuinã, ideo per huius virtutem hãt huius vniuersale regimẽ. **¶** Notandum aut q̄ hic Author tangit quasi duo media ad probandum vniuersale regimẽ inelle intelligentiis per virtutem diuinã. Vnum est ex ratione causalitatis, vñ quia est sic vniuersalis causa per virtutem diuinã, ideo per eam virtutem regit ois res, & hãt super eas vniuersale regimẽ. Aliud medium sanitur ex ratione superioritatis, vñ quia ois ista res sunt sub eã, sub intelligentiã, ideo intelligentiã continet oia ista, & cum hoc habeat per virtutem diuinã, ideo per eam habet vniuersale regimẽ de eis. **¶** Notandum etiam q̄ licet hęc ratio de vniuersalitate intelligentiæ per virtutem diuinã possit inniti vñ in medio, videlicet causalitatis, & superioritatis, vñ dicatur intelligentiã per

Propōnis notæ Cōmentum.

virtutem diuinam habere regimena, vel quia causa, vel quia superior. Tamen magis accipiendū est hec ratio, vt arguit ex eo, qd intelligentia est superior, quā ex eo qd est causa, Quia loquens ratio arguit de causaliāte.

L

Q V O D est quoniam est qd omne quod est principū res, & causa eis illas res retinens, & causans eas, & non ex alio ab ipsiſ aliqūd ppter virtutem suam. Ergo intelligentia est princeps omnium, quæ sub ea sunt, & retinens eas, sicut natura regit res, quæ sunt sub ea per virtutem intelligentiæ: sic etiam & similiter intelligentia per virtutem diuinam.

¶ Adducit secundam rationem sempiternam ex parte causaliātis dicens (Q uod est videlicet q intelligentia habet tale vniuersale regimen (quoniam est) id est contingit (quod omne quod est principum rebus, & causa eis est illas res retinens, & causans eas, & non ex alio ab ipsiſ aliqūd propter virtutem) vel eam (suam) qd, qd nihil ab ipsiſ causans pot euađere, quia continetur, & regatur per intelligentiam, & hoc propter virtutem ipsius intelligentiæ, & propter calitatē eius. Et quia sic est (ergo intelligentia est princeps omnium, quæ sub ea sunt, & retinens ea) & hoc supple per virtutem diuinam. Q uod patet per simile. Ideo licet intelligentia per virtutem diuinam) quo idēā supple vniuersale regimen habet super omnia, quæ sunt sub ea, quod probare volebamus.

¶ Dubitatur forte aliquis quō sicut natura per virtutem intelligentiæ regit res, quæ sunt sub ea, sic intelligentia per virtutem diuinam, regit naturam totam. Dicendum qd sic est mentorem in duodecimo metaphysicis, super illo cap. Manifestum igitur qd nullo modo intelligitur, vt sint forms, sicut vt sint Ideæ. Vult qd natura (cum non intelligat) nō fiat aliqūd ppter se ordinare, nisi rememorata ex virtutibus agentibus nobilioribus, quæ dicitur in intelligentiæ. Ordinare, est sapienter, vt dicitur in primo Metaphysicis. Cum ergo videamus naturam sic ordinare agere, oportet qd ab aliquo sapiente, & ab aliquo intelligente dirigatur, vt nō sit ordinare agere. Eius enim cuius non est ordinem conservare, non est ordinare agere, nisi dirigatur ab eo, qui ordinem apprehendit. Ideo dicitur, qui nescit ordinē totius ordinis, non est ordinare agere, nisi ab architectonica dirigatur cuius est totum ordinis ordinare. Agens igitur per naturam nunq ordinare agit, nisi dirigatur ab aliquo sapiente, & intelligente, qui ordinem apprehendat. Propter quod agens per naturā est quasi organum, & instrumentum eius quod agit per intellectum. Rursus quia ppter finem est oīs ordo, illud quod mouet, vt desideratum, & vt amatum, & vt finis omnium est principalis cā omnium aliorum, sicut per naturam, sicut per intellectum agunt. Sicut ergo oīs agenda naturalia redduntur in agenda per intellectum, sic oīs agendas per intellectum reducuntur in artem diuinam tanquā in Architectonicam, & principalem. Vnde Commentator in eodē, 12. metaph. & super eodē cap. vult, qd quæcumq; hic intentus aguntur sumit mensurā ab arte diuina intellectuāli, quæ est vniuersalis, & principalis, sub qua sunt plures artes. Inaginis intelligentialibus reducantur in intellectum diuini, & in diuinā artē, quæ est architectonica & principalis. Ergo sicut agēs per naturā est organū agentis p intellectum, sic agenda per intellectum (loquēdo de intelligibilibus causalit) sunt organa agētis primi. Hic ergo dicitur est, qd sicut natura regit ea, quæ sunt sub ea per intelligentiā, sic intelligentia regit naturam per virtutē diuinā.

¶ Denique cū dicitur

Verfus si
nō cō. 18.

E T intelligentia quidē nō est facta retinens res, quæ sunt post eam, & regēs eas, & suspendēs virtutem suā super eas, nisi quā ipsa est virtus substantiālis eius, iamno est ipsa virtus virtutum substantiālium, quā est causa eis,

O

¶ Denique cū dicitur

Propōnis notæ Cōmentum.

¶ Adducit tertiam rationem ad propostum dicens. (Et intelligentia quidem non est facta retinens res, quæ sunt post eam) vel que sunt post eam (& non est facta regēs eas, & suspendens virtutem suam super eas. Nisi quā ipsa est virtus substantiālis eius immo est ipsa virtus virtutum substantiāliū, sicut virtus substantiālis eius immo est ipsa virtus substantiālis eius, sicut per illa, & adiuuat illa in actionibus suis.

¶ Dubitatur forte aliquis quō intelligentia sit virtus substantiālis eis, i. istis inferioribus, & virtutum de posse (videlicet supra h. 1. cap.) & magis illud me dicitur quod aliqūd pot in suam opus, vltimatum, & in complementum sui operis dicit esse virtus eius. Et quia cā superior dicit esse virtus causæ inferioris. Quod videlicet igitur aliquid sit ordinem ad aliud, & ex illo ordine sortitur vltimum, & complementum suæ operationis. Illud dicit esse virtus eius. Sed distiguendum est de ordine (quia cum ordo possit esse, per se, & per accidens, contingit qd aliquid sortitur autem quod complementum ex aliquo ad quod nō hz ordinem per se. Et quā hoc contingit virtutem illud & quō sortitur tale complementum pot dicit virtus eius nō per se sed per accidens, non essentialiter, sed accidentaliter. Sed si huius ordo sit per se, & essentialiter, tūc illud pot dicit substantiālis virtus, & quia natura, & hec inferiora per se hnt ordinem ad intelligentiā superiores, & ab eis sortitur vltimum, & complementum operationis, sic & deo dicitur esse intelligentia virtus istis inferioribus, non accidentaliter, sed substantiālis. Quia ordo illorum inferiorū ad intelligentiā non est per accidens, sed per se, Tota enim natura corporalis (per se loquendo) administratur per substantias separatas immo (si volumus sequi mentem huius authoris) intelligentia non solum est virtus substantiālis hōis inferiorum. Sed et eam virtutem substantiāliū eorum. Nam, sicut huius authorum) ista inferiora gubernantur per animas quæ ab eis. Atque sic ipsæ egulatur in actionibus suis per intelligentiā. Ita ergo inferiora ordinantur per se ad celestiales nō sicut ad celestiales sed per intelligentiā similit ordinantur. Ergo, sicut huius authorum) ista inferiora hnt ordinem ad intelligentiā, cum per se, & essentialiter hnt inferiora corpora ab huius aia sortitur vltimum, & complementum suū, actuum. Sic et intelligentia est virtus substantiālis aiarum celestium. Ergo intelligentia est virtus substantiāliū hōis inferiorū, quia est virtus aīagē colatū, quæ (mā quo dicitur) sunt virtutes substantiāles hōis inferiorū.

V N D E intelligentia quidem apprehendit generata, & naturam, & orientem naturæ, i. animam. Nam ipsa est supra naturam. Quod est quia natura continet gubernationem, & anima continet naturam, & intelligentia continet animam. Ergo intelligentia continet oīs res, quæ sunt post intellectum, vel sunt hec generabilia, vel sunt natura corporis celestis, vel sunt animæ celestium. Et quia intelligentia continet omnia ista, ideo dicitur continere omnes res. Et subdit qd (& non est facta) intelligentia (sua) videlicet quod continet omnes res (nisi propter causam primam,) sicut propter propriam quæ, quam habet ad causam primam (que est virtus substantiālis eius) immo est causa intelligentiæ & naturæ, &

¶ Quod probatur ratione, anne probatur inductione dicens. (Vnde intelligentia quidem apprehendit generata, & naturam, & orientem naturæ, scilicet animam. Nam ipsa) i. intelligētia (est supra naturam. Quod est quia natura continet gubernationem, & anima continet naturam, & intelligentia continet animam. Ergo intelligentia continet oīs res) quæ sunt post intellectum, vel sunt hec generabilia, vel sunt natura corporis celestis, vel sunt animæ celestium. Et quia intelligentia continet omnia ista, ideo dicitur continere omnes res. Et subdit qd (& non est facta) intelligentia (sua) videlicet quod continet omnes res (nisi propter causam primam,) sicut propter propriam quæ, quam habet ad causam primam (que est virtus substantiālis eius) immo est causa intelligentiæ & naturæ, &

¶ Quod probatur ratione, anne probatur inductione dicens. (Vnde intelligentia quidem apprehendit generata, & naturam, & orientem naturæ, scilicet animam. Nam ipsa) i. intelligētia (est supra naturam. Quod est quia natura continet gubernationem, & anima continet naturam, & intelligentia continet animam. Ergo intelligentia continet oīs res) quæ sunt post intellectum, vel sunt hec generabilia, vel sunt natura corporis celestis, vel sunt animæ celestium. Et quia intelligentia continet omnia ista, ideo dicitur continere omnes res. Et subdit qd (& non est facta) intelligentia (sua) videlicet quod continet omnes res (nisi propter causam primam,) sicut propter propriam quæ, quam habet ad causam primam (que est virtus substantiālis eius) immo est causa intelligentiæ & naturæ, &

Alia ita
habent
si quā ipse
res non
sunt virtus
substantiālis
est immo
ipsa ē virtus
virtutum
substantiāliū.

1. h. 1. p. h. g.
mo. x.

Alia ita
h. 1. in
intelligētia
qd. &c.

Propōnis nonæ Cōmentum.

R

naturæ, & reliquis rebus,) & hæc est conclusio principalis probanda. Videlicet q̄ intelligētia regit omnes res propter causam primam. ¶ Dubitaret forte aliquis, quomodo intelligentia continet animam, naturam, & naturæ generationem: Dicendum q̄ semper forma continet materiam magis q̄ econverso, propter qd̄ in primo de anima scribitur, q̄ magis anima continet corpus, q̄ corpus animam. Sic aut. forma continet materiam quia continet eam in esse, sic anima continet corpus ipsam ne marcescat, & ne dissolvatur; Et sic agens formale, & in actu continet agens materiale, & in potentia quia continet ipsam in actione sua, & continet actionem eius, sine continuatione ne dissolvatur, & interruptur. Et quia natura corporis quini, sine ipsum corpus coeleste est formatus q̄ ista generabilia. Et quia etiam anima coeli est formator q̄ sic corpus coeleste. Et rursum quia intelligentia plus habet de actualitate, & est formator omnibus istis. Ideo (sequendo modum loquendi huius A uhoris) dicemus q̄ intelligentia continet animam, anima autem continet naturam corporis coelestis: natura autem corporis coelestis continet generationem, i. hæc generabilia, & corruptibilia. Sed causa prima supereminet omnibus quia ipsa superexcellenter continet omnia. ¶ Deinde cum dicitur

S

E T causa quidem prima non est intelligentia, neq; anima, neq; natura, immo est supra intelligentiam animam, & naturam, Quoniam est causans omnes res. Veruntamen est causans intelligentiam abiq; medio, & est causans animam, & naturam, & reliquas res mediante intelligentia.

T

¶ Quia mentionem fecerat de causa prima, de intelligentia, & de anima, & de alijs rebus, ideo dat dīam inter causam primam, & alias res. Et quætor facit, s̄m q̄ quætor tales differentias dat. Nam primo, separat causam primam ab alijs quantum ad modum efficiendi, quia habet esse super omnia alia. Secundo quantum ad modum operandi, quia sua virtus est super omnes virtutes. Tertio quantum ad modum operandi, quia sua virtus induidantur per aliquod materiale. Prima autem causa videntur haberi thachim, i. materia. Secunda parte incipit ibi (& scientia quidem) Tertia ibi (& virtus quidem) Quarta ibi (& intelligentia est habens.) Dicit ergo (& causa quidem prima non est intelligentia, neq; anima, neq; natura, immo est supra intelligentiam animam, & naturam. Quoniam est causans omnes res) quasi dicat, q̄ causa prima est super omnes res, quia ipsa est id quod est causans intelligentiam abiq; medio, & est causans animam, & naturam, & reliquas res mediante intelligentia. Propter quod apparet, q̄ Deus quantum ad modum efficiendi differt ab omni bus quia est super omnia, & causat omnia. ¶ Notandum autem q̄ non est A uhoris intentio ut supra dicebatur q̄ Deus causaret animam mediante intelligentia quantum ad substantiam, i. a ipsa substantia anime sit producta à Deo mediante intelligentia, sed quia ipsa intelligentia h̄s causalitatem super animam, quantum ad perfectiones, & bonitates, & incipit ab eā. Anima ergo substantia h̄s immedie à Deo, sed multas perfectiones, & multas bonitates sortitur aā à Deo mediate intelligentia, & ideo dicebat supra, q̄ Deus creavit animam f. quantum ad substantiam, & postq̄ creavit eā posuit eam quasi fundamentum intelligentiæ, quantum ad susceptionem perfectionū, & bonitātū, Et accipiendo creare put est, de nihilo aliqd̄ facere, sicut neq; substantiam alicui rei Deo creavit mediate intelligentia. ¶ Deinde est d.

In p̄posi

E T scientia quidem diuina non est sicut scientia intelligibilis, neq; sicut scientia animalis, immo est supra scientiam intelligentiæ, & scientiam animæ, quoniam est causans scientias.

¶ Dat

Propōnis nonæ Cōmentum.

35

¶ Dat differentiam inter scientiam diuinam, & scientiam aliorum dicens (& scientia quidem diuina, non est sicut scientia intelligibilis) i. sicut scientia intelligentiæ (neq; sicut scientia animalis) i. scientia anime, (immo est supra scientiam intelligentiæ, & scientiam animæ, quā est causans scientias) supple tam animæ q̄ intelligentiæ. ¶ Notandum autē q̄ s̄m Cōmentatorum in. 12. Metaphysicæ est dīam inter scientiam Dei, & scientiam nr̄am, quia scientia nr̄a causatur a Deo, & per suam scientiam practicam, est causa omnium aliarum rerum. Ipsa ergo scientia aīæ, & intelligentiæ, quantum est quedam res, est causata à scientia Dei, vel possumus hæc consequentiam aliter declarare, dicendo q̄ semper primum in ordine generis, est omnium aliorum, quæ sunt post (ut dicit in. 1. Metaphysicæ). Ergo scientia Dei quæ est prima scientia est causa omnium scientiarum. Differt ergo scientia Dei ab alijs scientijs, quia est causa aliarum scientiarum. ¶ Deinde cum dicitur

E T virtus quidem diuina est supra omnem virtutem intelligibilem, & animaliam, & naturalem, quoniam est causa omnium virtutum.

¶ Dat differentiam inter virtutem diuinam, & virtutes alias, d. (& virtus quidem diuina est supra omnem virtutem intelligibilem, & animaliam, & naturalem, quoniam est causa omnium virtutum) quasi dicat q̄ omnis virtus tam intelligentiæ q̄ aīæ, q̄ etiam naturæ, causata est à virtute diuina, ideo virtus illa est super omnem virtutem. ¶ Notandum autē q̄ sicut pro. 1. b. in. 2. virtus diuina fit causa omnium virtutum, quia est prima virtus. Sic probari potest na ab alijs virtutibus, quia est eorum causa. ¶ Deinde cum dicitur

E T intelligentia est habens thachim, & formam, & similiter aīa est h̄s thachim. Causæ autē primæ non est thachim, quā ipsa est esse tantum.

¶ Dat differentiam inter causam primam, & alias, quantum ad modum induidandi. Ad cuius evidentiam sciendum, q̄ alia à primo induidantur per aliquid materiale. Sed prima causa est id quod est vna per se esse purum. Ideo duo facit A uhor, quia primo dat differentiam inter eam primam, & alia, eo quia eā prima non habet aliquid materiale sicut aliter alia: ibi. (Quod si dixerit aliqui) Dicit ergo, (& intelligentia est h̄s thachim, & formam) i. est habens aliquid materiale, & aliquid formale. Et similiter aīa est h̄s thachim) i. aliquid materiale, & legitur: (causæ autē primæ non est thachim: quā ipsa est esse tantum.) ¶ Dubitaret forte aliquis quo intelligentia est habens thachim, & formam. Dicendum q̄ omne quod est extra primum non est suum esse, sed est in potentia ad esse, propter quod est compositum ex natura, & esse. Ipsa ergo intelligentia quantum ad esse, propter quod est in potentia ad esse, & ut perficitur per esse, est quod potentiale respectu eius, i. ipsa ergo intelligentia est aliquid potentiale, & aliquid actuale: quia est ibi ipsa natura, quæ est quod potentiale respectu esse, & est ibi ipsum esse, quod est quod actuale respectu nature. Ipsam ergo potentiam vocat h̄c A uhor thachim, i. materiale, & ipsam actum eius vocat formam, i. esse quasi forma, & perfectio nature in intelligentia ergo quæ non fit ille, quia non est ibi materia est tñ ibi thachim, i. aliquid materiale, Et multo magis ponemus hoc in anima, quæ est infra intelligentiam, & habet plus de potentiale natura q̄ ipsa. Sola autem prima causa neq; habet ille, neq; thachim, quia neq; materiam habet, neq; materiale: sed est esse purum, quod nihil potentiale patitur ibi esse admixtum. ¶ Deinde cum dicitur

h 111

Q V O D si dixerint aliqui necesse est, ut sic *Illichim*, dicemus *Illichim*, suum esse infinitum, & individuum est sua bonitas pura influens Oza virtutes super intelligentiam, & super reliquas res mediante ea.

¶ Ostendi q non indiuatur cauda prima per *Illichim*, sicut indiuatur *zta*, ideo ait (quod si dixerint aliqua necesse est, ut sit *Illichim*) simple ipsi caude primæ, ut in diuidetur per ipsam (dicemus *Illichim*, i.) cauda prima habet *Illichim* (suum esse infinitum, & indiuatum est sua bonitas pura) q. d. q ipsa cauda prima non indiuatur, non hy esse disticta ab alijs p *Illichim*, sed *Illichim* in ea est suum esse infinitum, & indiuatum suum, i. indiuatum sua est bonitas pura; que bonitas est (influens oēs virtutes super intelligentiam) vel super intelligentiam (&) simple est influens (super reliquas res mediante ea). ¶ Notandum aut q id quod sit cit *Illichim* in alijs quantum ad diuidationem, facit in casu prima esse suum infinitum, & sua bonitas pura; Nam sicut oēs alia à primo, indiuatur per suum *Illichim*, sic ipsum primum ha esse indiuatum, i. indiuatum à se, & diuisum ab alijs per suam infinitatem, & per suam bonitatem puram. Nam hoc est esse indiuatum, i. incommunicabile, & ideo homo non est indiuatum, quia possunt esse multi hoies, non aut possunt esse multi *Di*. Sed cauda quare non possunt esse multi. *Di* est, quia *Deus* habet esse infinitum, & bonitatem puram. Et quia impossibile est q fiat pura esse infinita, & plures bonitates pure, ideo impossibile est esse plures *Deos*. Sed ratio, quare non possunt esse plures oēs est signatio materię, quia eadem materia signata secundum eandem signationem non est communicabilis multis. Indiuatur ergo & incommunicabilis in istis materialibus & in omnibus cau atis est ex materia vel ex aliquo materiali. Sed in *Deo* est esse infinito, & ex bonitate pure.

¶ Dubitaret forte aliquis quomodo indiuatio in omnibus citra primum, est per suam *Illichim* Dicendum q in rebus videmus formam, & esse & videmus duplicem modum formæ quia aliqua forma est, quæ est apta nata recipi in materia, & omnis talis forma quæ tum est de se, est pluralisabilis & communicabilis in eadem specie; quia in diuersis partibus materię, possunt recipi diuersæ tales formæ. Si autem non pluraliscatur, hoc est, per accidens in quantum illa forma recipitur in tota materia sua, quia quantumcumq; forma nã sit multiplicabilis, tã si contaret natus ex tota materia sua non esset, nisi vnus natus in ipse nati. Formæ ergo materiali competet indiuatio per materiam in qua recipitur. Et si materia haberet esse abolutum à quantitate, se ipsa esset signata, & iussuaret sola materia ad indiuationem; quia materia nunquam separatur à quantitate, quia materia in ipsa de se est indiuabilis, cum sit facta materia hæc alia ab illa, & sit diuisa, & sit facta habet partes. Propter quantitatem. Eo ipso ergo q forma materialis indiuatur, quia recipitur in hac parte materię ipsa signatio materię per quantitatem facti ad indiuationem. Forma ergo materialis indiuatur per materiam signatam in qua recipitur. Sed forma separata est in modo est natura intelligentiarum indiuatur se ipsa. Nam eo ipso q forma non esse apta nata recipi in materia seipsa est hoc aliquod. Ergo in intelligentis forma indiuatur per se, sed ipsum esse ibi indiuatur per formam. Quia eo ipso q illud esse est apte partium recipi in aliquo quantum est de se non est hoc aliquid, neq; est quid contrarium, sed partiuatur per formã in qua recipitur. Ergo quod in rebus materialibus facti materia signata, & forma, hic in substantijs separatis facti forma, & esse. Itaq; sicut in rebus materialibus materia signata seipsa est quid incommunicabile, forma vero indiuatur, & partiuatur per materiam signatam in qua recipitur. Sic in substantijs separatis ipsa forma eo q non est apta nata recipi in alio, seipsa est hoc aliquid, sed esse ibi indiuatur, & partiuatur per formam in qua recipitur. Imaginabimur enim q nullum vniuersale est per se existens. Ille enim fuit error Platoniorum, qui posuerunt vniuersale esse substantiam, i. per se existere (ut declarari habet in septimo metaphy). Quod erat ponere oppositum in

adfecto. Nam eo ipso q aliquid per se existit, non est in multis, nec predicatur de multis & per consequens non est vniuersale. Ergo eo ipso quod intelligentia est forma per se existens, forma illa ex se est hoc aliquid, quia se ipsa existit. Sicut ergo inuenimus duo genera formarum, quia aliqua per se existunt, & aliqua sunt in materia recepte. Sic inuenimus duplex esse, quia aliquid per se existit, nec esse diuinum, & aliquid est esse in alio, receptum per se creaturatum. Esse ergo creaturatum, indiuatur per formã vel per materiam in qua recipitur, sed esse diuinum seipso est aliquid ab omnibus alijs distinctum. Accipiendo itaque indiuationem large prout ipsum diuinum esse, est quid indiuatum, quum non possunt esse plura talia esse, dicemus quod in rebus materialibus indiuatio est per materiam. In substantijs vero separatis indiuatio est per formam, sed in ipso *Deo* indiuatio est per esse. Verum quia forma in substantijs separatis comparata esse est potentiale, & potest dici *Illichim*, dicere possumus, quod sicut in corpōibus indiuatio est per materiam, sic in substantijs separatis indiuatio est per *Illichim*; id est per formam que comparata ad esse potest dici *Illichim*. In *Deo* autem suum indiuatum est suum esse infinitum, & sua bonitas pura. Propter quod patet qualiter indiuatio fit in rebus.

PROPOSITIO DECIMA.

M N I S intelligentia est plena formis, Veruntamen ex intelligentijs sunt, quæ continent formas minus vniuersales, & ex eis sunt quæ continent formas plus vniuersales.

¶ Postq a uitor determinauit de quadrate intelligentie, & de eius vniuersalitate ostendens, quod habet quodammodo vniuersalem scientiam, quia sicut quod est supra se, & quod est sub se, & quod habet vniuersalem influentiam, quia inluit in animam in naturam, & in hæc generalia, & corruptibilia. In parte ista vult determinare de eius intelligentie, siue de eius cognitione, dicebat enim quod intelligentia (secundum hunc A uitorum) est quedam cauda quodammodo vniuersalis, cuius propria operatio est intelligere, ideo non iussit determinare de eius quadrate, & vniuersalitate, nisi determinetur de intelligere ipsius. Et quoniam aliquid sit dictum de intelligere eius, quia dictum est quod intelligere quod est supra se, est per modum cauãti, quod autem est sub se, est per modum cauãti. Hoc tamen non iussit, immo est valde parum, nisi de huiusmodi forma alia dicatur. Exoptet quod sciendum quod semper actus progreditur ab aliqua forma, & sciendum modum illius forme. Cetera cognitionem ergo, intelligentiarum, est tria considerare, videlicet speciem intelligibilem à qua egreditur ipsa cognitio, & actum cognoscendi, qui egreditur à tali spẽ, & modum sciendum quem habet fieri ipsa cognitio. Ideo A uitor volens determinare de cognitione in intelligentiarum tria facit. Q uia primo determinat de specie intelligibilis, ostendens q intelligentie sunt plene formis, & quod habent apud se species intelligibiles, & declarat quales sunt illę spẽs. Secundo determinat de actu cognoscendi, & tertio determinat de modo cognitionis earum. Vel possumus diuidere alter. Dicemus enim q intelligentie competet duplex intelligere. Vnum partiaum, & aliud speculatiuum. Tria ergo facit a uitor, quia primo determinat de speciebus intelligibilibus, que sunt in intelligentijs. Secundo determinat de intelligere pratico ipsarum intelligentiarum. Et tertio de speculatiuo. Secunda pars incipit ibi (omnis intelligentia intelligit) in propositione vndecima. Tertia ibi. (Primum omnium) in propositione duodecima. Circa primum duo facit, quia primo premitur propositionem: Secundo declarat, & probat eam, ibi (Quod est quoniam forma.)

Dicit ergo q̄ (omnis intelligentia est plena forma) & habet apud se formas, & spēs intel-
ligibiles per quas intelligit, & subdit quales sunt illæ spēs dicit. (Verum ut ex intelligentiis
sunt quæ continent formas minus viles) vt intelligentiæ inferiores (& ex eis sunt quæ con-
tinent formas plus vniuersales) vt intelligentiæ superiores.

C Dubitaret forte aliquis vtrum intelligentia intelligit oīa per essentiam suam. & videtur
tur q̄ sic, quia (vt dicebatur supra in propōne oīana) oīs intelligentia facit quod est supra
se, quia acquirit ab eo bonitates, & scit quod est sub se, quia est eī eius. Ergo rō cognoscen-
di in intelligentia non sumitur ex spēs intelligibilibus: sed ex rōne causæ & causati. Prae-
terea ipsa natura intelligentiæ est causata a superiori eī, & tamen natura intelligentiæ est
causa quæ ab intelligentiâ procedunt. Ergo si intelligentia intelligit per modum causæ &
causati, est ipsa intelligentiæ essentia, possit dici, & eī, & causati, vt iustificare essentia suā,
ad intelligendū tam superiora q̄ inferiora. Dicendum q̄ sicut in genere entium, aliquid est
adus purus, & aliquid pura potentia, vt materia prima, sic in genere intelligentiā cau-
sa prima est adus intellectus nō in genere intelligibili est sicut materia prima in genere en-
tium. Sicut ergo a materia prima, & à potentia pura, in genere entium non pot̄ progredi
aliquis adus, nisi informetur aliqua forma, sic ab intellectu nō non pot̄ progredi ali-
adus, nisi informetur aliqua specie intelligibili. Vt intellectus nō nec ipsūm, nec alia à
se pot̄ intelligere nisi aliqua specie intelligibili informetur. Prima vero eī, & seipsam à
cognoscit, per essentia suam, & per nullam spēm additam, quia cum sit adus purus nō in-
diger aliqua spē vt reducat̄ de potentia, ad actum. Et si vnamur hoc modo loquendi, vt
dicamus in Deo esse, Ideas & formas intelligibiles, non sic intelligendum est, q̄ istæ Ideas
& illæ forme sint superadditæ essentia, sed sunt idem q̄ essentia sua. Redeamus ergo ad
propositū, & dicamus q̄ intellectus qui est potentia pura in genere intelligibilem, ad in-
hil intelligendum est sufficiens sola essentia sua & maxime loquendo de intellectu cōm-
ūto corpori. Deus vero qui est adus purus oīa intelligit per essentia suam. Intelligentiæ
vero quæ tenent modū mediū, quia in genere intelligibilem nec sunt adus purus, nec
potentia pura, seipsas intelligit p̄ essentia suā alia vero a se intelligunt per spēs iudicatas.

E Vt verius forte dubitaret aliquis, quare oportet superaddere spēs intelligibiles ipsi intel-
ligenti ad hoc q̄ possit intelligere alia a se. Dicendum q̄ prima est (vt dicebatur) est adus
purus, & ideo non est determinatus ad aliquod genus entis, imo (vt declarari habet in 5.
Metaphysicæ: ipse est perfectus perfectione quadā vti) & perfectiones oīum generum
referuntur in ipso: ergo quia essentia primi non est quid contrādicti ad aliquod genus, sed
est contentiva perfectionum oīum generū, sicut loquimur de perfectōne essentia primā, sic
possimus loqui de representatione eius: vt sentiat essentia sufficiens continet perfe-
ctōnes oīum generum, sic sufficienter representat oīa genera. Non ergo Deus in intelli-
gendo indiget aliqua spē superaddita essentia suā, quia habet in se essentia suam quæ suf-
ficiat̄ est representata oīum quæ sunt & quæ possunt esse in vno quocq̄ genere. Sed in-
telligentia non sic, quia essentia vniuersalisq̄ intelligentiæ est determinata ad certū genus,
& ad certā spēm, ideo non sufficit essentia intelligentiæ ad representandū seipsam: sed ad
diuersas generibus, sufficit ergo essentia intelligentiæ ad representandū seipsam: sed ad
representandū aliud oportet dare spēs intelligibiles, & ideo bene dictum est q̄ intelligentiā
seipsam intelligit per essentiam suā: Alia vero à se, per species superadditas.

F Vt verius autem dato q̄ in qualibet intelligentia sint spēs intelligibiles, vt possint intel-
ligere alia a se. Dubitaret forte aliquis, vtrum possit dici intelligentia plena forma, vel ple-
na spēs. Dicendum q̄ sicut est in corporibus: sic est in modis in subijs in corpore.
Videmus. n. q̄ quædam corpora non sunt plena forma, vt corpora ista inferiora dūr non
plena forma, vel non plena spēs. Quia sunt in potentia ad vltiorem formā. Materia. n.
in eis existens non habet oīm formam, quā habere pot̄, sed cōtinue recipit nouas formas.
Corpora vera celestia sunt plena forma, quia, (naturā loquēdo) non sunt in po-
tentia ad

entia ad vltiorem formam. Materia. n. in eis existens habet oīm formam, quā naturā
habere pot̄, & sicut in corporibus quādam sunt superiora, & quādam inferiora: sic in intelligen-
tijs vel intellectibus incorporatis, quādam sunt superiores, vt intelligentiæ: & quedā infē-
riores vt intellectus nostri, & aīe humane. Intellectus ergo nostri non sunt pleni forma, sed
nascuntur sicut tabula rasa in qua nihil est p̄ se, & a phantasmas in virtute luminis in-
tellectus agentis continue recipiunt nouas spēs sine nouas formas intelligibiles: sed intel-
ligentijs sunt plene forma, quia nō intelligunt per spēs acquisitas sed per innatas. Ab ini-
tō. n. creationis casq̄ fuerunt eis concretae omnes species quas habent. Ita q̄ naturaliter
non sunt in potentia ad vltiorem speciem.

F Vt verius autem dato q̄ oīs intelligentia sit plena forma, & nulla naturaliter in potentia
ad vltiorem formā. Dubitaret forte aliquis, Vtū vna intelligentia habeat vltiores for-
mas q̄ alia. Dicendum q̄ intelligentiæ superiores, quia perfectiores, & subtiliores sunt,
intelligunt per formas magis viles, inferiores vero per magis particulares. Sic. n. videmus
in ipsis hominibus quia vnus homo magis subtilis & magis perceptive plura intelligit in vno ver-
bo, q̄ vnus habet & grossius in multis. Si vna intelligentia superior pot̄ plura intelligere
per vnam spēm, q̄ inferior per multas. Itā quia hoc est vltius, extendere se ad plura, ideo
superiores intelligunt oīs intelligere per vltiores spēs quia spēs existentes in intellectu
eorum sunt plurimum representatiue & ad plura se extendunt. **D** Deinde cum dicit

COMMENTVM Propōnis decimæ.

Quod est, qm̄ formæ quæ sunt in intelligentiis secundis per modum
particularium, in intelligentiis primis sunt per modum vniuersalium;
& formæ quæ sunt in intelligentiis primis per modū vniuersalem,
sunt in intelligentiis secundis per modū particularem.

Probat quod dixerat. Ad dicit. n. plures rōnes ostendentes q̄ in intelligentiis superio-
ribus sunt vltiores species q̄ in inferioribus. Circa quod quantum facit, fm̄ q̄ quantum ratio-
nes adducit ad propositum. Secunda ratio incipit ibi. (& in primis intelligentiis) Terti-
a ibi. (quod est quia intelligentes) Quarta ibi (& nos quidem abruamur) Cōtinuetur au-
tem sic prima ratio. Benedictio q̄ intelligentiæ superiores habent spēs plus vniuersales, &
inferiores minus (quod est, quoniam formæ quæ sunt in intelligentiis secundis per modum
particularem, in intelligentiis primis sunt per modū vniuersalem) & e conuerso (formæ
quæ sunt in intelligentiis primis per modum vniuersalem sunt) & se habent in intelligen-
tijs secundis per modum particularem) Formatur ergo sic ratio. Omne qd̄ recipitur in ali-
quo, recipitur per modum rei recipientis. Ergo quæ recipiuntur in intelligentiis inferiori-
bus recipiuntur modo inferiori, & contrāo, & particulari. Quæ vero recipiuntur in superio-
rioribus, recipiuntur modo superiori, excellenti & vniuersali. Intelligentiæ ergo secundæ
intelligunt per species inferiores, & particulares, & contrātas. Intelligentiæ vero primæ
per species vniuersaliores, & minus contrātas.

Dubitaret forte aliquis, Vtrum ista ratio robur habeat. Dicendum q̄ summa potentia-
lias est in materia prima, & summa actualitas in actu puro in alijs vero est magis & minus
de potentialitate, fm̄ q̄ magis & minus appropriantur ad primum. Habet ergo intelligentia
suntur hancim. i. scilicet materialis, & suam potentiale, & istud hancim non est æquale in om-
nibus: Et hoc hancim, siue hoc potentiale, quod est in intelligentiis contrahit spēs intelli-
gibiles ne sint in tanta excellentia & in tanta puritate, in quanta sunt in ente primo. Dice-
mus ergo q̄ sicut materia prima, quia plus habet de potentialitate, immo quia ipsa est po-
tentialis pura, recipit oīo cōtrātie, & oīo particulariter, & hic & nō sic intelligit ipse
prout magis & minus hāt de potentialitate admixta, magis & minus particulariter recipiūt

Propōnis decimæ Cōmentum.

formas. Videtur ergo hæc ratio in ipsâ potentialitate quâ habent intelligentiæ admixtam, ita vt dicamus q̄ intelligentiæ secundæ, & inferiores, quia plus habent de potentialitate admixta recipiunt formas magis particulariter: superiores vero magis vniuersaliter, eo q̄ habent minus de potentialitate admixta. ¶ Deinde cum dicitur,

Et in primis intelligentiæ est virtus magna, quoniam sunt vehementioris virtutis q̄ intelligentiæ secundæ inferiores. Et n̄ intelligentiis secundis sunt virtutes debiles, quâ sunt minoris virtutis. & plurius multiplicatis.

¶ Addeat ad hoc idem secundâ rationem dicens. (& in primis intelligentiis est virtus magna, quoniam sunt vehementioris virtutis q̄ intelligentiæ secundæ inferiores) & subdit q̄ (& in intelligentiis secundis inferioribus (sunt virtutes debiles & quâ sunt minoris virtutis & plurius multiplicatis) Formetur ergo sic vt: omne quod habet esse magis vniuersale, recipit nō magis vniuerso: & per consequens modo magis vniuersi. Sed intelligentiæ superiores hâc esse magis vniuerso, iō recipiunt formas intelligibiles magis vniuersas, & p̄ consequens magis vniuersas. ¶ Notandum autem q̄ semper ex parte vniuersalis est virtus, ex parte vero particulari pluraltas, quia semper vniuersale cōprehendit multa particularia. Idem est ergo recipere modo plurali q̄ particulariter, & vniuersaliter & vniuersaliter.

¶ Dubitaret forte aliquis super quid fundetur ista rō secundâ. Dicendum q̄ nulla intelligentia est actus purus, nec potentia pura: Sed in natura cuiuslibet intelligentiæ est actualitas admixta potentialitati, & potentialitas admixta actui: Et quæ plus habent de potentialitate recipiunt magis particulariter, & quæ plus hâc de actualitate, recipiunt magis vniuersaliter. & ideo modus recipiendi eaz̄ magis appropriatur ad modum receptionis materiæ, vt recipient magis particulariter. Hec aut ratio fundetur ex eo q̄ intelligentiæ superiores plus hâc de actualitate, & ideo habent virtutem magis, & magis vniuersam, & recipiunt modo magis vniuerso & vniuersaliter, inferiores vero quia dehiunt ab actualitate illa, habent virtutem debiliorem & non ita vniuersam, nec ita vniuersaliter recipientem.

¶ Videris aut quia intellectus hominis non quietetur Dubitaret forte aliquis, vniuersaliter hâc consequentia, vt q̄ intelligentiæ superiores quia plus habent de actualitate, ideo hâc virtutem magis vniuersam, & recipientem magis vniuersam. Dicendum q̄ (vt circa principium huius libri tetigimus) est omnino modus cōtractus in formis per se existentibus, & in materiâ receptis, quia quâto formæ sunt vniuersaliores prout in materia recipiuntur, tanto sunt magis potentiales & imperfectæ, vt forma generis potentialior & imperfectior est, quâ forma speciei & spēs plures perfectiones in se vnit & congregat quâmodum genus. Sed (si essent tales formæ separatae, & effect vera opinio Platonis quâ Proclus in suo libro diffinitæ pertractat) animal separatum actualius esset & plures perfectiones in se vnitet quâmodum separata. Et quia intelligentiæ sunt formæ separatae & non receptæ in materia, illa quæ plus habet de actualitate, habet perfectiones suas modo magis vniuerso, & modo magis simpliciter, & per consequens vniuersaliori. ¶ Deinde cum dicitur,

Quod est quia intelligentiæ quæ sunt longinquiores ab vno puro, sunt plurius quantitates, & debilioris virtutis. Et intelligentiæ propinquæ vni puro sunt minoris virtutis & maioris virtutis. Inde ergo accidit, vt formæ quæ procedunt ex intelligentiis primis, processione vniuersali vniuersa procedunt.

¶ Adducit tertiam rationem, cōtinuetur aut sic. benedico q̄ aliquæ intelligentiæ habent formas intelligibiles minus vniuersales, & aliquæ plus (quod est quia intelligentiæ quæ sunt longinquiores ab vno puro) .i. a prima causa (sunt plurius quantitates & debilioris

Propōnis decimæ Cōmentum.

virtutis, &) etiam hoc est quia (Intelligentiæ propinquæ vni puro) & primo essentia sunt minoris quantitas, & maioris virtutis. Inde ergo accidit, vt formæ quæ procedunt ex intelligentiis primis procedunt processione vniuersali vniuersa & simpliciter inde accidit q̄ ex intelligentiis secundis procedunt formæ processione particulari multiplicata.

¶ Dubitaret forte aliquis, quō ista ratio ordinat veritatem. Dicitur enim q̄ Deus ipse omnia intelligit per vniuersam formam secundū rem, quia omnia intelligit per essentiam suam intelligentiæ ergo propinquiores primo intelligunt per species pauciores, quia sunt magis propinquæ vniuerso, quante enim numerus est vniuersi propinquior tanto est minor. Ideo in intelligentiis primis tanquâ in propinquioribus vniuersi est minor numerus specierum, & habent intelligentiæ illæ pauciores species (vt plane Proclus dicit) tunc ergo arguatur sic. Intelligentiæ superiores habent pauciores species, quia sunt propinquiores vniuerso, & simpliciter: ceteri primo quod est vere vniuersum & vere simplex. Sed per illas pauciores species non pauciores cognoscit quam intelligentiæ inferiores cognoscant. Nullus enim est scilicet qui diceret intelligentiæ superiores pauciores cognoscere, quâmodum inferiores. si ergo intelligentiæ superiores habent pauciores species, quia sunt propinquiores vniuerso, & tamen non pauciores cognoscunt, oportet illas species esse vniuersaliores, & ad plura se extendere, bene ergo dictum est, q̄ intelligentiæ propinquiores primo ceteri habent species vniuersaliores. ¶ Deinde cum dicitur,

Et nos quidem abreuiamus & dicimus, q̄ formæ quæ adueniunt ex intelligentiis primis intelligentiis secundis sunt debilioris processiois & vehementioris separationis. Quod fit, quia intelligentiæ secundæ processiois inferioris vniuersi suos .i. vident & intelligunt modo magis infimo, secundum formam vniuersalem quæ est in intelligentiis vniuersalibus, & diuidunt eam, & separant eam, quoniam ipsæ non possunt recipere illas formas secundum vniuersalem & ceteritudinem earū, nisi secundum modum secundum quem possunt recipere eas .i. per separationem, & diuisionem. Similiter aliqua ex rebus non recipit quod est supra eam nisi secundū modum secundum quē potest recipere ipsam, & non per modum secundū quem est receptibile.

¶ Adducit quartam rationem. Formetur aut sic ratio. Intelligentiæ superiores docent inferiores, & docendo eas diuidit eis species, ita quæ quæ intelligit intelligentia superior vno cōceptu & vna spēs docet intelligentiâ inferiorem per plures cōceptus & p̄ plures species. Intelligentia ergo superior hâc virtutes conceptus, & virtutes species quia vnus cōceptus & vna species in intelligentia superior potest tot vel etiam plura representare q̄ multi cōceptus vel multe species in intelligentiâ inferiori. Itē aut (& nos quidem abreuiamus, & dicimus) abreuii sermone dicimus q̄ formæ quæ adueniunt ex intelligentiis primis intelligentiis secundis, sunt debilioris processiois, & vehementioris separationis) .i. sunt magis particularis, & magis debiles (q̄d h̄c) ex eo simpliciter (quia intelligentiæ eisdem processiois inferioris vniuersi vident & intelligunt modo magis infimo) fm formam vniuersam quæ est in intelligentiis vniuersis) quâsi dicit q̄ intelligentiæ vniuersales .i. intelligentiæ primæ habent in se formas virtutes, & respectu illarum formarum magis vniuersalium intelligentiæ secundæ vident & intelligunt modo magis inferiori, particulariori. (&) Simpliciter intelligentiæ superiores quâdo docere voluit intelligentiis inferioribus (diuidit eas) .i. illa formam vniuersalem (& separant eas) quoniam ipse simpliciter intelligit inferiores non possunt recipere illas formas simpliciter vniuersales (fm vniuersalem & ceteritudinem earū, nisi secundum modum secundum quem possunt recipere eas .i. per separationem, & diuisionem) q̄ .d. q̄ intelligentiæ secundæ nō possunt recipere doctrinam

Q

Ab intelligentiis primis in illa vltimate & in illa vltimate saltem in qua intelligētiē primā intelligunt. Et ad declarationem dicitur additū q̄ dicitur in hęc aliquid ex rebus, & quare res (non recipit quod est supra eam nisi secundum modum s̄m quem potest recipere ipsum, & non per modum s̄m quem est recipibile.) ¶ **Notandum autem q̄ hęc quatuor ratio ad apta est ad docere intelligentiam, ut dicimus q̄ ideo intelligentē superiores intelligunt per vniuersales species q̄ inferiores, quia quando volunt docere inferiores distant ut cō- uersalitate recipere scientiam, secundum q̄ habent eam superiores intelligentē: possunt utā si uellent, s̄m mentem huius a uerboris) referre quod dictum est, non solum ad accipionem doctrinæ, sed etiam ad impressionem specierum. Dicimus autem q̄ intelligentē superiores illuminant inferiores & docent eas, sed non dicimus q̄ imprimant eas species. Sed hęc uerboris uisus est uelle, q̄ à superioribus intelligentiis derivantur species intelligibiles in intelligentiis inferioribus. Ideo arguitur a uerboris q̄ superiores hanc uniuersaliores species inferiores: quia quā superiores induunt species in inferiores distandū illas formas, & illas species in fluxu hanc formas, & species in inferiores distandū, & participatiua, quia non potest inferiores intelligētia recipere hanc formas, & species ita uultus, ut inferiores habent.**

R
In p̄positiōne. 4. g. b. & in hac p̄positiōne. g. Dionysius

S

¶ **Notandum etiam q̄ Dionysius tertio de Angelica hierarchia in istam eandem sententiā incidit cum a uerbo huius libri, uolens q̄ Angelū Metaphorice habeant dentes. i. habent quandam virtutem diuina quam distandū, & frangunt species intelligibiles. Sic ut, nutrimentū diuidit, & manifestat cibum, ad hoc quod poterit possit ipsum recipere, sic intelligentē superiores distandū, & frangunt species quas habent apud se ad hoc quod intelligētia inferiores possunt conceptus carum intelligere. Item, a frangere, & distandū diuidere, nihil est aliud quā quod intelligētiē superioris per vnam s̄m, & per vnum conceptum ostendunt inferioribus per multas species, & per multos conceptus. Et ergo ipso quod intelligētia inferiores sic docent inferiores separandū, & distandū conceptus suos, cōsequens est quod superiores sic docent inferiores separandū, & distandū conceptus suos, cōsequens est quod vna species & vna conceptus in superioribus ad plura se extendit q̄ multi conceptus, & multi species in inferioribus. ¶ **Notandum et quod sicut est in intelligentiis, ita & in alijs rebus, quia quælibet res recipit indumentum s̄m modum suum. Vnde quanto res est inferior, isto inferiori modo indumentum recipit. Res ergo inferiores non adæquantur superioribus, ita ut possint perfectionem aliquam adducit exemplum de alijs rebus, ut ostendat q̄ sicut auctor ad declarationem propositiō adducit exemplum de alijs rebus, ut ostendat q̄ sicut aliæ res inferiores à superioribus recipiunt indumentum, & perfectionem modo magis infimo, magis participat, & contra quā habent res superiores, sic intelligentē secundæ quæ recipit indumentum recipiunt species intelligibiles, secundum modum suum, qui est magis infimus magis participat, & contra quā modus recipiendi superiorum intelligētiarum. ¶ **Notandum etiam quod intelligentē superiores in quatuor excedunt inferiores. Primo quia minus habent de potentialitate. Secundo quia plus habent de actualitate. Tertio quia sunt propinquiores primo enti. Quarto quia quando uolunt docere intelligentiis inferiores distandū, & separant conceptus, & species quas apud se habent. Ex his autem quatuor, simulantur quatuor rationes in littera assignatas, quibus ostendatur, quod intelligentē superiores intelligunt per uniuersaliores species quā inferiores.******

R O P O S I T I O

¶ **Notandum autem q̄ hęc quatuor ratio ad apta est ad docere intelligentiam, ut dicimus q̄ ideo intelligentē superiores intelligunt per vniuersales species q̄ inferiores, quia quando volunt docere inferiores distant ut cō- uersalitate recipere scientiam, secundum q̄ habent eam superiores intelligentē: possunt utā si uellent, s̄m mentem huius a uerboris) referre quod dictum est, non solum ad accipionem doctrinæ, sed etiam ad impressionem specierum. Dicimus autem q̄ intelligentē superiores illuminant inferiores & docent eas, sed non dicimus q̄ imprimant eas species. Sed hęc uerboris uisus est uelle, q̄ à superioribus intelligentiis derivantur species intelligibiles in intelligentiis inferioribus. Ideo arguitur a uerboris q̄ superiores hanc uniuersaliores species inferiores: quia quā superiores induunt species in inferiores distandū illas formas, & illas species in fluxu hanc formas, & species in inferiores distandū, & participatiua, quia non potest inferiores intelligētia recipere hanc formas, & species ita uultus, ut inferiores habent.**

¶ **Notandum etiam q̄ Dionysius tertio de Angelica hierarchia in istam eandem sententiā incidit cum a uerbo huius libri, uolens q̄ Angelū Metaphorice habeant dentes. i. habent quandam virtutem diuina quam distandū, & frangunt species intelligibiles. Sic ut, nutrimentū diuidit, & manifestat cibum, ad hoc quod poterit possit ipsum recipere, sic intelligentē superiores distandū, & frangunt species quas habent apud se ad hoc quod intelligētia inferiores possunt conceptus carum intelligere. Item, a frangere, & distandū diuidere, nihil est aliud quā quod intelligētiē superioris per vnam s̄m, & per vnum conceptum ostendunt inferioribus per multas species, & per multos conceptus. Et ergo ipso quod intelligētia inferiores sic docent inferiores separandū, & distandū conceptus suos, cōsequens est quod superiores sic docent inferiores separandū, & distandū conceptus suos, cōsequens est quod vna species & vna conceptus in superioribus ad plura se extendit q̄ multi conceptus, & multi species in inferioribus. ¶ **Notandum et quod sicut est in intelligentiis, ita & in alijs rebus, quia quælibet res recipit indumentum s̄m modum suum. Vnde quanto res est inferior, isto inferiori modo indumentum recipit. Res ergo inferiores non adæquantur superioribus, ita ut possint perfectionem aliquam adducit exemplum de alijs rebus, ut ostendat q̄ sicut auctor ad declarationem propositiō adducit exemplum de alijs rebus, ut ostendat q̄ sicut aliæ res inferiores à superioribus recipiunt indumentum, & perfectionem modo magis infimo, magis participat, & contra quā habent res superiores, sic intelligentē secundæ quæ recipit indumentum recipiunt species intelligibiles, secundum modum suum, qui est magis infimus magis participat, & contra quā modus recipiendi superiorum intelligētiarum. ¶ **Notandum etiam quod intelligentē superiores in quatuor excedunt inferiores. Primo quia minus habent de potentialitate. Secundo quia plus habent de actualitate. Tertio quia sunt propinquiores primo enti. Quarto quia quando uolunt docere intelligentiis inferiores distandū, & separant conceptus, & species quas apud se habent. Ex his autem quatuor, simulantur quatuor rationes in littera assignatas, quibus ostendatur, quod intelligentē superiores intelligunt per uniuersaliores species quā inferiores.******

COMMENTVM Propōnis vnde cōm.

Quod est quoniā si intelligentia est res sempiterna quæ non mouetur, tunc ipsa est causa rebus sempiternis, quæ non destruitur nec cadunt sub tempore, neq̄ sub generatione & corruptione.

¶ **Exponit propōnem propositiōis.** Cōtinuetur autē sic. Bene dicitur est q̄ intelligentia res sempiterna, quæ non mouetur. Tunc ipsa est causa rebus sempiternis quæ non destruitur, nec cadunt sub tempore, neq̄ sub generatione & corruptione. q. d. q̄ immobile non potest mediare cauare corporalia, quia ergo intelligentia non mouetur non potest mediare cauare corporalia: sed causet res sempiternas. Ad addendum est autē q̄ cum intelligentia, operetur

Propōis vñdecimæ Cōmentum.

intelligendo, & ipsa causet res simpliciter oportet q̄ intellectu Practico intelligat eas. ¶ Notandum aut̄ intentionem A authoris in hoc consistere, q̄ cum effectus debet proportio- nari causa, & intelligentia sit res simpliciter oportet q̄ ipsa sit ea rerum simpliciter, & per consequens oportet q̄ intellectu practico intelligat res simpliciter.

D

¶ Dubitaret forte aliquis Vñq̄ verum sit quod Auctor ait, vñ q̄ intelligentia nō possit ha- bere immediate causalitatem nisi circa res simpliciter eas q̄ ipsa sit simpliciter & mobilis. Dicendum q̄ si hæc ratio, esset bona, Deus esset oīno immobis, nihil mutabile & nihil mo- tum possit immediate producere. Propter quod sciendum, q̄ cum agens agit s̄m modum nature suæ, Deus aut̄ & intelligentia sunt nature intellectuales, & iō agunt intelligendo, inde est q̄ de Deo dicimus q̄ suum dicere est sibi facere, & q̄ ipse dixit & facta sunt, Nam dicere eius nihil est aliud q̄ verbum formare, & quia ipse operatur intelligēdo, cum sit na- turæ intellectuales, per sui verbum quod format & per suam dicere agit quicquid agit. Sic & intelligentia q̄ suum verbum intelligibile qđ format, & per sui intellectu agunt, Et si volumus hā intelligere quo Deus & iustit̄a separatæ agant, Videamus quo aia moueat cor- pus p̄ priam. sed dicet q̄ aia nostra mouet corpus q̄ virtutem motiū, quæ est in ma- nus & nervis; sed illa virtus motiua nō plus facit nisi q̄ reddat corpus habile vñt ap̄tū ad- tum obedire aīe, ad solam a-naturam aīe obedire cū corpus p̄ priam quātum ad motū. ¶ ut- libet n. experientur in seipso q̄ ad naturam aīe eius, prout vult mouere mēbra sic mouentur, ita intelligentia non habet manus neq̄ pedes, sed ad naturam eāe obediunt oīa: Intelligendo ergo & volendo tā Deus quā intelligentia operantur. Vñ sicut loquimur de intelligēdo & vel- le Dei & intelligentiæ sic loqui debemus de causalitate & operatione ipsorū, sicut ergo ma- le argueret qui diceret, Deus est simpliciter, ergo nec intelligit nec vult res corporales operari pōt corruptibilia. Sicut ergo Deus pōt oīa causari intelligere, sic pōt oīa ca facere. Hæc aut̄ philosophorū, licet sit simpliciter falsa, Dat tñ nobis materia deueniendi in aliquā veritatem, quia ex parte ipsius Dei est oīmoda immobilitas, & oīmoda æternitas. Ita q̄ Deus ipse nihil intelligit intellectu temporali, nec aliquid vult: voluntate mutabili, sed intellectu æterno, & voluntate æterna causat res nouas & mutabiles. Postq̄ quis vo- lunatæ antiqua non mutata facere rem nouā, vt si aliquis homo, proponeret vsq̄ ad ma- gnū tempus facere aliquid si semper persisteret in voluntate illa, & adueniente illō tem- pore faceret illud, diceremus q̄ voluntate antiqua non mutata rem nouā faceret, ita Deus nihil nunc de nouo facit, quod non ab æterno disposuerit, ita q̄ voluntate æterna non mu- tata est facta oīa huiusmodi: noua & mutabilia. Cum ergo p̄ p̄ productionem nouorum & muta- bilium nullam nouitatem, nec mutabilitatem ponamus in Deo, amplius a philosophorum argumenta nihil contra religionē Christianā concludunt. De intelligentiæ aut̄ nulla est questio quia in eis nouitatem ponere nullum est inconueniens. ¶ Deinde cum dicit.

E

SECVNDA pars principalis Cōmentum.

F

Et intelligētia quidem nō est ira: nisi quia intelligit rem per esse suū.
Et esse est sempiternum quod nō corrumpitur. Cum ergo hoc sit iras dicemus q̄ res destructibiles sunt ex corporeitate, ex causa corporea, & temporali, non ex causa intelligibili æterna.

SECVNDA pars principalis Cōmentum.

¶ Probat quod dixerat, incendit aut̄ talem rationem omne agens agit s̄m oīem suū modum i. s̄m modum sui esse, & s̄m modum sui in se. Sed esse, & in se intelligentiæ sunt quidam- modi. Ita ergo cor, in se habet esse, modum esse intellectuales, sed aliquid esse, & in se habet esse, modum esse intellectuales, & in se habet esse, modum esse intellectuales.

e

¶ Probat quod dixerat, incendit aut̄ talem rationem omne agens agit s̄m oīem suū modum i. s̄m modum sui esse, & s̄m modum sui in se. Sed esse, & in se intelligentiæ sunt quidam- modi. Ita ergo cor, in se habet esse, modum esse intellectuales, sed aliquid esse, & in se habet esse, modum esse intellectuales, & in se habet esse, modum esse intellectuales.

Propositio duodecima.

¶ intelligentia nō causet immediate corruptibilia, quia (& intelligentia quæ sit non est ita) i. non est cā altius rei (nisi quia intelligit re) illā (per esse suū) i. p̄ modum sui esse, & per modum suæ s̄b̄e, quia oī agens agit p̄ modū suæ nature, & sui esse. (&) quia (esse suū) i. esse intelligentiæ (est sempiternū qđ non corrumpitur. Cū ergo hoc sit ita dicimus q̄ res destru- ctibiles) i. corruptibiles (sunt ex corporeitate. scilicet ex ea corporea, & reali, nō ex cā intelligi- bili æterna) motus ergo celi s̄m philosophos est corruptibilis s̄m suas ptes iteo pōt esse corruptibilis in cā, non aut̄ (s̄m hunc A authorē) intelligentia pōt esse hoc modo cā. ¶ No- tandum aut̄ q̄ hæc rō non plus concludit nisi q̄ æternū vt eternum est nō agit nec operat̄ per intellectuū & voluntatē mutabilem & rēalem. Sicut ergo Deus intelligit materialia imar- riata, & rēalia eternā: sic eternā potuit in seipso disponere oīa q̄ fecit in tpe, & volun- tate æterna potuit res temporales facere. De intelligentiæ aut̄ non hēt difficultatem quod dicitur, quia ibi mutabilitatem aliquā ponere rationabiliter possumus: tamen secundu hunc A authorē, intellectu practico non intelligit nisi res simpliciter.

40

PROPOSITIO DVODECIMA.

RIMORVM OMNIVM Quædam sunt in quibus- dam, vt sit vnū eorum in alio.

¶ Postq̄ Auctor determinauit de intelligere practico rēligentiæ, in pte ista determinat de eā intelligere speculatiuo. Ad cuius euidentia sciendū, q̄ in- tellectus sit practice intelligit solamū aliquid, vt illa q̄ p̄du cit. Sed p̄ intellectus speculatiū intelligit quodamō oīa, & quia intellectus sunt in intelligentia. ¶ Vo- luntatis aut̄ determinate de intelligere speculatiuo intelligentiā, & de mō intelligē- re. Sicut ergo Deus p̄ priam oīa sunt in oībus, & vnū qđ est in vnouoq̄ p̄ modū vnuscutiq̄, ita q̄ oīa sunt in intelligentiā, & de mō intelligē- re. Sed ex eo q̄ oīa sunt in m- circa primū duo fact, quia p̄ priam p̄ priam vñ. Scđo p̄ priam illā declarat ibi (qđ est quia in esse.) Dicit ergo q̄ (primū) oīum qđ sunt in quibusdā, vt si vnū eorū alio) i. in seipsis p̄ modū sui, & vñt vnūqđq̄ eas est i vnouoq̄ p̄ modū vnuscutiq̄ recipitis. ¶ Dubitaret forte aliquis, quo p̄ istā p̄ priam possimus aliquid scire de intelligere intelli- gentiā per modū intelligētiæ, & si oīa sunt in intelligentiā p̄ modum intelligētiæ, oīa sunt in modum intelligētiæ, tunc intelligentia intelligit oīa. Hoc est ergo quod Proclus dicit, Proclus, q̄ omnia sunt in intellectu quæ sunt ante ipsam modo intelligibili.

¶ Veritas forte dubitaret aliquis quō sunt oīa in intelligentiā nō intelligibili. Dicitū q̄ s̄m cōmentorum. 12. Methaphysica: oī formæ q̄ sunt potentia in materia p̄ia, sunt actū in motor eorū. Dē n. motor p̄ priam habere apud se formas & ideas oīum quia hēt in se rōnes oīum s̄m dōr. Oē n. agens p̄ intellectu hēt in se s̄m formā & ideā eius qđ agit. Sed vide- mus q̄ qđ aliq̄ formę, vel aliq̄ sp̄s, sunt in actu si sit plens recipit similitudines illarū sunt in recipiente s̄m modū recipientis: vt si colores sunt in actu in aliquo corpore, & sit in actualitatis cōtingit q̄ similitudines ip̄cent̄ existentiū in aliquo nō multiplicet se in pac- sum s̄m modū passī. Dicimus aut̄ s̄m modū passī, quia possit esse passum improportionatū ad recipiendū & tūc nō recipiet. Dicimus ergo q̄ q̄ formę & idē existit in mte diuina sit in plenissima actualitate sicut cāta intelligentia fluxerit sp̄s in cā derivare ab idē exi- stētibz in mte diuina. Nihil ergo est aliud oīa esse in intelligentiā p̄ modū intelligētiæ nisi

C

A

B

C

Propōnis duodecimæ Cōmentum.

intelligentiā habere apud se ipēs intelligibiles oīum. Vnde aut fluxerunt illæ species, & quō habent esse in intelligentia declaratum est per iam dicta. Lx hoc aut patere pot quō intel- ligentia est plena formis, quia quantum pot recipere de similibus illis influxum est ei a prima cā. Primū .n. ens a quo regulantur oīa, sine invidia cōmunicat templum totū causali- ter, rei quantum quelibet res de ipso pot capere. Et quia intelligentiæ tantum receperunt de formis intelligibilibus derivatis ab illis factis quantum potuerunt capere ideo dicuntur plenæ talibus formis. ¶ Deinde cum dicitur.

COMMENTVM Propōnis duodecimæ.

D Vob est quia in esse sunt vita & intelligētia, & in vita sunt esse & in- telligentia, & in intelligentia sunt esse & vita. Veruntamen esse & vita in intelligentia duæ sunt intelligentiæ : & esse & intelligentia, vt est in vita est quædā vita, & intelligentia & vita in esse sunt duo esse.

¶ Declarat quod dixerat, circa quod quantum facit. Primo .n. declarat hoc in causis forma- libus. Secundo in causis efficientibus. Tertio quæ dixerat adaptat ad proprium. Quarto & vltimo epilogat circa determinata. Secunda ibi (& illud quidem) Tertia ibi (& nos quidem abreuiamus) Quarta ibi (quare redamus & dicamus) Intentio autē Authoris est ostendere quod vniuersus est in vnoquoque per modum vniuersusque, quod pariter verū esse in causis formalibus. ista .n. tria esse, viuere, & intelligere quæ sunt quædā actus, & quædam perfectiones sunt in seipsis s̄m modum vniuersusque, quia esse, & viuere sunt in intelli- gere per modum intelligibilem, & intelligere & viuere sunt in esse per modum entis. Et esse & intelligere sunt in viuere per modum vite. Et quia sic est in his perfectionibus s̄m vni- uerso ipse est in vnoquoque per modum vniuersusque, pariter verum esse quod p̄ponebatur. Cō- tinetur autē sic. Benedicti est quod quodlibet est in quolibet per modum cuiuslibet (quod est, quia in esse sunt vita & intelligentia, & in vita sunt esse & intelligentia, & in intelligen- tia sunt esse & vita. Veruntamen esse & vita in intelligentia sunt due intelligentiæ) q. d. quod esse in intelligentia est quædā intelligentia, sicut anima in homine est homo. Et vita in intelligen- tia est, etiā quædam intelligentia. Esse ergo & vita in intelligentia sunt due intelligentiæ. (& esse & intelligentia) quodlibet istorū duorū (vt est in vita est quædā vita) & est ibi per modum vite (& intelligentia & vita in esse sunt duo esse) .i. quodlibet istorum duorum vt est in esse est quoddam esse, & est ibi per modum entis.

¶ Dubitaret forte aliquis quō viuere & intelligere referuntur in esse. Hoc .n. non vide- tur verum quia inferiora non sunt actū in superioribus, licet superiora sint in inferioribus, quodlibet includatur in quolibet. Dicendum quod liber iste extractus est ex libro Procli, & iste Proclus fuit totus Platonicus. Propter quod multæ probationes hic inducuntur modo Platonico. S. ergo esse & viuere, & intelligere essent perfectiones abstractæ vt posuit Pla- to) quodlibet istorum referuntur in quodlibet. Hoc .n. posito, illud esse est perfectio- ḡ viuere, & viuere esset perfectio s̄m sapere, vel s̄m intelligere. Viuere ergo esset perfectio in ipso esse, quā in seipso. Estet ergo viuere in esse per modum entis, imo do excellētoris, & esse esset in viuere modo participatio, quodlibet ergo esset in quodlibet per modum cuiuslibet. Non ergo adducuntur hic ista verba quia vera s̄m opinio Platonis, sed vt per opi- nionem Platonis intelligatur hæc veritas, quō .i. quodlibet referuntur in quolibet. Mul- tæ enim opiniones physiofophorum in se non sunt veræ, quæ tamen iuuant intellectum no- tum ad intelligendum aliquam veritatem. ¶ Deinde cum dicitur.

E Et illud quidem non est ita nisi quia vniuersusque primorum, aut est cau- sa, aut

Propōnis duodecimæ Cōmentum. ¶ I
sa, aut est causatum. Causatum ergo est in causa per modum causæ, & cau- sa est in causato per modum causati.

¶ Declarat hoc idem in causis efficientibus, videlicet quod quodlibet sit in quolibet (& illud quidem non est ita) v3 quodlibet sit in quolibet nisi quia vniuersusque primorum, aut est causa, aut est causatum. Causatum ergo est in cā per modum causæ, & cā est in causato per modum causati. Formetur ergo sic rō. Vniuersusque; vel est cā, vel est causatum. Sed oīa cā est in suo causato per modum causati, & cō causatum est in sua cā per modum causæ, ergo vniuersusque est in vnoquoque per modum vniuersusque. ¶ Notandum autē quod illud quod hic dicitur de primis causis .i. de intelligentiis, quia fit in altera per modum alterius veritate h3 de oībus causis quia sic est vniuersum connexū, quod oīa sunt quodā modo in oībus.

¶ Dubitaret forte aliquis quō vniuersusque sit in vnoquoque per modum vniuersusque, & quō cā sit in causato per modum causati, & causatum in cā per modum causæ. Dicendum quod sic perfectiones fluunt à causis incausatis, quod non desunt esse in causis. Vt si color à pariete se multiplicat in oculum, ita fit similitudo coloris in oculo, quod tū color ipse nō desunt sibi- eum proprium, & si ab intellectu habet fluunt, & causantur sensibilia, vt ab archa in mente artificis causatur archa in materia. Sic fit archa in materia, quod tū ipse archæ non desunt esse in mente artificis. Archa ergo ita sensibilibus virtualiter est in archa, quæ est in mente arti- ficis in quantum per istam archam h3 ferri, & produci. Et Archa quæ est in mente arti- ficis similitudine est in archa, quæ est in materia, in quantum archa, quæ est in materia est ex- presstiva similitudinis illius archæ, quæ est in mente artificis. Si ergo in hoc exemplo archa intellectus est h3, vt cā, & sensibilibus se h3, vt causatum. Archa sensibilibus est in intellectu per modum causæ. Quia est ibi per modum intellectus. Et archa intellectus est in archa sensibilibus per modum causati quia est ibi per modum sensibilibus. Archa intellectu- lis non pot se facere in materia sensibilibus nisi modo sensibilibus. Et Archa sensibilibus non potest esse in mente artificis nisi per modum intellectus. Vniuersusque ergo recipiunt esse in vnoquoque recipiente per modum vniuersusque recipientis, vt sensibilia sunt in intelligibili- bus intelligibilibus, & intelligibilia in sensibilibus sensibilibus, & breuiter omnia in omnibus s̄m modum omnium. ¶ Deinde cum dicitur.

E T nos quidem abreuiamus, & dicimus, quod res agēs in rem, per modū causæ non est in ea, nisi per modū, qui est causa eius. Sicut sensus in aīa per modum animalem : Et anima in intelligentia per modum intelligentiæ, & intelligentia in esse per modum essentialem; Esse primum in intelligentia per modum intelligibilem; & intelligentia in anima per modum animalem, & anima in sensu per modum sensibilem.

¶ Quæ dixerat adaptat ad proprium ostendens, quod vniuersusque est in vnoquoque per modum vniuersusque, vt cā sunt in aīa per modum animalem in intellectu per modum intel- ligibilem, in sensu per modum sensibilem, ideo ait (& nos quidem abreuiamus, & dicimus, quod res agēs in rem per modum causæ non est in ea, nisi per modum, qui est cā eius) .i. per cā illam, & quia cā est in ipsa re causata, ideo cā se facit in causatum s̄m modum causati, & causatum in cā s̄m modum causæ, vt sensus .i. res sensibilibus causatur ab aīa, anima vero (s̄m hanc auctoritatem) causatur ab intelligentia, intelligentia vero ab esse primo, sicut à Deo. Ergo vniuersusque erit in vnoquoque s̄m modum vniuersusque. Hoc est ergo quod dicitur, quod (sicut sensus) .i. licet res sensibilibus, est (in aīa per modum animalem, & aīa in intelligentia per modum intelligens, & intelligentia in esse) .i. in esse primo, sicut in Deo (per modum essentialē) sic simpliciter eductio (esse primū) vt ipse Deo est (in intelligentia per modū intelligibilem, & in-

Propōnis tertizæ decimæ Commentum.

Intelligentia in anima per modum animalem, & aia in sensu per modum sensibilem.)

¶ Notandum autē qđ sđm hunc a uirtutum perfectiones derivantur à Deo, siue ab esse primo in intelligentiis, & ab intelligentiis in aias colorum, & ab aibus colorum in materiam sensibilem. Sed ille perfectiones, quæ fluunt ab esse primo in intelligentiis recipiuntur in intelligentiis per modum intelligentiæ, & quæ fluunt ab intelligentiis in aias colorum, recipiuntur in eis per modum aialem, & quæ fluunt ab aibus colorum in sensibilia recipiuntur in eis per modum sensibilem. ¶ Deinde cum dicitur

Q V A R E redcamus, & dicamus, qđ sensus in anima, & intelligentia in causa prima sunt secundum modos suos,

¶ Epilogat circa determinata dicens. (Quare redcamus, & dicamus qđ sensus in aia, & intelligentia in eā prima) & omnia supple in obus (sunt secundum modos suos.)

PROPOSITIO TERTIA DECIMA,

M N I S intelligentia intelligit essentiam suam.

¶ Postqđ Author in propositione duodecima ostendit quō oīa sunt in intelligibili, & tē aliz res sunt in intelligentia modo intelligibili, consequens est qđ ipsa seipsum, & alias res intelligat. Ordinate ergo pcedit Author, si postqđ ostendit in propōne pcedenti qđ oīa sunt in intelligentia modo intelligibili, postea in hac propōne declarat quō intelligētia se, & alia intelligit. Duo ergo facit A uirtor, quia primo ostēdit quō intelligētia intelligit se, scđo quō intelligit alia. ibi (& quā intelligentia seī essentia suā) Circa primū duo facit. Quia primo pmitit pphāsem scđo subiungit pōnis pbarone. ibi (quō est quia) Dicit

¶ Notandum tē qđ illud quō est per se est uniuersale. Nam non pot est per se, nisi sit de oī (vt pbat primo postorog) & quia hoc est per se, qđ quicquid est in intelligentia est in eā modo intelligibili, ideo hoc est vti, & de oī. Vniuersaliter ergo essentia uniuersaliter intelligit essentiam suam, vt propōis dicit. ¶ Deinde cum dicitur

COMMENTVM propositionis Tertizæ decimæ.

Q V O D est quia intellectus, & intellectum sunt simul rum ergo intelligētia est intelligens intellectum tunc proculdubio videt essentiam.

¶ Probat quod dixerat, circa quō duo facit. Nam primo pbat hoc ex eo, qđ intelligentia

Propōnis tertizæ decimæ Commentum.

intelligētus etnig, & etnita sunt simul. Scđo pbat hoc ex eo qđ intellectus etnig, & etnita in intelligentia sunt cōuentibilia. Scđo, ibi (& quā videt essentia suam.) In prima parte intendit talē rōnem. Quicquid hū simul intelligētū essentia, & essentia, illud intelligit essentia suam. Intelligentia est huius, ergo &c. Continuet autē sic bñ dico qđ oīs intelligentia intelligit & quia sic est (cum ergo intelligentia est intelligens) supple in intelligentia (sunt simul) dubio) ipsa intelligentia (videt essentiam suam.)

¶ Dubitaret forte aliquis vnde sequitur hæc consequētia qđ intelligentia intelligat essentia suam quia in ea intellectus, & intellectus sunt simul. Dicendū qđ duplīr possumus declarare pphā, sđm qđ quantum ad pīs speciat, intellectus duplīr pot accipi. Vno modo intellectus pot dicere ipam potentia intellectū. Alio modo intellectus pot dicere rōnem intellectū.

¶ Prima via sic pñā si quis quereret, cū essentia lapidis intelligit, quare etnita lapidis nō intelligit, plana est rōis. Nā essentia lapidis nō intelligit per intellectū, siue per potentia in aia, vel quæ est in intelligentia. Ergo in lapide non sunt simul intellectus, & intellectus. Est quidem in lapide ipsam intellectū, quia est in eo essentia sua, quæ est quid intellectū, & quæ est obiectū intellectus, sed non est in lapide ipse intellectus, siue ipsa potentia intellectū, Er ideo lapis ita intelligit qđ non intelligit, sed si lapis hēnt in se intellectū, i. potentiam intellectū, & in lapide essentia simul ipsam intellectū (i. essentia lapidis quæ est quid intellectū) & intellectus, i. potentia intellectū, tunc proculdubio lapis intelligeret seipsum, & videret essentia suā. Et quia hoc est in intelligentia, qđ in ea sunt simul intellectus, & intellectus, ideo intelligentia seipsum intelligit. ¶ Secunda via ad declarandum hoc idem sumitur, si intellectus non ipsam potentiam intellectū, sed rōnem intelligendū. Dicimus autē qđ in rebus materialibus aliud est res, & aliud intellectus rei, vt aliud est lapis, & aliud est intellectus lapidis. Intellectus, i. lapis est id quod intellectus rei, vt aliud est lapis, & aliud est intellectus lapidis. Intellectus, i. lapis est id quod intellectus rei, vt aliud est lapis, & aliud est intellectus lapidis. Intellectus, i. lapis est id quod intellectus rei, vt aliud est lapis, & aliud est intellectus lapidis. Intellectus, i. lapis est id quod intellectus rei, vt aliud est lapis, & aliud est intellectus lapidis.

¶ Notandum tē qđ illud quō est per se est uniuersale. Nam non pot est per se, nisi sit de oī (vt pbat primo postorog) & quia hoc est per se, qđ quicquid est in intelligentia est in eā modo intelligibili, ideo hoc est vti, & de oī. Vniuersaliter ergo essentia uniuersaliter intelligit essentiam suam, vt propōis dicit. ¶ Deinde cum dicitur

¶ Notandum tē qđ illud quō est per se est uniuersale. Nam non pot est per se, nisi sit de oī (vt pbat primo postorog) & quia hoc est per se, qđ quicquid est in intelligentia est in eā modo intelligibili, ideo hoc est vti, & de oī. Vniuersaliter ergo essentia uniuersaliter intelligit essentiam suam, vt propōis dicit. ¶ Deinde cum dicitur

V

Propōnis tertie declinae Cōmentum.

quid intellectum, q non est intellectus: non est rō intelligendi. Sed dices q ipsa spēs in-

G

decimo-
quarto
de Trin.
cap. 6.

H

Tertio
de anima
cō. 5. in
solu-
tione
secūde
tertie
q-
tionis.
I

K

quid intellectum, q non est intellectus: non est rō intelligendi. Sed dices q ipsa spēs in-

43

Propōnis tertie declinae Cōmentum.

semper intelligit essentiam suam. Dicendum q vtr pars per habitū intellectus apper-

M
T. cō. 15.

semper intelligit essentiam suam. Dicendum q vtr pars per habitū intellectus apper-

N
I
111

Prōpōnis tertiæ decimæ Cōmentum.

Vigere ipsa essentia intelligentiæ non est rō intelligendi. Deus ergo non intelligit essentia intelligentiæ per se ipsam, sed per essentiam suam, & essentia intelligentiæ, & cetera oia intelligit. Itaq; essentia intelligentiæ quantum ad ipsos intelligētes non est rō intelligēdi eib; sed divina essentia est rō intelligēdi, quæcumq; & est rō q̄ intelligat; à quocūq; intelligit. Nullus, n. pōt videte ipsam divinā essentia nisi intelligat eam per se ipsam, q̄ si querat unde ipsa cōtingunt. Dicemus q; ipsa divina essentia est actus purus, & pura forma nulla hās partes contentit admixta. Et quia semp ipsa p̄dicamenta, vel ipsa ḡna p̄dicamentosa, & ea quæ sunt in hui; ḡnibus dicit aliq; potentia; rē admixta. Quia genus dicit formam mediā inter potentiam, & actū (vt dicit Cōmentator super i. metaphys.) Ideo Deus nō determinatur ad aliquod genus. Nec determinatur ad aliquod p̄dicamentū. Nam essentia sua nō determinatur ad representandū hoc, vel illud, sed oia simp̄ representat. Rursum quia ipsa divina essentia est sic quid infinitum nihil infra eam pōt representare ipsam, quia quicquid est infra eam est aliquid determinatum, & representat quid determinatum. Ea. n. que determinatur ad genus, & p̄fectiones oīum ḡnium. Intellectu ergo essentia h̄i (vt q; ipsa essentia videtur) non pōt ipsa divina essentia intelligi, nisi per se ipsam. Essentia aut̄ intelligentiæ non est actus purus, sed est participās actualitatem. Et ideo non est rō intelligendi simplic̄ sed est intelligenti ei cuius est essentia. Ideo forte Author huius libri videns, q; essentia intelligentiæ nō erat per oīem modum rō intelligendi, nec alia nec se ipsam, ideo forte non est ausus dicere, q; essentia intelligentiæ sit omnino idem q; suus intellectus, nec omnino idem, q; rō intelligendi, sed dixit in intelligentiæ hoc esse simul in quantum vni participat aliud, quia essentia intelligentiæ aliquo modo participat, q; sit rō intelligēdi se ipsam. ¶ Deinde cū dicitur

P T q̄n videt essentiam suā scit q; intelligit per intelligentiam suā. Et q̄n scit q; intelligit p̄ intelligentiā suā, scit q; intelligit per intelligentiā essentia suā.

¶ Probat hoc idem. I. q; intelligentia intelligat essentiam suam, ex eo q; intelligentia eius; i. operatio eius intelligibilis, vel potentia intellectiva eius, & sua essentia per quandam concomitantiam se respiciant. Intelligentia. n. non pōt intelligere essentiam suam, nisi intelligat eam per intelligentiam suam, nec pōt intelligere per intelligentiam suā, nisi intelligentiam suam. Formetur aut̄ sic rō, quicquid non pōt intelligere per intelligentiam suā, nisi intelligat essentiam suā, illud est intelligit, de necessitate intelligit essentiam suā. Intelligentia est hui; ergo. Aut̄ ergo q; (& q̄n) intelligentiā videt essentiam suam scit q; intelligit per intelligentiam suā, (&) e converso (q̄n scit q; intelligit per intelligentiam suam, scit q; intelligit essentiam suam). Et quia nunq̄ est oīcia quin intelligat essentiam suam.

¶ Novandum aut̄ q; hoc nomen intelligentiæ, est valde sequitocū. Nam aliq; h̄ ḡna fr̄ma essentia intelligentiæ; aliq; vero ipsam potentiam intellectivam, & aliq; ipsam actū intelligenti, Quodlibet. n. istorum dicit pōt intelligentiā, cum ergo dī; q; intelligentia nō intelligit per intelligentiam suam, nisi intelligat essentiam suā. Est sensus; q; intelligentiā. i. substantia intelligentiæ, non intelligit per intelligentiam. i. per potentiam intellectivam, sine per actum intelligendi, nisi intelligat essentiam suam.

¶ Dubitaret forte aliquis quō verificatur istud q; intelligentia nunq; intelligit per intelligentiā suā, nisi intelligat essentiam suam. Dicendū q; intelligentia in intelligēdo q̄ claritate sui luminis intellectivatis non cōponit nec dividit, sed simul intelligendo subiectū intelligit ea, que sunt in subiecto, non dicuntur, nec simul intelligunt principia intelligit cōclusiones in p̄ncipijs, simul fertur in rōnem, & in obiectum, vt si, a. sit rō intelligendi, b. simul intelligit, a. & b. intellectus aut̄ nō dicuntur, & rpe prius cognoscit unum q̄ aliud. His aut̄ præiudicatis dicamus; q; intelligentiā h̄i apud se multas sp̄es pōt quas pōt intelligere alia à se. Unde

Porpōnis tertiæ d. cime Cōmentum.

Teleatur plena formis, intelligendo aut̄ per alias sp̄es pōt vni quantum; sp̄e sibi placet. Nisi aut̄ omnes illas sp̄es intelligere casuale esset, q; esset in sua p̄tate intelligere hoc, & illud. Dicemus ergo q; semper intelligit omnes sp̄es, Erat ergo illemodus; q; intelligentia intelligendo essentiam suam intelligit oēs sp̄es quas; h̄i in essentia sua, quia dīctum est q; non componit sed simul intelligendo subiectum intelligit ea, que sunt in subiecto, simul intelligēdo substantiam suam intelligit ea, que sunt in substantia sua, intelligendo itaq; essentiam suam intelligit oēs illas sp̄es, & intelligendo illas oēs species pōt vni qualibet illarum, vt intelligit per eam oia, que sunt ap̄ta natura representari per illam. Simul ergo intelligentia intelligit essentiam suā, & oēs sp̄es quas apud se h̄i, in quantum sunt in eius essentia, & habebit vnum vniū illarū sp̄m, q; itaq; voluntari placet. Hæc aut̄ oia sunt simul, quia non dicuntur nec oponentur, nec dividunt. Essentia ergo intelligentiæ est illud primordiale p̄ncipium, vñ oritur post intelligentiam eius, & nisi essentiam suam intelligeret (loquendo de suo intelligere naturali) nec alia à se intelligeret. Verum aut̄ habet aliquod intelligere qd̄ positi sibi cōpetere præter hoc q; intelligat essentiam suā. Et verum cōpetat ei intelligere aliquid aliud qd̄ per actus faciat ipsam intelligere essentia suā, non est p̄tate speculationis, sufficit aut̄ nunc scire, q; ipsa nihil pōt intelligere (loquendo de suo intelligere naturali) nisi intelligat essentiam suam, quia essentia sua est aliquo modo rō intelligendi alia, quia si nō intelligeret essentiam suā, nō intelligeret sp̄es quas h̄i apud se, Et sic vel nihil intelligeret, vel casuale esset, q; ali- quid intelligeret. Ergo quia sic est, intelligentia nihil pōt intelligere per suam intelligentiā i. per suam potentiam intellectivam sine per suā actū intelligendi, nisi intelligat essentiam suam. De necessitate ergo intelligit essentiam suam, quia aliter nihil intelligeret, vel casualiter intelligeret quod non est dicendum. ¶ Deinde cum dicitur

SECVNDA pars principalis Cōmenti.

ET QVANDO intelligentiā scit essentiam suam scit reliquas res que sunt sub ea, quoniam sunt ex ea.

¶ Ostendit quō intelligentia intelligit alia à se, & duo facit quia primo oñdit q; intelligentia intelligendo se intelligit alia à se, Scđo declarat conuersum eius v; q; intelligendo alia à se, intelligit se. Ibi, (& q̄n scit reliquas res). Circa primū duo faciunt quia primo oñdit quō intelligentia intelligit alia à se (loquendo de alijs, que sunt sub ea, & q; sunt causata ab ipsa; scđo oñdit vtr̄ quo intelligentia intelligat q̄ aliq; alia à se. Ibi (verumtō oia sunt in ea) nō p̄tate intelligit eadem rōnem. Quæquid scit se esse eam aliquoq; illud intelligendo se intelligit ea quoy; est eā. Intelligentia est huius ergo &c. Ideo aut̄ quod (& q̄n intelligentia scit essentiam suā scit reliquas res, q̄ sunt sub ea, quā sunt ex ea). i. quoniam sunt causata ab ea.

¶ Dubitaret forte aliquis quō intelligentia intelligendo essentiam suam intelligat reliquas res, que sunt sub ea, quā sunt causata ex ea. Dicendū quod vni quoy; i. agens agit sp̄m modum nature sue. Cū ergo intelligentia sit natura intellectivatis, op̄s quod agit intelligēdo, sed (vt patuit) ipsa nihil intelligit, nisi intelligat essentiam suam. Si ergo intelligentia intelligendo agit, op̄s quod intelligat ea, que est; q; quia non pōt extrinsecum in actum intelligēdi, nisi intelligat essentiam suā, ideo erit hic ordo quod intelligēdo essentia suam poterit intelligere alia, & intelligēdo ea cōbit illa. Essentia aut̄ intelligentiæ h̄i non fit frustrans ad representandū alia, nō nihil pōt intelligentiā intelligere, nisi intelligat essentia suā. Intelligentia aut̄ existit in actū intelligēdi, & facta in actū intelligēdi per se ipsam pōt se facere i. actū intelligēdi alia q̄ sunt sub ipsa, & q; in intellectu cōtantur ab ipsa, q; si adhuc dubitatur de isto modo quæsitio p̄cedens totam ambiguitate tollit. Nam (vt dicebatur) intelligentiæ in reliquas essentia suam intelligit oēs sp̄es, que sunt in ea, intelligendo aut̄ illas sp̄es pōt vni quantum; sp̄e sibi placet, & per illam intelligere quantum; sunt ap̄ta natura representari per illam speciem. Intellectus ergo alioq; sumit originem ex intellectu p̄ncipie essentia. Et ideo dīctum est quod intelligentia intelligendo essentiam suā scit reliquas res, que sunt sub ea.

Propōnis tertiæ decimæ Cōmentum.

¶ Vterius forte dubitaret aliquis de eo quod A uxor dicit. v3 q intelligētia intelligēdo eſſentia ſuam intelligit reliquas res que ſunt ſub ea. Eſt ergo dubitū quare nō dicit hoc abſolute. ſ; q intelligētia intelligit reliquas res intelligendo ſe. Dicitur q certū eſt. In intelligētia habere apud ſe ſpēs cog que cauſat. Aliter. n. non ageret per intellectū. & quia intelligere per ſpēs ſumit originem ex intelligere per eſſentiam, prout ad propoſitū ſpecificat. Intelligētia. n. alia per ſpēs non intelligeret niſi intelligeret ſe per eſſentiam: Et ideo dicit q intelligendo eſſentiam ſuam intelligit ea que ſunt ſub ea, & que ſunt cauſata ab ipſa quia certum eſt q ſolum habet ſpecies. ¶ Deinde cum dicit.

Alia ita
habet verū
et ſcit ea
p materi
am intel
ligibile.
¶ Verū tamen oīa ſunt in ea per modum intelligibilem. ergo intelligētia, & res intellectæ ſunt vnum quod eſt, quia ſi res intelligibiles, & intelligētia ſunt vnum, & intelligētia eſt ſuam ſcit: tunc proculdubio quādo ipſa ſcit eſſentiam ſuam ſcit reliquas res.

¶ A dducit ſecundam rōnem offendens vniuerſaliter de oibus, q ſi intelligētia ſcit eſſentiam ſuam q ſcit oīa alia: intendit aut talem rōnem: quicquid habet eſſentiam intelligibilem illud intelligēs eſſentiam ſuā intelligit oīa illa que ſunt in ea modo intelligibili. Intellecta eſt hmo: ergo intelligendo eſſentiam ſuā intelligit quecuq; alia, quia oīa alia ſunt in ea modo intelligibili. Cōtinuatur aut hic reſus ad propoſitam præcedentem, hoc modo. Dicitur eſt ſupra q oīa ſunt in intelligētia (verū tamen oīa ſunt in ea per modum intelligibilem: ergo intelligētia) i. ſubſtantia intelligētiæ (& res intellectæ ſunt vnum) res aut intelligētiæ dicit eſſe vnum cum intelligētia, quia ſunt in intelligētia per modum intelligibilem: & ſubdit (quod eſt) i. pp quod eſt, ſine pp quod ſequitur quia ſi) ipſe (res intellectæ) & intelligētia ſunt vnum) quia ſunt in ea per modum vnum. i. per modū ſubſtantiæ ſue. ſi ſic eſt (& intelligētia eſſe ſcit ſcit) i. ſcit ſubſtantiam ſuā (tunc proculdubio quādo ipſa) intelligētia (ſcit eſſentiam ſuam, ſcit reliquas res.) ¶ Notandum aut vnum rōnis huius in hoc conſiſtere q cum oīa ſunt in intelligētia per modū intelligibilem, & per modum ſubſtantiæ ſue, quia ergo ſic eſt. intelligētia ſciedo ſubſtantia ſuam ſcit oīa alia, quia omnia alia ſunt in ea per modū ſubſtantiæ ſue. ¶ Notandum etiā q intelligētia eſt natura intelligētiæ, & ſubſtantia intelligētiæ eſt quædā forma intellectūalis. Sunt ergo oīa in intelligētia per modū intelligibilem. Intelligētia itaq; ſcit ſubſtantiam ſuam que eſt quid intelligibile. Et ſciedo ſubſtantiam ſuā ſcit reliquas res, quia reliquæ res ſunt in ea per modum ſubſtantiæ ſue, & per modum intelligibilem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quando ſcit reliquas res ſcit eſſentiam ſuam, quia quando ſcit res nō ſcit res niſi quia ſunt intellectæ ergo intelligētia ſcit eſſentiam ſuam & ſcit res intellectas ſimul ſicut offendimus.

¶ Offendit cōuertam huius. Nam nō ſolum ſciedo eſſentia ſuam ſcit reliquas res, ſed etiā econuerſo, ſciedo reliquas res ſcit eſſentiam ſuā. Ideo ait. (&) quia ſupple intelligētia (quādo ſcit reliquas res, ſcit eſſentia ſuam, quia quādo ſcit res) ipſa intelligētia nō ſcit res niſi quia ſunt intellectæ. niſi quia ſunt in ea modo intelligibili. quia ſunt in ea per modū ſubſtantiæ ſue. Ergo non pōt ſcite reliquas res niſi ſcit modum ſubſtantiæ ſue, & niſi ſcit p cōſequens ſubſtantia ſua. Et quia ſic eſt (ergo intelligētia ſcit eſſentia ſuam, & ſcit res intellectas ſimul ſicut offendimus.) ¶ Notandum aut q A uxor hic ſupponit q omnia que ſunt in intelligētia ſunt in ea per modū intelligibilem & per modum ſubſtantiæ ſue: quia omne quod recipitur in aliquo eſt in eo per modum rei recipientis, & non per modum rei receptæ. ¶ Notandum etiam q non pōt perfectæ ſcieri res, niſi ſciantur modus rei, &

Propoſitio quarta decima.

¶ rei, & non pōt ſcieri modus rei niſi ſciantur res. Eſt ergo intentio huius A uxoris, q intelligētia ſciedo ſubſtantia ſuam ſcit modum ſubſtantiæ ſue, & ſciedo modum ſubſtantiæ ſue ſcit reliquas res, que ſunt in ea per modū ſubſtantiæ ſue. Rurſus non modo ſciedo ſubſtantiā ſuā ſcit res: ſed etiam ſciedo res alias: ſcit ſubſtantiam ſuā. Nam ſciedo res alias ſcit modum ſubſtantiæ ſue, & ſciedo modum ſubſtantiæ ſue ſcit ſubſtantia ſuam, & ita in intelligētia ex cognitione ſubſtantiæ ſue arguitur cognitio rerū, & ex cognitione rerum arguitur cognitio ſue ſubſtantiæ. ¶ Notandum etiā q ſicut accidentia ſunt quidā modi ſubſtantiæ, quia alia & alia ſubſtantia habet alia & alia accidentia, ita ſimilitudines rerū que ſunt in ſubſtantia intelligētiæ ſunt quāſi quidā modi illius ſubſtantiæ. Et ideo ſicut non plene potest cognoscere ſubſtantia niſi cognoscatur accidentia debita illi ſubſtantiæ, & cōuerſo, nō poſſunt plene cognoscere accidentia niſi cognoscatur & ſubſtantia. ita non pōt intelligētia plene cognoscere ſubſtantia ſuam niſi cognoscatur ipſas ſimilitudines rerū, & ipſas res vt ſunt in ſubſtantia ſua. Rurſus ſi cognoscatur ipſas res, oportet vt cognoscatur eas vt ſit in ſubſtā ſua, & cognoscere eas vt ſit in ſubſtā ſua nō pōt, niſi cognoscatur ipſam ſubſtā ſuā.

PROPOSITIO QVARTADECIMA.

¶ N omni anima ſunt res ſenſibiles per hoc q ſunt exemplum ei. Et res intelligibiles ſunt in ea, quia ſcit eas.

¶ Poſtquā A uxor determinauit de cauſa prima & de intelligētia: In primo determinat de alia in cōparatione ad alia, ſecundo in cōparatione ad ſeipſam ibi (omnis ſciens qui ſcit) in propoſ. 1 r. Determinat autem primo de alia in cōparatione ad alia offendens quia alia cognoscatur alia a ſe. Circa quod duo faciūt, primo. n. præmittit propoſitam quandam, ſecundo ſubiuugit propoſitis declarationem & pbaſionem. ibi (& nō eſt facta ita.) Dicit ergo q (in oī anima ſunt res ſenſibiles per hoc q ſunt exemplum ei, & res intelligibiles ſunt in ea quia ſcit eas.) ¶ Notandum aut q dicit eſt inter exemplū & exemplar. Nam exemplar ſm q hmo habet rōnem cauſæ exemplum vero habet rōnem cauſati. Illud aut eſt exemplar ad cauſam ſimilitudinem ſit exemplum: & id eſt exemplum quod ſit ad ſimilitudinem exemplaris. ¶ Notandum etiā, q anima (loquendo de alia coeli de qua hic A uxor loquitur) eſt eā ſitorum ſenſibilem, nō anima coeli mouet coelū, & mouendo coelū eſt aliquo modo cauſa oīum ſenſibilem que hic aguntur. Ex quo ſequitur q anima (eo q habet rōnem cauſæ reſpectu ſitorū ſenſibilem) ſit quāſi quoddā exemplar ipſorū, & ipſa ſenſibilia ſunt quāſi quoddam exemplum, ſine quoddā exemplatum ab ea. ¶ Notandum etiam q ex his dictis pōt haberi intellectus propoſiti. Nam alia cognoscit ſenſibilia & intelligibilia pnt habere eſſe in ea tam hęc q illa quia niſi cognoscit aliquid niſi ſm modum quo cognitur eſt in cognoſcente, ſed ſenſibilia ſunt in alia inquantum ſunt exemplū ei. inquantum ſunt quid exemplariū, & quid cauſatum ab ea. ſed intelligibilia ſunt in alia inquantum ſcit ea: inquantum recipit in ſubſtantiam ab eis. ¶ Notandum etiam q (ſm intentionem huius A uxoris) ita ſe habet alia ad intelligibilia, & ſenſibilia, ſicut ſe habet intellecta ad id quod eſt ſupra ſe, & ad id quod eſt infra ſe, quia ſicut in intelligētia eſt media inter ea que ſunt ſupra ipſam, & ea que ſunt infra ſe, ſic alia eſt media inter intelligibilia que ſunt ſupra eam, & ſenſibilia que ſunt ſub ea, idem ergo dicit hæc. 1 q. Propoſ de anima quod dicit. 8. Propoſ de intelligētia, ibi. n. ſic habetur q oīs intelligētia ſcit quod eſt ſub ſe, quā eſt cauſa ei, & ſcit quod eſt ſupra ſe, quā acquirit bonitates ab eo. Sic alia ſcit ſenſibilia, quā ipſa ſunt exemplum ei: ſunt quoddā exemplariū, & quoddam cauſati ipſius animæ. Anima ergo coeli ſcit ita ſenſibilia inquantum ſunt cauſata ab ea, & ipſa eſt cauſa eorum, & ſcit intelligibilia, quoniam ſcit ea: inquantum acquirit ſcientiam & alias bonitates ab eis.

¶

Propō quartæ decimæ.

C **Proclus.** Notandum etiam q̄ Proclus, quasi dicit idem in. 1. o. 4. Propōne sui libri. ibi. n. ait q̄ oīs aīa est oīs res exemplariter quide sensibilia. conice aut intelligibilia. Aīa ergo est sensibilia exemplariter quia est exēplar eis, aut aut intelligētia iconice, quia est icos & imago, & similitudo, & replentatio ipsosq̄. Oīa ergo ista sonant q̄ aīa respectu sensibulum hēt quasi rōnem causę, & rōnem exēplaris respectu vero intelligibulum, hēt quasi rōnem causam, & est quasi icos & similitudo exp̄ssa ab eis. Et iō aīa est quodāmodo oīa, & eo modo quo est oīa scit oīa, ita q̄ sensibilia est causat̄, & exempl̄r, & scit ea quia est cū hīs in se exēplaria ipsosq̄. Sed intelligibilia est similitudinarię quia respectu ipsosq̄ non est exēplar, sed exemplum, & hoc appellat Proclus esse iconice, & sicut est illa ita scit illa, qualiter aut habet veritatē dicta huius Authoris, & quō aīa sit causata ab intelligētia supra diffusus figurauimus. **¶** Notandum etiā q̄ vt breuiter dixerit, tota intentio a uhoris in hac propōne est q̄ aīa scit sensibilia, quia est cū eis, & scit intelligibilia quia est causata ab ipsis. qđ quō ueritatem habet ex his quæ diximus in. 8. Propōe sufficienter patere pōt, ubi quasi cadē dīa de intelligētia respectu sanorum superiorum & inferiorum, quæ hic dicta sunt de anima respectu sensibulum & intelligibulum.

D **¶** Dubitarer forte aliquis q̄ nō uideretur esse dīa inter intelligibilia & sensibilia, prout hēt esse in aīa. Nam (vt Author ait) intelligibilia sunt in aīa, quia aīa scit ea, sed sensibilia etiā sic sunt in aīa, quia, scia scit ea. Nā semper scia s̄m q̄ hmoi sunt in eo a quo sunt scia, ergo eodem modo sunt in aīa hæc & illa. Dicendū q̄ quodlibet sciens vel per scientiam suam comparatur ad aīa a se, respectu eorum, vel hēt scientiam prædictā non est scire tantum, sed etiā causare. Sed quicquid respectu aīa quoq̄ hēt scientiam prædictā non est scire tantum, sed etiā causare. quod respectu aīa quoq̄ hēt scientiam speculatiuam tantū, op̄3 scientiam illā esse quid causatum. R. cōsequētia. sui ipsius pōt quis habere scientiā speculatiuā a nullo alio a se, causatā, sed respectu aliorū habere scientiā per quā non possit esse eorum cū hoc est habere scientiam causatā. Vult ergo Author q̄ sensibilia sunt in aīa non sicut scia scit ea, sed etiam quia causat ea, sunt. n. secundu ipsū sensibilia in aīa nō solum secundu scientiam speculatiuā, sed etiam secundu prædictā. Ea uero quæ scimus prædicere non dicimur scire tantū, sed scire & causare, sed intelligibilia sunt in aīa secundu scire tantum. Ad quod designatū Author, cum prius dixisset q̄ sensibilia sunt in aīa quia sunt exemplata ab ea, postea dixit q̄ intelligibilia sunt in aīa quia scit eam, quia habet de eis scientiā speculatiuam, quæ est scire tantū, & quia hmoi scia respectu aliorum se habet vt quid causatū, Prædicta uero se hēt vt cū, iunctio a uhoris est, q̄ aīa scit sensibilia p̄ sciam causatā, scit aut intelligibilia p̄ sciam causatā. **¶** Viterius dubitarer forte aliquis a quo sit causata scia aīarum. Dicendū q̄ (s̄m intentionem huius Authoris) scia animarū celorum causat ista sensibilia, & est causata ab intelligētia, ita q̄ aīa scit intelligētiās per sciam quā habet ab eis, & per sp̄s intelligibiles determinatas ab eis, & scit ista sensibilia per sciam per quā causat ea, sed hoc nō est nunc necessarium p̄c̄m. Dicitur per seipsum imprimere sp̄s intelligibiles in quālibet intelligētiā, & in quālibet aīam celorum. Intelligēt ergo animarū celorum ipsas intelligētiās per sciam causatam, & per sp̄s in fluxas sibi ab alio, sed non op̄3 q̄ sp̄s illæ in aīabus celorum sunt determinate ab intelligētijs sed sunt determinate a causa prima. **¶** Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōnis quartæ decimæ.

F **ET** non est facta ita, nisi quia ipsa est expansa inter res intelligibiles: quæ non mouentur, & inter res sensibiles quæ mouentur: & quia anima sic est, sicut quod imprimat res corporas. Quapropter facta est cū corporum, & facta est causata ex intelligentia quæ est ante ipsam.

¶ Probat qđ dixerat, circa qđ tūa facit, quia priō ostendit quō aīa se habeat ad sensibilia &

Propōnis quartæ decimæ Cōmentum.

ad intelligibilia. Sed ex his q̄ dixerat ostendit p̄positi. Tertio epilogat circa determinata scia ibi (res igit quæ imprimunt) Tertia ibi. (Iā ergo ostēsum est.) Dicit ergo (& nō est facta ita). i. & aīa nō est ita facta, q̄ supple habet in res sensibiles & intelligibiles mō quo diximus. (Nisi quia ipsa est exp̄ssa inter res intelligibiles q̄ non mouent & inter res sensibiles quæ mouent, & quia aīa sic est) supple expansa. i. sic est media inter sensibilia & intelligibilia iō (sicut quod imprimi) i. causat̄ res corporas. Q. uapp̄ facta est cū corp̄s, & facta est causata ex intelligētia quæ est aīa ipsam. q. d. q̄ aīa hoc modo se hēt ad sensibilia, & ad intelligibilia, quia est media inter hæc & illa, & respectu sensibiliū est cū, respectu uero intelligibulum est causatā. **¶** Notandū aut q̄ quōcumq̄ dicimus aīam causatā esse ab intelligētijs, nō est hoc referendū ad ipsam substantiā aīę: sed ad aliquas bonitates quas acquirit aīa ex intelligētijs. **¶** Notandū etiā q̄ aīa dē expansa inter res sensibiles & intelligibiles: quia illud est exp̄rium inter aliqua q̄ attingit virtut̄; illud: vt punctus existens inter aliqua puncta, non dē expansus inter ea quia nō attingit virtut̄; illosq̄. In eodē. n. continuo p̄ctus puncto nec est continuus nec consequenter se habens. Sed linea pōt dici expansa inter duo puncta, quia attingit virtut̄; punctosq̄. Scdm̄ ergo hanc similitudinem aīa dē expansa inter sensibilia & intelligibilia sic inter intelligētiās & corpora, quia attingit virtut̄; eorum. nam aīa cōsi s̄m substantiā attingit intelligētiās, quia substantia illius aīę mensurat æternitate, non æternitate simpl̄, sed participata, sicut & intelligētiā sed secundum operationem attingit corpora: nam operatio eius est motus qui mensuratur nō æternitate, sed tempore, non mensura permanente, sed successiua. **¶** Deinde cum dicit.

SECVNDA Pars principalis Cōmenti.

R Es igitur quæ imprimuntur ex aīa sunt in aīa per intentionē, vel per virtutē exēpli. quia. s. res sensibiles exēplificantur, & sunt exēplum animæ, & res quæ cadunt supra aīam sunt in anima per modū acquisitum. Hoc ergo cū sit ita, redemus & dicamus q̄ res sensibiles oīs sunt in anima per modū causę pp̄ hoc q̄ aīa est causa exemplaris sensibulum.

G **Alia** ita hēt cōtēplificanti s̄m exēplij aīę.

¶ Ex his q̄ dixerat ostendit p̄positum. i. ostendit quō hæc & illa hūt esse in aīa: sicut in propōe p̄posita quō in aīa sunt sensibilia & intelligibilia. Tria aut faciētia priō ostendit hoc in ḡnali quō libec & illa sunt in aīa scdo ne laboret in arguoco ostendit de qua aīa intelligit. Tertio ostendit magis in sp̄ali, quō sensibilia & intelligibilia sunt in aīa. scia ibi (& intelligo p̄ aīam tertia ibi) Veritē virtus in aīa.) Continuet̄ aut sic ita. Dicit̄ est q̄ aīa est media inter intelligibilia & sensibilia, & quia sic est. (Res igit quæ imprimunt ex aīa). i. res sensibiles q̄ causant̄ ex ea (sunt in aīa per intentionē vel per virtutē exēpli: quia. s. res sensibiles exēplificant̄) ab aīa (& sunt exēplij aīę) res ergo sensibiles sunt in aīa sicut causata in eā (& res q̄ cadunt supra aīam sunt in aīa per modum acquisitū). i. per modū causatū, q. d. q̄ sensibilia sunt in aīa tanq̄ in re causante, intelligibilia uero tanq̄ in re cāsa. Et iō subdit̄ (hoc ergo cū sit ita, redemus & dicimus q̄ res sensibiles oīs sūt in aīa p̄ modū causę pp̄ hoc q̄ aīa est cū exēplaria). i. est exēplaris supple ip̄s̄ (& sensibilia uero ergo aīa exēpliar sc̄sibilia, & exēplara ab intelligibilibus.) **¶** Dubitarer forte aliquis, quō ista sensibilia quæ hic aguntur cōparent̄ ad aīas celorum. Dicit̄ q̄ hæc sensibilia tripl̄ hēt comparari ad aīas celorū. Priō vt corpora aīa ad ipsalia, secundo vt inferiora ad superiora, Tertio vt artificata ad artem. Scientia. n. in aīabus celorum (secundu intentionem huius Authoris) est quasi quæstā ars per quam producantur hæc inferiora, quasi artificata illius artis. Imaginatur. n. Author iste q̄ sicut ars per instrumentū inducit in materiā formā artis ita scia in aīa cordi quæ est quasi qđā ars p̄ motū cordi, qui est instrumentū illius artis, inducit formas sensibiles in hæc materiā inferiorem.

Propōnis quartæ decimæ Cōmentum.

Dicemus ergo quod ista sensibilia sunt in anima cœli per intentionem: & sunt ibi per virtutem, & per modum exempli. Nam quia ista sunt corporalia & ista sunt spiritalia: ideo sunt ibi per intentionem. Nam corporalia sunt in anima tanquam in re spiritali intentione. Nam spiritus vero hæc sensibilia comparantur ad animas cœlorum, sicut inferiora ad superiora sunt ibi virtualiter, quia habere aliquid virtualiter est habere illud modo excellentiori, sicut dicitur quod calor est in igne formaliter, in sole vero virtualiter: quia excellentiori modo est in sole quam in igne. Sed tertio prout ista inferiora se habent ad scientiam, quæ est in anima cœli, ut artificialia ad artem dicuntur ista esse per modum cuiusdam exempli, cuiusdam exempli ab ipsa arte. Deinde cum dicitur.

E T intelligo per animam virtutem agentem res sensibiles.

¶ Nec laboret in æquiuoco ostendit de qua anima intelligat dicens (& intelligo per animam virtutem agentem res sensibiles) supple mediante cœli motu. Deinde cum dicitur.

V E R V N T A M E N virtus in anima efficiens, nō est materialis: & virtus in anima corporalis est spiritalis, & virtus imprimens in rebus hñtibus dimensiones, vel diuisiones, est sine dimensione, vel diuisione.

¶ Quia dixerat quasi in generali quod sensibilia, & intelligibilia sunt in aia, ideo hic exponit magis seipsum, & dicit hoc idem magis in speciali, & duo facit, quia primo ostendit quod in aia cœli sunt res sensibiles. Secundo quod ibi sunt res intelligibiles. Ibi (Res aut intelligibiles sunt in aia) Continetur aut sic ista. Dicitur est quod res sensibiles sunt in aia per virtutem exempli (Virtutem autem virtus in aia efficiens) supple ista sensibilia (nō est materialis, & virtus in anima corporalis) inefficiens corporalis (est spiritalis) non, corporalis (& virtus) in aia, quæ est (imprimens in rebus hñtibus dimensiones, vel diuisiones, est sine dimensione, vel diuisione) . ¶ Notandum aut triplicem dnam esse eandem inter ista sensibilia, & virtutem cœlestis aie causatricem ipsorum. Nam ista sensibilia sunt materialia sunt corporalia, & sunt dimensionata, & diuisibilia: sed virtus existens in aia cœli per quam ista causantur, est immaterialis, spiritalis, in demensionata, & sine diuisione.

¶ Notandum etiam quod ex hoc apparet lucide, & expresse quod ista sensibilia sunt in aia cœli, inanimata sunt materialia corporalia, & dimensionata, sicut diuisibilia, sunt ibi in materialiter incorporaliter, & sine dimensione, sicut indiuisibilia.

¶ Dubitaret forte aliquis quod res sensibiles cum sint in seipsis diuisibiliter sint in aia cœli indiuisibiliter. Dicendum quod ista sensibilia sunt materialia, & corporalia: sed aie cœlorum & virtutis aie omnes intelligentie sunt entes prater oam materiam sensibilem, & intelligibilem (ut declarari hñt in 8. metaph.). Formæ autem materiales diuisuntur, quia cum sint recepte in materia in diuersis partibus materie possunt recipi diuerse formæ. Ideo in his sensibilibus formæ sunt diuisibiliter, quia pñt pluraliter sub eadem sp̄e, sed in aia cœli, & in his qualibet intelligentia sunt indiuisibiliter, quia cum sint immateriales nō pñt pluraliter sub eadem sp̄e, ipsa tē forma cœli, & si non actu sit diuisibilis, imaginariæ vñ, & intellectiō pñt diuisiolum, n. intelligere diuersas partes eiusdem cœli, quasi diuersas partes eiusdem aeternis solo numero differant, & ita aliquo modo forma cœli multiplicatur sicut numerum cursum, vel secundum hunc ordinem quem videmus sub eadem specie, nullo modo diuisiōne fascipiū: ita quod in eadem anima, vel in eadem intelligentia possint esse due formæ solo numero differentes, quod totum ex hoc contingit, quia sunt immateriales, & in extensio.

Res autem

Propōnis quartæ decimæ Cōmentum.

Res autem intelligibiles sunt in anima modo accidentali: quia res intelligibiles quæ nō diuisuntur sunt in anima per modum animalis sp̄ualtem unitum, res intelligibiles virtutis quietes sunt in aia per modum qui multiplicatur, & res intelligibiles quæ nō mouentur sunt in aia per modum motus.

¶ Ostendit quod res intelligibiles habent esse in anima cœli dicens. (Res autem intelligibiles sunt in aia modo accidentali) . n. modo diuisibili, quod aut sic patet (quia res intelligibiles quæ non diuisuntur sunt in aia per modum animalis sp̄ualtem unitum) patet etiam quod (res intelligibiles virtutis quietes sunt in aia per modum qui multiplicatur: & res intelligibiles quæ non mouentur sunt in aia per modum motus.) . ¶ Notandum aut quod sicut Auctor dedit triplicem dnam inter sensibilia ut sunt in seipsis, & ut sunt in aia. Nam intelligibilia in seipsis sunt intelligibilia, virtutis & quietes: sed in aia sunt animaliter diuise & per modum motus: & ideo aut quod intelligibilia sunt in aia per modum aialem, per modum qui multiplicatur, per modum diuisibilem, & per modum motus. ¶ Notandum etiam quod intelligibilia per se sunt unita, & ut sunt in anima, etiā sunt aliquo modo unita, sed in se sunt unita in anima per modum sp̄ualtem unitum) . q. d. quod res intellectuales sunt unita in se, & sunt unita in aia. Sed sunt unita in aia per modum aie, sicut per modum aialem: quia omne quod recipitur in aliquo est in eo per modum rei recipientis. ¶ Notandum etiam quod aia est inter intelligentiā, & ideo esse in aliquo modo animalis est esse infra modum intelligibilem. Cum ergo dicit Auctor quod intelligibilia sunt in aia modo animalis vult dicere quod intelligibilia prout sunt in anima sunt inferiori modo quod in seipsis. ¶ Notandum etiam quod nō omnia unita sunt unita eodē modo: imo sunt aliqua unita magis aliqua minus: & minus unita: comparata ad magis unita respectu eorū quod diuisa & multiplicata dicitur: ipsalia itaque in seipsis unita sunt: & etiā sunt in aia per modum sp̄ualtem unitum: tū intelligibilia sunt magis unita prout sunt in seipsis: quod prout sunt in aia. Et ideo cum prius dixisset quod res intelligibiles sunt in aia per modum unitum, postea dicit quod res intelligibiles unitas quæ hñt in seipsis, & tū quia non sunt ita unitas, nec sunt in aia sicut sunt in seipsis: id unitas quæ habent intelligibilia in aia est quasi quod diuisio & multiplicatio respectu unitatis quæ hñt in seipsis.

¶ Dubitaret forte aliquis quod res intelligibiles sint in aia modo accidentali. Dicendum quod diuisio accidit rebus ex eo quod in eis est aliquid per accidens. Et ideo quia in Deo nihil est per accidens, sed ibi omnes perfectiones sunt idem quod substantia eius. ideo ibi nulla diuisio, nec ulla compositio: ibi summa unitas & nulla multiplicitas est. Immo accidens sonat quasi extraneum. Illud, n. videtur rei accidere, quod competit ei per aliquod extraneum, & per aliquod superadditum substantiæ sue. Extraneitas autem sine diuisio esse non potest. Nam hoc sonat extraneum, quasi alienum & diuisum, habere igitur aliqua modo accidentali, est habere illa modo diuisibili: & quia res intellectuales sunt in aia modo magis diuisibili quod in seipsis: ideo dicuntur esse in aia modo accidentali. Possimus autem hoc aliter declarare & quasi in idem re. Dicemus, n. quod intellectuale (ut intellectuale est) habet esse unitum, & simpliciter: ideo Deus quia est nature sue intellectuales essentia est sic simpliciter: & sic simpliciter. Ista sensibilia quia valde recedunt a natura intellectuales sic valde diuisibilia: & valde cōposita. Diuisio ergo accidit rei intellectuali ut intellectuales esse & est extranea ab ea. Hic ergo intellectuales nō accidentales, & nō extraneæ: est hinc ea modo diuisio. Et hoc est quod Auctor dicit in ista: quod res intelligibiles sunt in aia modo accidentali, quia (ut subdit) res intellectuales quæ non diuisuntur sunt in anima per modum diuisibilem, patet ergo quod res intellectuales sunt in aia modo accidentali, quia .f. sunt in ea modo diuisibili: quod aut hoc dicit esse accidentale & extraneum est per habita manifestum.

M